

ПРОБЛЕМА

2000 року активісти “Просвіти” розробили проект “Українського дому”, — його затвердив 25.10. 2000 р. своїм Дорученням № 38 (пункт 11) колишній голова Сумської обласної державної адміністрації В. П. Щербань. Згодом — підтримав колишній міський голова О. М. Андронов у листі від 26.09.2001 року. Розширення існуючих приміщень товариства “Просвіта” в будинку на Червоній площі, 6, мало відбутися за рахунок прилеглих приміщень Сумського міського управління земельних ресурсів.

Уже діяли просвітнянські проекти “Українського дому”: “Українська родина” — для відпочинку дітей і батьків разом, “Правові навчання”, “Школа захисту українських національних інтересів”, “Рідні джерела” — для популяризації піснених і літературних творів, написаних нашими земляками, аж тут... Сумське обласне товариство “Просвіта” цілком позбавляють приміщення. Незважаючи на те, що підтверджені про скасування попередніх рішень “Просвіти” надано не було.

25.11.2006 р. керівники громадських організацій і творчих спілок звернулися до депутатів Сумської міської ради, де зокрема зазначали:

“Є небезпека, що у Сумах не бу-

ТРАГІЧНА ІСТОРІЯ «УКРАЇНСЬКОГО ДОМУ» В СУМАХ ТРИВАЄ

Під час війни Сумська “Просвіта” мала свій “Український дім”, який згодом розгромили німецькі фашисти. У незалежній Україні сумські просвітняни почали рух із відродження “Українського дому” — осередку культурного життя краю. На початку ХХІ століття місцева влада підтримала просвітнянський проект “Українського дому” в будинку біля пам’ятника Тарасові Шевченку. Але нинішня бізнес-еліта, яка засіла в місцевій раді, запровадила приватизувати це приміщення разом із землею. До речі, процес захоплення приміщень і землі набув обласного масштабу.

де “Українського дому”. Нідє буде розгорнути постійно діючу виставку українки (картин, творів народного мистецтва, книги тощо). Нідє буде сумчанам подивитися український фільм чи послухати українську музику, познайомитися з книжковими новинками...Видавництво та студія звукозапису “Просвіти” і далі міститимуться у домівках активістів.

Зараз простір першого поверху, за адресою Червона площа, 6, уже розподілено. Другий поверх, як нам відомо, вивозиться на аукціон. Це остаточно знищить ідею створення “Українського дому” в символічному

для українців місці — біля пам’ятника Тарасу Шевченку.

“Український дім”, як і в роки війни, під загрозою знищення”.

Але це звернення було проігнороване. Натомість у міськраді з’явилась ідея передати будинок комерційним структурам. Це викликало нове звернення від 29.11. 2006 р. тих самих організацій (усього 43 підписи) до міського голови Сум Геннадія Мінаєва.

6 грудня 2006 року депутати Сумської міської ради (а це переважно бізнес-еліта) виступили на сесії міськради проти передачі приміщення, розташованого у самому

центрі міста, біля пам’ятника Тарасу Шевченку, для заснування “Українського дому”.

Передусім це депутати від БЮТ (з 31 депутата тільки один не підтримав), “Партії регіонів” та “НУ”. Комуністи утрималися.

Національно-патріотичні громадські організації: “Просвіта”, “Спілка української молоді”, представники Козацьких товариств, “Союз українок” та інші вже двічі пікетували сесії Сумської міської ради з державними прапорами й транспарантами: “Сумчанам “Український дім”, “Хто тягне руки до “Українського дому”, схаменіться!” “Любіть Україну”, “Просвіта” за “Український дім”, “Козацтво — за “Український дім”, “Союз українки — за “Український дім”...”

Голова депутатської комісії з контролю за використанням комунального майна й приватизацією Костянтин Єфіменко переконував депутатів у доцільності приватизувати будівлю й зробити там кав’ярню і магазин (хоч поряд і кав’ярня, і магазинів достатньо)...

20 грудня нова сесія. Сподіваємось, що депутати одумаются. Позицію громади Сум підтримує Всеукраїнське товариство “Просвіта”.

● **Олексій ШЕВЧЕНКО**, голова Сумського об’єднання “Просвіта” імені Тараса Шевченка

ПОГЛЯД СПРАВА

ПУТІН ІДЕ ДО ЮЩЕНКА

Наприкінці грудня у Києві чекають візиту президента Російської Федерації Володимира Путіна. Довго не було його в Україні. Ось і чекають із нетерпінням. Щоправда, всі по-різному.

Ні для кого, здається, не таємниця, що здомінований проросійськими регіоналами, комуністами й соціалістами український парламент прагнув усунути від виконання обов’язків міністра зовнішніх справ Бориса Тарасюка передусім за його “нелюбов до Росії”. Більше того, депутати квапилися відправити Тарасюка у відставку саме до візиту в Україну російського президента Путіна, — щоб зробити йому такий “подарунок”. Не виключено, що з цією ж метою ще до 22 грудня спробують хоч би формально позбавити повноважень ще одного нелюбого Кремлю міністра — керівника Міністерства оборони Анатолія Гриценка. Як кажуть, вкусити не вкусять, але хоч погавкають.

Натомість Президент Ющенко і його оточення чекають на Путіна, сподіваючись вирішити якісь проблеми з газом чи Чорноморським флотом, із СОТ чи імпортом, чи з будь-чим, аби лише можна це було використати на свою користь у протистоянні з урядом Януковича. Втім такі сподівання швидше тягнуть на звання “ілюзії”. Адже кажуть, що Володимир Путін ненавидить Ющенка якоюсь патологічною ненавистю.

Але крім Ющенка та Януковича, є ще й пересічні мешканці України. Чи чекають вони на Путіна? Частина, мабуть, чекає. Так чекають на приїзд старшого брата діти з неблагополучної родини, де батько з матір’ю п’ють і б’ються. Та Бог із ними. Ми ж говоримо про українців.

Росія для українців є втіленням анти-Європи. Тієї Європи, про яку один німецький президент сказав, що вона “має знати не лише ціну, а й цінності”. Росія знає собі ціну, але не знає цінностей. В Україні теж із цим проблемами, але все-таки ми не хочемо бути разом із росіянами співвідповідальними за Кавказькі війни, за вбивство Політковської у Москві чи “ліквідацію” Литвиненка в Лондоні, за газовий шантаж Європи чи загравання з Іраном і Китаєм. (Не кажучи вже про злочини ленінізму-сталінізму).

Знаючи собі ціну, Росія хижується своїми злочинами, але, не знаючи цінностей, не вміє вибачитися за них. Тому коли у Києві на листопадовому засіданні Міжпарламентської комісії зі співпраці Верховної Ради України і Федеральних зборів Росії перший віце-спікер Державної Думи РФ Любов Слізка заявляє, що її поколінню немає за що і немає перед ким вибачитися, то для нас це сигнал, що Росія не змінюється.

А тому ми повинні змінюватися й наше — українців — ставлення до неї. А Путін хай їде. Поспостерігати за тим, як біля нього витимуться чиновники й політики незалежної 15 років держави, мабуть, буде цікаво, хоча іноді й неприємно.

● **Володимир ПАВЛІВ**

ХТО КОГО?

7 грудня о 10 ранку під стінами Київради відбувся багатотисячний мітинг протесту проти невмотивованого підвищення мером Леонідом Черновецьким цін на житлово-комунальні послуги. Організатори акції: міжфракційне об’єднання “Демократичний Київ” (фракції Київради БЮТ, “НУ” та Блок Кличка).

На мітингу виступили народні депутати України Микола Томенко, Анатолій Семинога (БЮТ), Борис Беспалый (“НУ”), а також Віталій Кличко (лідер одноіменного Блоку в Київській раді), депутати Київради Михайло Бродський і Володимир Бондаренко.

Одночасно з мітингом відбувалася сесія Київради, скликана на вимогу трьох фракцій — БЮТ, “НУ” та Блоку Кличка. На сесії розглядалося тільки одне питання: про скасування необґрунтованого рішення міського голови

ТАРИФНА ВІЙНА

щодо підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги в 3,5 раза. В результаті тарифів не скасовано, а кілька опозиційних депутатів Київради дістали травми під час конфлікту в

сесійній залі. На думку одного з потерпілих Олександра Бригінця, Черновецький став “васалом” регіоналів, а “ситуація в Києві стала своєрідним детонатором для всієї Украї-

ни... й ще раз гостро показала, що ми живемо в пору, коли зіткнулися в нерівному бою ідеї й гроші. Сьогодні складається враження, що в грошей позиції сильніші, але завжди в

протистоянні ідей і грошей перемагають ідеї. Боротьба українських, російських, світових грошей між собою — на узбіччі процесу. Ми увійшли в нову стадію, в якій гроші, безумовно, програють”.

● **Інформація “СП”**

ЩОДЕННИК

У Чернігові вже в кільканадцять відбувся фестиваль “Слов’янські театральні зустрічі”, який започатковано ще тоді, коли розвалювався Радянський Союз. Започаткували наче б заради того, аби продовжити, бодай віртуально, існування того Союзу.

Тому й зараз, видається мені, акценти на фестивалі робилися такі, що не мистецтво тут головне, а вся суть у театрі політичному.

Як і завжди, на фестивалі виступили театральні колективи з Росії, України й Білорусі. Щось не пригадую за всі півтора десятиліття існування фестивалю театрів із Польщі, Чехії, Болгарії. Річ не в мовному бар’єрі (всі слов’яни зможуть зрозуміти один одного). Зрештою, може бути переклад, є й вистави з мінімумом тексту, а за бажання можна пошукати у СЛОВ’ЯНСЬКИХ країнах і українськомовні чи навіть російськомовні театри. Справа навіть

СПЕКТАКЛЬ «СОЮЗ НЕРУШИМИЙ»

не в коштах. Із тієї ж Польщі й Болгарії доїхати ближче і дешевше, ніж, скажімо, з Петербурга. Та й їздять гості своїм коштом. Справа в іншому.

Об’єктивно в тому, що Чернігівщина — єдина область з усіх 25-ти українських, яка має кордон одночасно і з Росією, і з Білоруссю. І в “союзнудобу” були подружені три сусідні області: Чернігівська, Брянська і Гомельська. Були веломовні літературні свята трьох республік-сестер. Були молодіжні свята біля так званого Обеліска дружби під селом Сеньківка на Чернігівщині, де якраз сходяться три кордони. Були спільні випуски обласних компартійних газет під гаслом “Над Дніпром, Десною і Сожем”. Ну як же все це не продовжити? Тому й театри були на цьому фестивалі з Брянська і Гомеля. Окрім нашого, звісно. А ще — з Москви. Повний парад.

Я взагалі не акцентував би на цьому політтеатрі, якби не дві обставини. По-перше, цифра “три” стосовно кількості слов’янських народів фігурує не тільки тут. У нас іще багато чого трислов’янського: всілякі слов’янські братства, рухи, навіть політпартії. По-друге, на відкритті фестивалю було знову розіграно імперський спектакль. Представлення всіх театрів, у тому числі й білоруського, з Гомеля, відбувалося українською мовою. Та тільки-но черга дійшла до Брянського театру, ведуча миттю перейшла на російську...

Але цікавіше було далі. Директорка Гомельського театру виступає дуже гарною білоруською мовою. Директор Брянського — природно, рідною російською. Та раптом директор нашого, українського чернігівського театру, про якого на-

ша газета недавно писала, гучно оголошує: “Коровой моєму найкращому другові, директору з Брянська!” А як же директорці з Білорусі? Але то ще були квіточки. Раптом наш директор оголошує: “Гімн Росії на честь мого друга з Брянська!” І припрошує-примушує весь зал встати при звуках уже призабутої мелодії, що й без слів нагадує про “Союз нерушимий республік свободных”, яких “сплотила навіки велика Русь”. І це в українській державній установі! Під орудою чиновника, який отримує зарплату від української держави. Зрештою, начебто ж на мистецькому дійстві, у зв’язку з чим доречно запитати: “До чого тут узагалі гімн — політичний атрибут чужої держави?”

● **Петро АНТОНЕНКО**

АКТУАЛЬНО

ОЧЕВИДЕЦЬ

ЗВЕРНЕННЯ

СКАЗАТИ ПРАВДУ...

У мене на столі газета “Сьогодні” за 12 жовтня цього року з інтерв’ю віце-прем’єр-міністра України Д. Табачника сумнозвісному українофобові О. Бузині. Перечитую його, і мене не покидає враження, що це чергова фальшивка. Я не можу уявити, щоб віце-прем’єр-міністр України з гуманітарних питань приймав у своєму кабінеті серйозного україноненависника і так душевно, згідливо розмовляв із ним. Не вірю також, щоб віце-прем’єр-міністр України міг давати юридично неграмотні й україноненависницькі відповіді на провокаційні запитання.

Бузина стверджує, що нібито в проєкті нового закону про мови (цитую далі в оригіналі) “Кушнарєв пропонує варіювати процент русских и украинских школ в зависимости от количества людей, считающих тот или иной язык родным”.

По-перше, віце-прем’єр-міністр України повинен був би пояснити інтерв’юєрові, що в Україні немає російських шкіл, а є школи з російською мовою викладання частини предметів. Принаймні в Гаазьких рекомендаціях щодо прав національних меншин на освіту чітко вказується: “Підходи типу “занурення”, згідно з якими викладання ведеться виключно державною мовою, за якого діти з національних меншин повністю інтегровані у класи з дітьми більшості населення, не відповідають міжнародним нормам. Це такою самою мірою стосується й сегрегованих шкіл, у яких уся навчальна програма викладається виключно із застосуванням рідної мови національної меншини протягом усього навчального процесу...” Рамкова Конвенція про захист національних меншин від 5 листопада 1992 року для осіб, що належать до національних меншин, передбачає “двомовне навчання”.

Віце-прем’єр-міністр України, безперечно, знає, що міжнародні документи, зокрема й Європейська хартія регіональних мов і мов національних меншин, захищають право осіб навчатися рідною мовою, а не чужою. Коли Італія в середині XIX століття визволилася з-під чужоземного панування, італійською мовою розмовляв лише один мешканець із сорока (!). То італійський уряд не питав, хто з італійців хоче навчатися французькою, а хто німецькою, а мобілізував усі педагогічні сили, щоб навчити всіх італійців рідної мови, а не мови колишніх окупантів. Відроджена держава Ізраїль теж не питала в євреїв, якою мовою проводити навчання в школах, навіть в армії було запроваджено 180-годинний курс навчання івриту для тих, хто недостатньо володів ним.

Відповідь віце-прем’єр-міністра України з гуманітарних питань на друге запитання інтерв’юєра викладено так, нібито він за “придання руському языку статуса официального” через закон про мови. Як розтлумачив Конституційний Суд своїм рішенням від 14 грудня 1999 року, поняття офіційна і державна мова — тотожні. А щоб внести зміни до статті Конституції про державну мову, крім рішення Верховної Ради, потрібен ще підпис Президента і схвалення всенародного референдуму. Це конституційна норма, і це знає віце-прем’єр-міністр України.

У третьому запитанні інтерв’юєр перекидає Закон про мови з 1989 року, твердячи, нібито мовою міжнародного спілкування там визначено тільки російську: “украинский — государственный, но рус-

ский — “язык межнационального общения”. Насправді ж у статті 4 Закону про мови 1989 року (а не 1990, як каже інтерв’юєр) записано: “Мовами міжнародного спілкування в Українській РСР є українська, російська та інші мови”. А щодо “свободного выбора языка каждым гражданином Украины в сфере его частного общения, бизнеса, учебы, жизни, наконец”, про що нібито турбується віце-прем’єр-міністр, — то цього не регламентує і не обмежує жоден закон чи розпорядження. Крім мови навчання. Як зазначено в названому рішенні Конституційного Суду, “мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих державних і комунальних навчальних закладах України є українська мова”. І це, безпе-

вибір мови громадянами і який наступ тут мовиться, які обставини маються тут на увазі: спілкування удома, на вулиці, на роботі, на базарі, листування між друзями, звернення громадян до органів влади? Єдині, від кого вимагається безумовне використання державної мови, — це державні посадові особи. У названому рішенні Конституційного Суду, яке, до речі, “є обов’язковим до виконання на всій території України, остаточним і не може бути оскарженим” і яке грубо й цинічно не виконується, чітко зазначено: “Українська мова як державна є обов’язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства,

Інтерв’юєр скаржиться, що на УТ-1 “программы на русском отсутствуют вообще”, а віце-прем’єр-міністр обіцяє, що “новое руководство Гостелерадио будет серьезно заниматься и содержанием, и программной политикой УТ-1”. Якби це говорив справді віце-прем’єр-міністр України, то він би тут згадав, що колись на УТ-1 були передачі “Освітня програма”, “Українська культура”, “Наша мова”, а тепер їх немає і їх треба відновити. Звернув би увагу й на те, що програми телевізійних передач, які транслюються з Москви, звучать лише російською мовою. І чому я, українець, в Україні мушу слухати передачі чужою мені російською мовою? Адже польську розмову перекладають, хоч польська мова так

він не такий, як ви, — він не цурався “общерусского языка”! Припустимо, що це справді так; але виявляється, що “общерусский язык” у дивний спосіб цурався українського поета, і не виходило в нього нічого доладного цією мовою”.

А з отого “я уже дал поручение... разработать и ввести” випливає, ніби віце-прем’єр-міністр навіть не знає, що те, які предмети вводити, а які не вводити в шкільний курс, вирішують науково-методичні комісії Міністерства освіти й науки, а не чиновники, навіть найвищого рангу. А що значить для дітей “изучать на языке оригинала”? Читати зі словника? Не дай Боже!

Коли в цьому інтерв’ю читаєш горді слова про те, що “успехи Российской империи были продуктом совместного политического и культурного творчества двух народов — русского и украинского”, то на пам’ять спадає “Кавказ” Т. Шевченка з присвятою Я. де Бальмену: “Мій Якове добрий! Не за Україну, // а за її ката довелось пролїти // Кров добру, не чорну. Довелось запїти // З московської чаї московську отруту!” Так можна домовитися до того, що й Ярема Вишневецький, і магнати Потоцькі — герої, гордість України!

А скільки ненависті у фразі: “Нельзя вести культурную политику только в интересах узкого слоя украиноязычной интеллигенции”! Так і спливає в пам’яті оте ще сталінсько-комуністичне зневажливе означення: “гнилая интеллигенция”. Якщо таке нібито віце-прем’єр-міністр із гуманітарних питань каже про українську інтелігенцію (“узкий слой”), то що він думає про інтелігенцію кримськотатарську, гагаузьку, угорську, іншу? Це ще колись німецькі фашисти не визнавали ніякої іншої інтелігенції, крім арійської!

Як можна зрозуміти із запитання інтерв’юєра й наступної відповіді, бузинам дуже б хотілося розправитися зі Всеукраїнським товариством “Просвіта” ім. Т. Шевченка, очевидно, саме тому, що Товариство, нутужуючись, видає книги й газети українською мовою, випускає компакт-диски українською мовою, організовує конкурси творчості українською мовою, проводить свята української мови, влаштовує концерти українською мовою — тобто виховує українськомовну інтелігенцію й інтелігентність в Україні, робить те, що повинна б робити держава. І, голову схопивши в руки, думаєш: доки нам, українцям, ще треба буде захищати свою мову на своїй, не чужій землі?

Усе-таки свій роздум закінчу на оптимістичній ноті пророцтвом В. Жаботинського, висловленим на початку минулого століття: “Слабкий і той доказ, що Київ, Одеса, Катеринослав розмовляють уже по-російськи, ніколи не розмовлятимуть по-малоросійськи. Це залежить виключно від долі українського руху. 60 років тому не лише вся Прага, але й майже весь Будапешт розмовляли по-німецькому, і тодішнім людям здавалася безглуздою й дикою думка, що на цих чудових бруківках коли-небудь пануватиме мужицька мова. А нині не лише Будапешт розмовляє по-мадярському, а й Прага говорить по-чеському, і не лише на бруківках, а й в суді, і в театрі, і в університеті, і в політехнікумі”. Й Україна говоритиме українською, як це було вже на Майдані. А все інше — на городі бузина, точніше: бур’ян, блекота...

● **Іван ЮЩУК**, професор Київського міжнародного університету

А ВСЕ ІНШЕ — БУР’ЯН...

Фото О. Литвиненка

речно, знає віце-прем’єр-міністр України. Що ж до осіб, які належать до національних меншин, то вони мають право навчатися й своєю мовою (якщо захочуть), але, як сказано в Гаазьких рекомендаціях, при цьому “зобов’язані інтегруватися в більш широке суспільство держави через належне володіння державною мовою”, тобто мають знати й державну мову, володіти нею, а не ігнорувати її.

Не ладить із правдою інтерв’юєр, і коли твердить, що “Украина как страна сложилась из регионов украиноязычных и тех, где всегда разговаривали на русском”. Віце-прем’єр-міністр мав би пояснити йому, що розмежування між Україною і Росією у 20-ті роки XX ст. проводилося за мовною ознакою. Якби в якомусь регіоні тоді справді розмовляли російською мовою, він би без жодних розмов відійшов до Росії (адже Росія привласнила собі навіть українськомовні краї — Стародубщину, Воронезьчину, район Таганрога, Кубань, які на сьогодні брутально русифіковані).

Сумнівно, щоб віце-прем’єр-міністр міг так демагогічно й неграмотно висловитися: “Наступление на свободу выбора языка любым гражданином Украины является раз-

документации тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя...” А якщо не хочеш сквернити уста “хахлацькою” мовою — вибери собі роботу деінде, а не в органах державної влади. Народний комісар освіти РРФСР 20-х років XX ст. А. В. Луначарський, — до речі, не українського походження, а отже, й не український буржуазний націоналіст, — ще категоричніше ставив питання: “Всі, хто на Україні живе, повинні знати мову українського народу. Хто ж не хоче вчитися, хай їде з України”.

Що ж до рядових громадян, які належать до національних меншин, то в стосунках із ними на місцях (далі цитую рішення Конституційного Суду) “поряд з державною мовою при здійсненні повноважень місцевими органами виконавчої влади, органами Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування можуть використовуватися російська та інші мови національних меншин у межах і порядку, що визначаються законами України”. У стосунках із росіянами — російська, з кримськими татарами — кримськотатарська, з угорцями — угорська, з молдаванами — молдавська, з євреями — іврит або ідиш і так далі, якщо вони не розуміють державної мови.

само близька нам, як і російська. До речі, у Києві ще в середині XIX століття, як свідчить О. Кониський, панувала польська мова: і на вулицях, і в суді, і в університеті.

Віце-прем’єр-міністр заявляє, що “более половины его [Шевченка] произведений написаны на русском. Сочинения его, а также Гоголя и других классиков должны изучаться на языке оригинала. Более того! Я уже дал поручение Министерству образования разработать и ввести спецкурс...” І далі перераховує письменників, твори яких, крім уже названих, треба вивчати мовою оригіналу: Паустовського, Булгакова, Короленка, Волошина. Сюди можна було б додати ще й Чехова, Лескова. А чому б у такому разі не вивчати мовою оригіналу і твори Ю. Словацького, С. Гоцинського, Я. Івашкевича, С. Лема, Дж. Конрада, Шолом-Алейхеа — теж славних вихідців з України?

Те, що Т. Шевченко вимушено писав і російською мовою, помітив ще видатний єврейський мислитель В. Жаботинський, але зробив інший висновок: “Я згадав, що Шевченко писав щось таке й по-російськи. Літератори з газети “Киевлянин” зараховують йому це як величезну заслугу і соромлять нинішніх мазепинців: ось бачте,

ПОЛЕМІЧНІ НОТАТКИ

Чого лише не зробиш заради популярності! От Майк Тайсон вуха відгризав у боксерів, але все-таки був чудовим майстром своєї справи. Чи можна таким вважати О. Бузину? Питання риторичне. Його одкровення сприймаються як марення божів'яного. Про якийсь мізерний аматорський рівень знань цієї людини в історичній науці годі казати. Він дбає лише про те, як “покруче” заправити минуле анекдотами, недобросовісними оповідками сучасників, “полуничкою”, щоб зробити наперед готовий висновок: великі, про яких агіографічно пишуть “національно орієнтовані”, насправді збоченці, бузувіри з букетом різних маній, фобій, душевно хворі люди. Читаючи О. Бузину, часто ловиш себе на думці, а чи здоровий психічно він сам? Бо, як відомо, “що в кого болять, той про те й говорить”.

Будь-яка країна має своїх бузин. Обов'язково знаходяться “оригінали”, що, приміром, палять державні прапори в себе на Батьківщині. Проте в цих країнах таких людей сприймають як маргіналів, їм при зустрічах не подають руки. А в нас газета, що має понад 100 тис. накладу, бере такого на роботу, один із центральних каналів запрошує вести інтелект-шоу (!) для дітей (!!). Віце-прем'єр із гуманітарних питань дає йому інтерв'ю! Чи може поляк, який плює на А. Міцкевича або Ю. Пілсудського, працювати в польських засобах масової інформації? Це виключається априорі. Ми не Польща, у нас ЗМІ виконують замовлення інших держав. А для тих замовників О. Бузина — корисна людина, бо ставить знахабнілих “хохолів” на місце з їхніми “псевдогеніями”.

Не випадково саме підручник В. Власова та О. Данилевської “Вступ до історії України” (Київ: “Генеза”, 2005) став мішенню нападок різних бузин. Автор чітко дотримується української схеми історіографії, а це кістка в горлі для обрусителів.

Утім, Бузина, обізнаний із технологіями використання в журналістиці маніпулятивних стратегій, не відмовляється цілком від правди. Як і належить маніпуляторам, він на свій розсуд висмикує якийсь її фрагмент, щедро приправляючи брехнею. Так, акцентуючи на думці, що Україна в класичному смислі за козацької доби не була державою, він обминає той факт, що в XVII—XVIII ст. вона була напівзалежною державою, як Молдова чи Трансільванія. У 1656 р. підписано українсько-трансільванський договір, за яким Богдан Хмельницький погодився підтримати кандидатуру Юрія II Ракоці на польський престол і надати йому військову допомогу, розраховуючи використати союз із Трансільванією для ведення війни з Польщею. Скажіть угорцю, що Трансільванія не була державою, — та вас на сміх піднімуть. Вони трансільванського князя Ференца Ракоці вважають одним із 12 найвидатніших державних діячів Угорщини. Його скульптуру включено до монумента на площі Героїв у Будапешті. А між тим Ф. Ракоці воював проти Габсбургів, спираючись на підтримку Ту-

ІСТОРІЯ — ВІД «ГЕНЕЗИ»,
ПРОВОКАЦІЯ — ВІД БУЗИНИ

реччини, вів політику, аналогічну політиці нашого гетьмана Петра Дорошенка, — теж “зрадника”, за логікою О. Бузини. Козацька держава була не єдиною серед держав буферної зони між Європою і Сходом. Вона мала такий самий статус, як Волощина і Молдова, Трансільванія, Кримське ханство (яке у XVII ст. було у васальній залежності від Османської імперії). Козацька Україна мала майже всі елементи державного устрою: армію, дипломатичні зв'язки з іншими державами, володаря — гетьмана, свій адміністративно-територіальний устрій і адміністрацію. У сучасній українській академічній науці (В. Смолій, В. Степанков, Т. Чухліб, В. Брехуненко, В. Горобець, Я. Федорук) обґрунтовано, що національно-визвольна війна (Українська революція XVII ст.) українського народу проти Речі Посполитої привела до створення національної держави, частина якої на терені Лівобережної України (Гетьманщина) на правах автономії проіснувала в складі Російської імперії до початку 80-х рр. XVIII ст.

Уся “творчість” О. Бузини і в тому числі “супліка” в газеті “Сегодня” є суцільним пересмікуванням і наругою над фактами. З цитати “Сагайдачний відійшов від Москви і продовжував успішні військові дії” (підручник для 8-го класу В. Власова) він робить висновок, що Власов “успішними діями” вважав поразку військ Сагайдачного під Москвою. Та про це ж не йдеться у підручнику, навіщо “нагинати” сказане під свою трактовку! Йдеться про спроби польського королеви Владислава 1618 р. посісти польський прес-

тол та участь у цій військовій кампанії українських козаків на чолі з гетьманом П. Конашевичем-Сагайдачним. Саме Сагайдачний із козаками взяв низку московських міст і фортець, серед них Лівни, Єлець, Переяславль, Серпухов, Калугу тощо, саме він урятував польське військо від розгрому під Москвою. Ці події спричинили підписання Деулінського польсько-московського перемир'я, згідно з яким на 14,5 років до Польщі відходили Смоленська та Новгород-Сіверська землі.

Не подобається О. Бузині, що Галицько-Волинську державу названо королівством. Не знає критик, що до князя Данила звертався як до короля Папа Римський, тогочасні європейські володарі. Для прикладу, 1254 р. у договорі з Тевтонським орденом, представленим віце-магістром ордену Бурхардом фон Горнгаузенем, звертання до Данила звучить: “Excellenti viro Danieli primo regi Ruthenorum” (“Світлому мужеві Данилові I, королеві русинів”). Галицький літописець пишався королівським титулом Данила, Льва I Даниловича західні джерела знали як короля, а Юрій I Львович називав себе королем Русі (про це свідчить його печатка).

Волинь — географічна, а не етнічна назва регіону, який заселяв український етнос, тогочасному — русини. У вузькому значенні Україна у XVII ст. — це теперішня Південна Київщина, Черкащина, Дніпропетровщина і Лівобережне Задніпров'я. Діячі національного відродження середини XIX ст. (М. Костомаров, Т. Шевченко, П. Куліш) поширили цю назву на всю соборну Україну, з чим згодилися й галицькі українці (О. Барвінський). У цьому немає нічого дивного. У XIX ст. своє ім'я змінило кілька європейських націй, але власну історію вони відміняють не з часу появи нової назви, а від початків появи на історичній арені своїх предків.

Київська Русь — штучний термін московських книжників доніконовського періоду історіописання і російської імперської історіографії другої половини XVIII—початку XIX ст. (Русь київська, московська і петербурзька — по трьох столицях “русской” держави). Україна-Русь, князя Україна або Київська держава — така сама умовна назва, яка має абсолютне право на існування. Ніяка це не “наглая видумка” (П. Валуєв у 1863 р. “наглої видумкою” вважав існування української мови). Це абсолютно науковий історично виважений, апробований часом термін, запропонований ще В. Антоновичем, О. Барвінським, М. Грушевським. Очевидно, Бузині хотілося б, щоб ми повернулися до термінів “Юго-Западный край”, “Малоросія”, “Южная Русь” і т. ін.

Те, що південь України колись заселяли не українці, не означає, що в наших підручниках ми маємо його сучасний статус визна-

чати як кримсько-татарський, печенізький, половецький, татаро-монгольський, виходячи з перерахування всіх кочовиків, що там перебували за кілька тисячоліть. О. Бузині не подобається українська соборність — один із фундаментальних принципів української державності. Немає жодного народу в світі, хто б протягом тисячі років не змінював географічного ареалу свого проживання. Від середніх віків до 1939 р. північ і захід Польщі заселяли переважно німці. Але ж немає жодного підручника, в якому б поляки ці землі у XV—XX ст. не вважали б польськими територіями. Більше того, вони ще згадують про Вихідні креси — Західну Україну, де були на панівному становищі так само до 1939 р. Зрештою Одеську, Херсонську й Миколаївську області нетривалий час заселяли протоукраїнські племена тиверців й уличів.

Безперечно, підручники наші далеко не ідеальні. У них нам теж не все подобається. Але ж Бузині не про правду йдеться, коли він витягає для критики підручник Р. Ляха і Н. Темірової, який ще за інерцією використовує деякі школи. Це видання робилося аж у 1996 р. і вже чотири роки не перевидається.

Ось зрештою і всі моменти, у яких О. Бузина мав часткову рацію. Але питання, навіть цей скандальний тон, гучні звинувачення, до чого тут назва статті — “Учебники фальшивой истории Украины”, заклики до Міністерства освіти й науки “не допускать особо приближенных”. За 14 років існування “Генеза” довела свій професіоналізм у виданні підручників, і не лише з історії. Неупередженим радимо порівняти продукцію “Генези” десятирічної давнини і сьогоденні книжки. Не хочеться хвалитися, але якість українського підручника, принаймні на рівні поліграфії, лістрування й макета часто вища, ніж у Росії.

Україна лише 15 років створює власні підручники, Росія і Польща мають у цій справі 200-річний досвід, не кажучи вже про Німеччину, Англію, Францію. Ясна річ, що в книзі, яка має одне-два видання, помилок і недоліків просто не уникнути. Та бузина не про окремі помилки йдеться, вони взагалі хочуть згорнути українське підручникотворення, щоб нашим школярам “мудрі німці” (читай Росія), як і до 1991 р., підручники писали. Може, це й не подобається людям, які стоять за публікацією Бузини. Та як казав класик: “Нам своє робить”. Будьмо мудрими, наполегливими й пильними. Коли принциповому супротивнику не подобається, що ми робимо, тоді ми на правильній дорозі.

● **Ігор ГИРИЧ**, завідувач відділу Інституту археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, кандидат історичних наук

ЧЕТВЕРТА ХВИЛЯ

14 листопада Український Канадський Конгрес (УКК) провів “круглий стіл” щодо інтеграції нових емігрантів у канадське суспільство загалом та українсько-канадську спільноту зокрема. Зустріч відбулася 11 листопада в Оттаві. “Круглий стіл” дав можливість членам Канадського Комітету Еміграції віч-навіч скоординувати відповідь УКК на виклики сприяння інтеграції новоприбулих. У комісіях працювали також представники останньої хвилі імміграції з усієї Канади. Комісії склалися за темами:

1. Уряд та еміграція: можливості й труднощі.
2. Інтеграція емігрантів: успіхи та позитивний досвід.
3. Четверта хвиля: стратегії залучення та адаптації.
4. Які вигоди від емігрантів у нашій спільноті.

21 листопада у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку відбувся пам'ятний захід із нагоди 73-х роковин Голодомору 1932—1933 рр. в Україні. Нинішній захід, спрямований на подальше привернення уваги світової громадськості до трагедії україн-

НОВИНИ ВІД УКРАЇНСЬКОЇ СВІТОВОЇ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ (УСІМ)

ського народу, пройшов за участю заступника Генерального секретаря ООН із питань комунікацій та громадської інформації Шаші Тарура, професора історії й політології Рутгерського університету Тараса Гунчака, завідувача кафедри історії Колумбійського університету професора Марка фон Хагена, а також голови Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка, члена офіційної делегації України на 61-й сесії Генеральної Асамблеї ООН Романа Лубківського.

У кінці листопада 2006 року Федерація українських асоціацій в Іспанії (ФУАІ) у повному обсязі провела заходи з відзначення роковин Голодомору 1932—1933 рр. в Україні. У суботу, 25 листопада, була відправлена панахида за померлими. В українській недільній школі м. Валенсія було проведено урок на тему “Ти мусиш про це пам'ятати”. Його провів Михайло Петруняк, голова ФУАІ, історик за фахом. Крім

того, була проведена акція “Запали свічку”, відбулася Служба Божа. На тему цієї трагедії України в Українському культурному центрі пройшла виставка політичного плаката, надіслана Посольством України в Іспанії.

За традицією вшанування пам'яті жертв голодомору в Чикаго закінчується голодним обідом. Цього разу Фондація Українського Геноциду під час обіду нагородила конгресмена штату Ілліноїс Пола Фролика спеціальною грамотою. Завдяки його зусиллям вивчення українського голодомору стало обов'язковим у шкільній програмі цього штату: “Я подумав, буде правильно, аби студенти знали про цей один із найстрашніших злочинів в історії людства. Вони повинні знати. Я щасливий, що зміг допомогти”.

Як зазначив Микола Міщенко, новий закон про включення інформації про Голодомор у шкільні під-

ручники розширив можливості української громади поширювати інформацію про трагедію свого народу.

Українська громада в Сербії вшанувала пам'ять жертв Голодомору. 22 листопада в приміщенні Української національної ради у Новому Саді відбувся вечір “Пам'яті жертв Голодомору в Україні 1932—1933 років”. Зі вступним словом про голодомор виступили студенти Мар'яна Бойко і Петро Ключковський. Голова Української національної ради Мирослав Калинюк від імені Національної ради подякував усім присутнім, які зібралися вшанувати пам'ять жертв Голодомору в Україні 1932—1933 років.

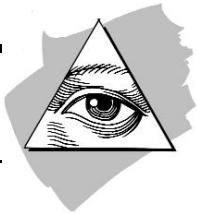
Рідкісний документальний фільм про Голодомор “Незнаний Голод. Україна 1933. 10 мільйонів жертв. (The Unknown Holocaust)”, зроблено 1983 року канадським кінематографістом Тарасом Гукалом у Квебеку, Монреалі. Фільм ґрун-

тується на інтерв'ю живих очевидців і дослідників Голодомору, зокрема, інтерв'ю з відомим ученим Гарвардського університету Джеймсом Мейсом, з яким автор фільму провів багато часу.

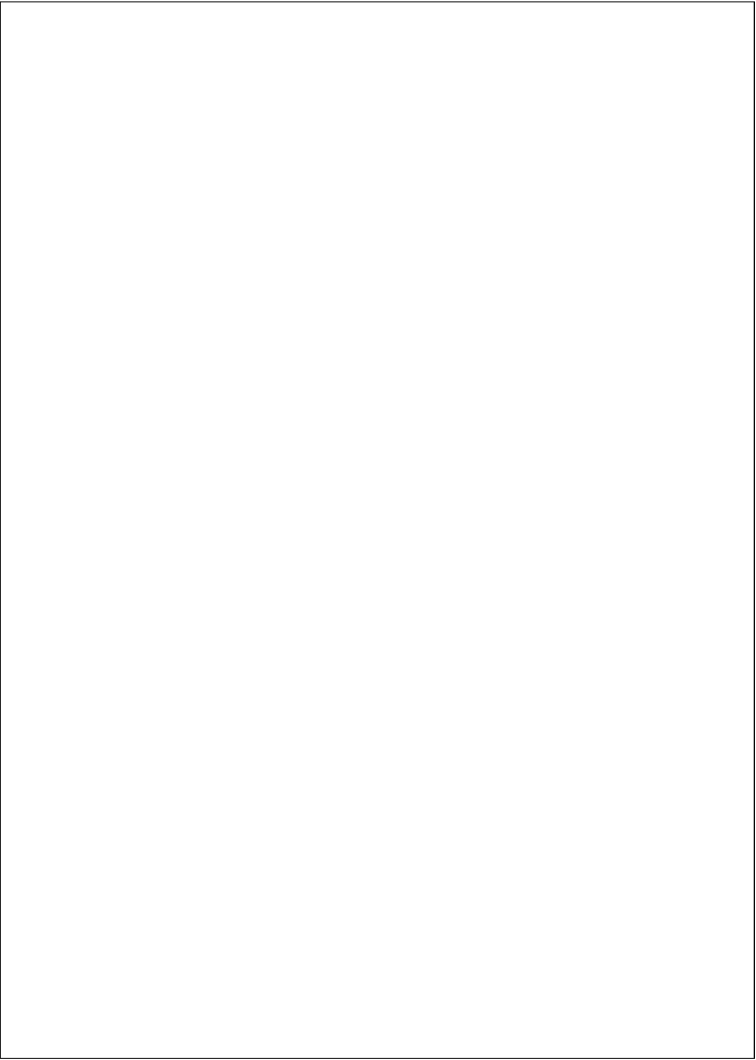
Українці Сирії вшанували пам'ять жертв голодомору 1932—1933 р. 25 листопада ц. р. у Дамаску в храмі священномученика Ігнатія Богоносця на прохання Надзвичайного і Повноважного посла України в Сирії В. О. Ковалю відбулося заупокійне богослужіння. В Алеппо в суботній школі української громади пройшов урок пам'яті, присвячений трагічним подіям в історії українського народу.

Усі зацікавлені в розповсюдженні інформації своїх громад та видань мають можливість надсилати свої новини із бажано якісними світлинами для включення до друку на електронну пошту УСІМ при МГОУ “Четверта хвиля” novaxvulya@gmail.com або slavov@chello.at.

● Підготував **Дмитро СЛАВОВ**, співкерівник УСІМ при МГОУ “Четверта хвиля”, Відень

ПРАВДА ІСТОРІЇ

•

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

РЕЗОНАНС ПУБЛІКАЦІЇ

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

ЧИМ Є ДЛЯ НАС ФРАНКОВІ НАСТАНОВИ

— Усі ми розуміємо, що нині не до святкування, просто сьогодні є шанс, є можливість глибше проаналізувати процеси, які відбуваються у нашому суспільстві, з'ясувати, наскільки ті, хто мав би відповідати за реалізацію постанов Франка, прагнуть і таки роблять щось у цьому напрямі, в напрямі поступу...

— *Це слово, яке Іван Франко дуже часто вживає у своїх працях, слово, яким означає подальшу ситуацію в боротьбі за майбутню Україну.*

— Зокрема в праці “Що таке поступ?” Та я б продовжила: є нині час найвищий, як кажуть, з'ясувати, який спадок ми отримали, чим є Франкові настанови для нас. А найголовніше, якщо ширше, — нам належить навчитися користуватися тим спадком, що нам залишили видатні українці.

— *Я б тут, крім Івана Франка, згадав Тараса Шевченка, Михайла Драгоманова, Лесю Українку. На жаль, навіть наша інтелектуальна еліта недостатньо знайома з багатогранною творчістю Івана Франка, як, до речі, й інших найбільших мислителів.*

— Гірко нині про це говорити, але мусимо. Адже видатні українці залишили нам ціле багатство, а ми або не вміємо, або не хочемо (чи й не знаємо його) ним користуватися. Через дійства, які відбулися у Нагуєвичих та Львові, хочемо привернути увагу і галичан, і гостей, і влади до Франкового світогляду, до ідей, висловлених ним у публіцистичних працях, скажімо, крім уже згаданої, — “Поza межами можливого”, “Одвертий лист до галиць-

кої української молодіж” чи “Де-що про себе самого”.

В оперному театрі під час Уро-чистої академії, присвяченої 150-річчю від дня народження Івана Франка, прозвучала нова кантата Віктора Камінського на слова Каменяра — “Благодатна пора наступає”. Ця кантата написана спеціально за віршами “Україна”, які не користувалися популярністю за радянських часів. Надихнули нас на включення цього твору виступи хорових колективів сільських Народних домів. Маємо не скінти, не плакати, а працювати і єднатися в праці для блага України. Тим часом у нашому суспільстві панує розбрат. Його сіють між нами, а подекуди й самі його розпалюємо. Хтось із цього тішиться. А ми — остаточно — не матимемо вільної держави, якщо не будемо єдині в

Цього року українська громадськість святкувала 150-річчя від дня народження письменника, вченого, видатного діяча — Івана Франка. Було б добре, якби люди не тільки читали його праці, а й виконували ті настанови, які залишив для нас митець.

Своїми думками з нами поділилася начальник управління культури й туризму Львівської обласної державної адміністрації Галина Дорошук.

своєму баченні подальшого розвитку України.

Ми, на жаль, не хребетні, ми не мішні. Тож мусимо себе зміцнювати, будувати себе. Через те на концерті, після згаданої кантати, ведучі нагадали присутнім і десяткам тисяч телеглядачів пророчі слова Івана Франка з праці “Одвертий лист до галицької української молодіж”. “Перед українською інтелігенцією відкривається тепер... величезна дійова задача — витворити з величезної етнічної маси українського народу **українську націю**, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона б не йшла...”

— *То біда ще й нині для української нації: ми досі не відпорні на*

асиміляцію, причому хоч як це прикро і страшно, — навіть у себе вдома, на своїй землі. Нас привчили до думки про “власну відсталість і вторинність”, — констатував Іван Дзюба, — а насправді, якщо дати собі зусилля краще себе пізнати, виявиться, що ми набагато діяло-спроможніші й цілісніші, ніж це нам зазвичай здається... Українська культура zdeформована, тому розглядається як нецілісна... Обов'язок діячів української культури в умовах свободи відновити її цілісність”.

— Абсолютно згодна з Іваном Михайловичем Дзюбою. Справді, обов'язок працівників культури — поживати культурне життя в Україні, зцілити її культуру, з'єднати її в одне ціле.

Але я ще хотіла продовжити думку Франка: “Наш голосний, фразеологічний та в більшій частині неширий, бо ділами не попертий патріотизм мусить уступити місце поважному, мовчазному, але глибоко відчутному народолобству, що виявляє себе не словами, а працею”. А ще, пам'ятаєте, Каменяр говорив: нехай пропаде ім'я моє, лишень була б незалежною і вільною Україна.

— *Маю, можливо, провокаційне запитання: як Ви вважаєте, чи влада в Києві й на місцях проявляє в незалежній уже Україні не фразеологічний, а справжній патріотизм?*

— Нехай би кожен собі поставив це запитання, бо, врешті, все залежить і від кожного з нас. Кожен на своєму місці має відповідати працею за ідеали та ідеї, які були задекларовані ще понад сто років тому.

● Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

«ОГОЛЕНА САМОТНІСТЬ» ПОЕЗІЇ

Нещодавно у видавництві “Просвіта” з'явилася поетична збірка “Оголена самотність” Олеси Мудрак. Ця юна дівчина — поет, а тому внутрішньо самотня, для багатьох незрозуміла. Але насамперед поет — провідник вищих світів та енергій, який працює з найнебезпечнішою річчю у світі — мовою у стані первісного зародку, мовою ембріональною та несформованою. Поет, як писав Гадамер, працює із *прамовою*, формуючи слово поезії за божественним мовним взірцем. Про поетичну функцію мови писав й інший учений Роман Якобсон у праці “Лінгвістика і поетика”. Поезія — це прамова, хаотичний набір енергетичних атомів, що має у глибинах заряд правди та предковинної, архаїчної краси.

*Над чеканням
Набралий причал:
Уся молодість світу
Спить у лоні води —
Недоторканий міф.*

Олеся Мудрак не шукає масового читача. Поетка вибрала життя на перекир. Що ж, має на це право, право бути такою, якою хоче, без зайвих виправдань і пояснень. Її поезія тримає в собі код української культури. Нова збірка “Оголена самотність” — поезія, а не фальшивий наратив, спрямований на підкуп мас. Голос Поета не може вкластися в канони і правила, наприклад, тої самої системи української сучасної літератури.

*Фонендоскопом
дошу прослуховуєш
З мене дихає степ.
Стиплером блискавки
скріплюєш
Почуття сакральні...*

Поезія Олеси Мудрак в новій збірці — це пристрасть внутрішнього світу жінки-стихії. Це слово пристрастне й відверте, молоде, енергійне, сміливо-зухвале та лірично-слабке водночас.

*Століття мед розніжено-гіркий
Господь збирає
у часу пелюстках.
Вночі розбила місяць об зірки...*

*Таки розбила:
Стогнуть світла друзки.
Поезія із присмаком еросу — це вже виклик. Але все у світі матерії має полярне визначення... Світ, культура, література — це біном, як свого часу визначила вчений зі світовим іменем Оксана Пахльовська... Ерос і танатос — скільки спільного в цих кодах нашого глибинного, архаїчного “я”. Саме в такому поєднанні вибудовано систему “Квітів зла” Шарля Бодлера, який виводив природу жінки зі світу інфернального. Або й у системі Миколи Хвильового.*

*А мудрість жіноча
приймає в тіло трагедію,
і тіло вбиратиме кожен
замолений гріх.
У вічність летитиму,
криком здригаючись “Де ти є?”
І сльози мої потойбічні
тектимуть зі стріх...*

Творчість Олеси Мудрак “детабуювала”, “деміфологізувала” і саме почуття кохання. Але за цими відвертими еротичними візіями важливо побачити глибший зміст, філософську схвильованість перед тим світом, який “оголює” кохання. Важливо відчутти момент фатального переходу крізь ерос у сфери людського несвідомого, у глибини самоті. Споживацьке суспільство сьогодні втратило здатність відчувати слово.

Але повернімося до теми відвертості кохання поезії Олеси Мудрак. Французька письменниця і теоретик перших романтиків Жермена де Сталь ще на початку XIX століття сформулювала в одному із трактатів той комплекс любовних відчуттів, який значно пізніше дослідники літератури назвуть “міжнародним кодом романтичних переживань”: “...за коханням — небуття. І це переконання змушує думати про смерть навіть у найшасливіші миті кохання. Тільки люди, здатні накласти на себе руки, можуть із деякою часткою здорового глузду спробувати піти цим великим шляхом щастя. Але ніщо не може відродити потягу, таємницею якого володіє інший...”

Яке може бути у світі засіб від такого страждання? Мужність убити себе... Ось це і справді означає померти...”

*Гарячий сніг пашить
в лавині ночі —
на цвинтарі ховаю
біль єства,
мої зіниці впали в Ваші очі
і грають в карти:
два на два.*

Не можна зводити еротичні мотиви творчості Олеси Мудрак до вульгарного фізіологізму через брак розуміння внутрішньої суті естетики поетично оспіваного кохання. Згадуваний уже Мішель Фуко писав: “Наразі в нашому суспільстві важлива тільки фізична краса. Тільки тіло має значення. Серце, характер, темперамент, — все, що складає особистість, усе, що робить її унікальною, вже не так важливе. Одна людина більше не прагне пізнати душу іншої, оскільки не прагне до любові. Сучасна атмосфера еротичності призводить до того, що фізичне важливіше від духовного. Глибоко людські стосунки, закоханість зникає. Залишається тільки оголена сексуальність”. Фуко писав про занепад принципів естетики духовного, чуттєвого в нашому суспільстві.

*Віч-на-віч з пеклом:
очі на вокзалі
(накрила ніч кабанячим крилом),
кров
із лютневих зір —
в мой печалі,
плюсочке на оголений фантом.
А кінь епохи чавить пракопитом,
у Бозі
родяться людина
та весна.*

Українська література може претендувати на світову тільки в разі серйозної ревізії її “фундаментальних” складових. Чи всі читатимуть у XXI столітті, наприклад, “Хіба ревуть воли...” Панаса Мирного та Івана Білика? Це запитання поставила Ліна Костенко під час “круглого столу” в Києво-Могилянській академії. І це не

спроба відмовитися від історичного контексту, від української історії. Навпаки, це спроба осмисленого прочитання української літератури, якщо ми і справді прагнемо до національної самоідентифікації, незалежної та демократичної держави. Річ у тім, що в українських анналах — сотні непрочитаних в українській літературі текстів, гідних читацької уваги. Україна має відкрити для себе Лесю Українку в повному розмаїтті її світового рівня драматургії, Івана Франка, маємо прочитати Володимира Свідзінського, Євгена Плужника, Миколу Хвильового.

Творчість Олеси Мудрак — це скло, на якому крізь слово зображено силует жінки, але за цим силуетом — вимір психології, естетики, філософії. Потрачувати її поезію як суто еротичну було б неправильно. Але в кожного є власний рівень художньої перцепції. В буда-якому разі цей вимір поезії — явище позитивне, бо в її поезії — українська концептосфера. І жінка поетичного буття Олеси Мудрак — українська.

*Скидають одяг-молодість
в траву
кам'яності баби чи вакханки...
Розкута, вільна,
виклична і бранка
степів —
іду, а п'яти простором ревуть...*

● **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**, студент Національного університету “Києво-Могилянська академія”

БІЛА ПЛЯМА УКРАЇНСЬКОГО ФУТУРИЗМУ

Олег Ільницький. Український футуризм (1914—1930). Перекл. з англ. Рая Тхорук. — Львів: Літопис, 2003. — 456 с.

Одним із головних процесів в українській літературі за роки незалежності став перегляд літературного канону. Зокрема необхідно було реабілітувати, повернути в українську літературу цілі покоління митців, творчість яких з ідеологічних причин виявилася штучно видаленою з літературного процесу, приречена на цілковите забуття. Український футуризм як одне з найяскравіших явищ у вітчизняному мистецтві першої половини XX століття, й досі terra incognita для пересічного українця, відомого своєю аксіоматичною нехиттю до вивчення власної культурної спадщини. Однак і професійні мистецтвознавці, філологи, культурологи й усі, кому небайдужа українська культура, не можуть похвалитися тим, що мають цілісне уявлення про це явище. Наразі украї необхідним стало систематичне, цілісне дослідження, що могло б узагальнити й підвести підсумки футуристичній течії в українському мистецтві першої половини XX століття.

Книжка канадського літературознавця, професора Альберського університету Олега Ільницького — перша неупереджена спроба показати всебічний розвиток футуризму з історичного, теоретичного та літературного погляду від самих витоків (1914 р.) до його зникнення чи, точніше, знищення (1931 р.). Автор простежує витoki, розвиток і загибель цього непересічного явища, розглядаючи його в широкому європейському контексті. Окремими розділами цієї монографії є дослідження творчості таких митців, як Михайль Семенко, Гео Шкрупій, Олекса Слісаренко, Лесь Курбас, Дмитро Бузько, Леонід Скрипник, Юліан Шпол. Дослідник піднімає безліч дискусійних питань. Зокрема він наголошує, що необхідно зробити переоцінку внеску України, названої “коліською мистецької революції”, до розвитку світового мистецтва. До сьогодні значна частина культурних явищ Російської імперії ототожнюється у світі з російським мистецтвом, тоді як насправді є українським, грузинським, литовським, латвійським, польським тощо. Так сталося і з українським футуризмом. Саме в Україні зародилося чимало мистецьких рухів і видань, звідси походить низка видатних митців.

Український футуризм виростав із ранньомодерністських течій в Україні 1900—1910-х років і був відповіддю на них. Він демонстративно опирався злиттю з імперськими течіями і засвідчив прагнення подолати колоніальну залежність української культури. Футуризм запропонував нову модель українського мистецтва, що полягала у відмові від народництва і провінціалізму й визнанні європейської культурної моделі. Сучасники з тривогою реагували на виникнення радикальної мистецької течії, яка відкидала традицію та захопилася чаром екзотичного, виняткового, нового. Українське “добродесне” суспільство відразу піддало нову течію остракізму. Існування цього самотнього явища позначене тривалим конфліктом із обскурантистською публікою, невизнанням та осудом. У роки урядування Сталіна, після розпуску літературних організацій і централізації радянського письменства футуризм був приречений на загибель, а митці розділили гірку долю усіх “неортодоксальних”, які були засуджені до ув'язнення та страсти.

Монографія про мистецький переворот в українській культурі зацікавить не лише фахівців, а й усіх, кому небайдужа історія української культури. Книга здобула перше місце в номінації “Наукова перекладна література” в конкурсі “Форуму видавців — 2003”.

● **В. ЧУЧКО**

ТОЙ, ЩО УЗЯВ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОЛЮ НАЦІЇ

Небіж Симона Петлюри, син його сестри Маріямни Степан Скрипник (Патріарх Мстислав) писав про цей період у житті майбутнього провідника нації: “Користаючись з великого авторитету серед товаришів, Симон неподільно володів їхніми душами та був негласно обраним провідником національно свідомого юнацтва, що вчилася тоді в полтавських школах...”

Шкільна влада вважала С. Петлюру за “непоправного мазепинця”, що в її очах було значно лагіднішим явищем, ніж вусатий і бородатий соціаліст”. (“Українське православне слово”, 1976, № 5).

Здавалося б, у відкритті дошки немає нічого надзвичайного, її ще 1991 року слід було повісити. Адже Симон Петлюра народився в Полтаві, саме тут під намулом зросійщення, нав’язуваного “дядьками Отчества чужого”, відчув міцну твердь материка на ім’я Україна.

Однак 15 літ кукобівське міське керівництво і низка кучмівських губернаторів, хто з хохляцькою хитрістю, хто з яничарською підступністю намагалися засунути справу вшанування Петлюри у якнайдалшу шухляду. Вони ткали павутину заспокоїливих слів, присипляючи громадськість, та без кінця висували на перший план якісь інші, ближчі душі малороса проекти — на кшталт бездарного пам’ятника галушці.

Але час бере своє. Відсутність меморіальної дошки і пам’ятника Симонові Петлюрі у його рідному місті суспільною думкою вже сприймається як абсурд, ба, навіть непристойність.

І ось нарешті в області з’явилася влада, яка підтримала ініціативу громадськості, зокрема Товариства “Просвіта” та Народного руху України. Полтавська обласна держадміністрація виділила 5 тис. грн. на меморіальну дошку видатному державникові. Голова ОДА Валерій Асадчев, виступаючи на урочистостях із приводу її відкриття, сказав, що цим актом зроблено перший дуже важливий крок для того, щоб пізнати тих людей, які творили нашу історію:

— Симон Петлюра — це людина, яка в буремні роки стала на чолі боротьби за Українську державу; тоді як інші повтікали від цієї великої відповідальності, він узяв її на себе. Він був м’якою, інтелігентною людиною, талановитим публіцистом, але корінь у нього був козацький, він виходець із цієї української козацької землі.

Говорив голова ОДА і про ту абсурдну ситуацію, коли в Полтаві немає вулиці Симона Петлюри, а багато вулиць носять імена людей, чужих чи ворожих Україні:

— Що зробили Роза Люксембург, Карл Лібкнехт для Української держави? Чи знали вони взагалі, що існує Полтавська земля? Думаю, вони й гадки про це не мали. То чому маємо продовжувати увічнювати в назвах полтавських вулиць імена цих комінтернівців? Чому дехто й досі боїться імен діячів Української Народної Республіки? Уже згодні, що це були великі постаті. Але як доходить до того, що треба поставити пам’ятник, вулицю перейменувати, тут відразу ховаємося у великий чеховський футляр: “Как бы чего не вышло”. То виходьмо з цього футляра! У Полтаві має постати пам’ятник Симонові Петлюрі, і нам соромно буде, якщо цей пам’ятник першими поставлять в іншому місті. Бо він тут народився. Можливо, тому, що ми 15 років боялися на-

ПЕТЛЮРА ПОВЕРНУВСЯ В АЛЬМА-МАТЕР

У дні відзначення 15-ої річниці Незалежності України в Полтаві відбулася непересічна подія: на приміщенні Державної аграрної академії (колишньої духовної семінарії) відкрито меморіальну дошку на честь Голови Директорії, Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, який тут навчався у 1895—1901 роках і вже тоді був, як засвідчили його сучасники, “провідником українського руху”, членом Революційної української партії. Симон Петлюра був найактивнішим серед тих семінаристів, які вимагали введення до програми українознавчих предметів, звільнення жорстоких наглядачів, скасування в закладі системи шпигунства, яка так контрастувала з діяльністю прогресивних викладачів цього закладу, а головне — з Божими заповідями.

лежним чином пошанувати Симо-на Петлюру, в нас і немає таких постатей в уряді?..

“ТИ ЯВИШ СВІТЛИЙ ОБРАЗ ПРАВНОЇ ДЕРЖА- ВИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ”

Для голови Полтавської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта”, колишнього політв’язня, “нашоукраїнця” Миколи Кульчинського відкриття меморіальної дошки Симонові Петлюрі — це увінчання праці багатьох полтавців, які започаткували в нашому місті Петлюрівські читання, які берегли світло життя й діяльності Симона Васильовича. Микола Кульчинський нагадав про подвиг тих полтавців, котрі в 70-ті роки підняли український прапор на вежі біля мосту неподалік Київського вокзалу. До речі, письменник Петро Петрович Ротач засвідчує, що його й інших дисидентів у 70-ті роки катівні допитували з приводу появи національного стяга на будівлі Краєзнавчого музею. Ці факти вимагають дослідження, адже герої, які вчинили ці подвиги, не повинні залишатися безіменними.

Відкриваючи дошку Симонові Петлюрі, Полтава вклонилася подвигу того покоління своїх синів, яке навесні 1917 року завітало її синьо-жовтими прапорами, підтримало Центральну Раду, захищало Українську Народну Республіку. Юнаки з Кадетського корпусу, яких виховували бути підпорками Російської імперії, масово переходили на бік Центральної Ради.

— Усі, хто мав серце, усі, хто мав душу, не був зламаний імперією, не піддався, за словами Грушевського, “пеському обов’язку перед Москвою”, підтримали УНР. І ті слова, з якими звертався до них Симон Петлюра, актуальні і сьогодні, — сказав Микола Кульчинський.

Він повідомив про намір просвітян видати великим накла-

дом лист Симона Петлюри до генерала-хорунжого Миколи Удовиченка. Сьогодні він звучить суперактуально. Ось хоча б ця заувага Симона Петлюри про тогочасних партійних лідерів: “Вони партійні інтереси ставили вище державних, персональні моменти вище загальних... Партійна зацікавленість все заздрала, все запліднювала: дійшло до того, що мені не давали грошей на організацію Коша Слобожанської України. Я бачив, що українські партії мають силу революційну, деякі розкладову, а творчої, організаційної не мають. Я бачив, що вони не усвідомили собі головного: чи Україна як самостійна держава повинна в своїй закордонній політиці спиратись на Європу чи на Москву — Азію? Виявилось, що азійська спадщина в нас — занадто ще сильна...”

Надзвичайно актуальні думки Симона Петлюри про державний апарат, висловлені в цьому листі: “треба шукати тих, хто чорною роботою державною уміє творити певні реальні цінності”; що важливо зберегти ідею державності й повагу до уряду: “Я кілька разів міг би успішно “розганяти уряди”, але не робив цього, бо гадаю, що, особливо в молодій державі, це привело би до внутрішньої деморалізації”.

А ось і відповідь сьогочасним сепаратистам: “Основою державності повинна бути Центральна Україна — Наддніпрянина, а не периферія, частина її”.

Заступник голови Полтавської облради Петро Ворона нагадав, що серед діячів Центральної Ради третина була полтавцями, і серед тих, хто продовжував боротьбу за Українську державу в екзилі, їх була, мабуть, четверта частина. Тож пан Ворона висловив сподівання, що обласна рада ухвалить рішення про увічнення пам’яті наших славних земляків, яке, на жаль, не пройшло з першого разу на минулій сесії.

Меморіальну дошку освятив секретар Полтавської єпархії Української Православної Церкви Київського патріархату митрофорний протоієрей Миколай Храпач, який у своєму слові наголосив на тому, як глибоко розумів Симон Петлюра роль Української помісної церкви у формуванні духовної єдності нації. У листі до Івана Огієнка видатний державник писав: “Український патріарх — рівний патріархові московському — це річ, потреба якої вимагається інтересами української церкви та своєчасною оцінкою тих небезпек, що загрожувати будуть, — я це передбачаю, — в її натуральному розвитку. В майбутніх конфліктах нашої держави з Москвою внутрішнє міцна, ієрархічно дисциплінована українська церква може відграти велике позитивне значення у вислідах такої боротьби”.

Отець Миколай висловив сподівання, що настане час, коли приміщення колишньої семінарії буде повернуто Українській Церкві, і тут готуватимуть священників, які “вивчатимуть богослів’я і пізнаватимуть світ через любов до Бога, в єдності, толерантності, терпимості”. А виступи проти створення єдиної помісної Православної Церкви в Україні, на думку о. Миколая, — це “політиканство і деструктивна діяльність тієї “п’ятої колони”, яка не хоче, щоб наріжним каменем нашої державності була найнадійніша основа — духовна єдність народу”.

У нелегких випробуваннях, що впали на голови справжнім патріотам України, які змушені були піти на ганебне тимчасове перемир’я з олігархічними кланами, нас, українців, нехай надихають слова Голови Директорії, Головного Отамана з його звернення до українського народу від 22 січня Року Божого 1923-го: “Після ганебної віковичної неволі, після страшного божевільного лихоліття Ти переможеш, Народе-Лицарю, і в Державі своїй не-

залежній установиш волю святую для всіх народів, що живуть на розкішних землях Твоїх. Вірний високим засадам волі і рівності, що кохав Ти з часів стародавніх, Ти явиш всім народам світлий образ правної держави демократичної з забезпеченням вольностей громадянських”.

А ТИМ ЧАСОМ ПОЛТАВЦІ ЩЕ ЖИВУТЬ НА ВУЛИЦІ УКРАЇНОЖЕРА АРТЬОМА

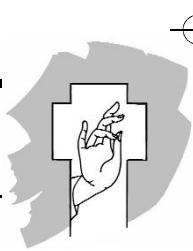
Родинний дім Симона Петлюри стояв на вулиці Загородній, 20, яка нині носить ім’я генерала Зигіна. Зовсім поряд, перпендикулярно до непримітної Загородньої, пролягає вулиця Артема, яку і громадськість, і прогресивні депутати Полтавської міської ради хочуть перейменувати на вулицю Симона Петлюри. Кращого варіанта годі й шукати. Як завжди, опираються цьому ретрогради з комуністичними “прибамбасами”. Добре відомо, як вони діють: колись “заблокували” перейменування вулиці “Уютної” (який жадливий мовний покруч!) на вулицю відомого письменника, художника, жертви сталінських репресій Грицька Коваленка, дім якого ще й досі стоїть на тій “Уютній”. Ходили по квартирах, спокушали мешканців до підписування листів протесту, обстрілювали ім’я великого українця. Так само може бути й у випадку з наданням вулиці Артема імені Симона Петлюри. Тож сьогодні, мені здається, дуже важливо донести до мешканців вулиці відомості про того, чие ім’я носить їхня вулиця.

Хто ж він, товариш Артём, а насправді Фьодор Сергєєв? Син підрядчика, уродженець села Пльбово, тепер Фатезького району Курської області, в 1903 році — агент “Іскри” в Україні, у 1905-му — вороховив у Харкові, у 1918-му — голова раднаркомів ворохобної Донецько-Криворізької Радянської Республіки. Того ж року удостоївся посади заступника голови і наркома радянської пропаганди незаконного Тимчасового робітничо-селянського уряду України.

Що ж пропагував “нарком” Артём? Про це залишив спогади Володимир Затонський, якому навіть нинішні товариші комуністи повірять, бо це їхній однопартієць. Він пише, що якось, увійшовши до кабінету Леніна, застав там Артёма. “Я його раніше не знав. Він почав енергійно нападати на Український советський Уряд, називав нас самозванцями й іншими такими нещасливими епітетами. Між тим, він і сам формально входив до складу Народного Секретаріату. Він, як тепер пам’ятаю, доводив, що це справа реакційна — утворювати Україну, хоч би навіть советську. Він казав: “Робітники Донбасу і взагалі міських промислових районів — не українці. Селяни також мало в цьому розуміють. Якщо на Правобережжі, з Києвом на чолі, є якісь українці, то хай їм біс — нехай роблять, що самі хочуть. А тут у нас, у південно-промисловій центрі, треба просто організувати советську владу, що підлягає безпосередньо Петроградові, й жодної України не вигадувати”.

Коментарі, мабуть, зайві. Полтава, яка у 1918—1921 роках послала тисячі своїх синів боротися з головорізами Муравйових і Артёмів, із продагонами і чрезвычайниками, Полтава, яка називає себе духовною столицею України, мусить негайно стерти зі свого чола тавро, поставлене колись цековсько-обкомівськими прихильниками цього україножера.

● Ганна ДЕНИСКО

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ		
<i>Продовження. Поч. у ч. 39–52 за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18, 20–2, 28, 30, 32, 34, 37, 39, 41, 43, 45, 51 за 2004 р., ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26–28, 29, 32, 35, 39, 42, 45, 52 за 2005 р., ч. 8, 10, 14, 19, 22, 27 за 2006 р.</i>		
Аденюк В. Г., м. Хотин	128,00	
Антонюк О. В., м. Хотин	142,00	
Ацкуляк І. М., м. Хотин	35,00	
Бажанська С. Д., м. Львів	90,00	
Безкровна-Лахижа Н. І., Лахижа А. І., м. Севастополь	50,00	
Боршуляк П. А., м. Хотин	16,00	
ВАТ “Хотинське АТП-17741”	100,00	
Волошин М. П., м. Львів	50,00	
Егера М. Г., м. Хотин	10,00	
За дорученням громади с. Григорова Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Дронь О. А.)	70,00	
Колиниченко А. В., м. Харків	200,00	
Колодченко В. Е., м. Київ	4,00	
Колодченко В. П., м. Київ	10,00	
Колодченко Е. В., м. Київ	10,00	
Король С. І., с. Коржі Роменського р-ну Сумської обл.	20,00	
Криволапчук М. О., м. Донецьк	100,00	
Лачанак С. Ю., м. Львів	100,00	
Литвинова Л. Л., м. Суми	50,00	
Лучко В. Ф., м. Львів	285,00	
Новомиргород М. А., м. Кіровоград	10,00	
Омельницька Л. А., м. Дніпропетровськ	50,00	
Павлусь М. Я.	200,00	
Письменна Т. Ю., м. Дніпропетровськ	15,00	
Письменна Т. Ю., м. Дніпропетровськ	20,00	
Плаксивий О., м. Хотин	10,00	
Плашко А. Г., м. Запоріжжя	1000,00	
Попова С. М., м. Харків	60,00	
Расковский В. А., м. Хотин	107,00	
Родина Наконечних зі Львова	1000,00	
Самарець А. П., Дніпропетровська обл.	20,00	
Слинько В. І., м. Українка Київської обл.	50,00	
Стовбун Д. І. та Гавриляк С., м. Івано-Франківськ	310,00	
Тарадай І. А., м. Червоноград Львівської обл.	40,00	
Тарадей О. І., м. Червоноград Львівської обл.	20,00	
Трофимчук М. І. м. Новоград-Волинський (по заповіту художниці-монументалістки м. Львова Трофимчук М. С.)	150,00	
Улик М. С., м. Хотин	10,00	
Управління пенсійного фонду м. Рівне (ч/з Баранюк)	54,88	
Халімончук В. Є., м. Київ	2200,00	
Халімончук В. Г., м. Київ	2280,00	
Ч/з Стовбун Д. І.	310,00	
Чернівецьке облуправління з фізичного виховання та спорту МОН України (ч/з Палагнюк В. Г.)	70,00	
Шевченко О. А., м. Кам’янець-Подільський	30,00	
Школа № 5, м. Хотин (ч/з Корчак Т. В.)	64,00	
Ярославський Ю. М., м. Хотин	5,00	

Мешканці с. Гавриляк Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Стовбун Д. І.)	
Калин С. І.	20,00
Ковцун Р. С.	10,00
Король Д. Г.	10,00
Литван М. І.	5,00
Місюра М.	20,00
Петруняк В. П.	10,00
Петруняк М. І.	10,00
Равлюк Г. М.	10,00
Риндич Г. О.	160,00
Сірман І. М.	10,00
Стовбун Д. І.	5,00
Шевага А. Д.	10,00
Школьний С. П.	10,00
Шушваль І. І.	20,00
Всього:	310,00

Схвалюємо і підтримуємо Вашу ідею спорудження храму Кобзаря біля Чернечої гори. Ми з дружиною були в Каневі й поклонилися могилі безсмертного Тараса. Моторошно стає на душі від того, що сталося з Україною і з українцями за час панування над Україною царської і більшовицької Росії. А в Каневі ще й досі стоїть пам’ятник отому картавому сифілітику — Леніну, а козацькі онуки забули материнську мову.
Тримаймося, українці!

Ярослава та Мефодій ВОЛОШИНИ,
м. Львів

ПЕРЕДПЛАТА-2007

Дорогі читачі!

Триває передплата на Всеукраїнський просвіт-
нянський культурологічний тижневик “Слово Прос-
віти” на 2007 рік (поштовий індекс — 30617, 67-ма
сторінка в “Каталозі”).

Передплату приймають усі відділення “Укр-
пошти” до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15
грудня — в обласних містах і столиці.

Вартість передплати разом із поштовими витра-
тами:

- на рік — 37 грн. 86 коп.;
- на півроку — 19 грн. 18 коп.;
- на 3 місяці — 9 грн. 89 коп.;
- на 1 місяць — 3 грн. 38 коп.

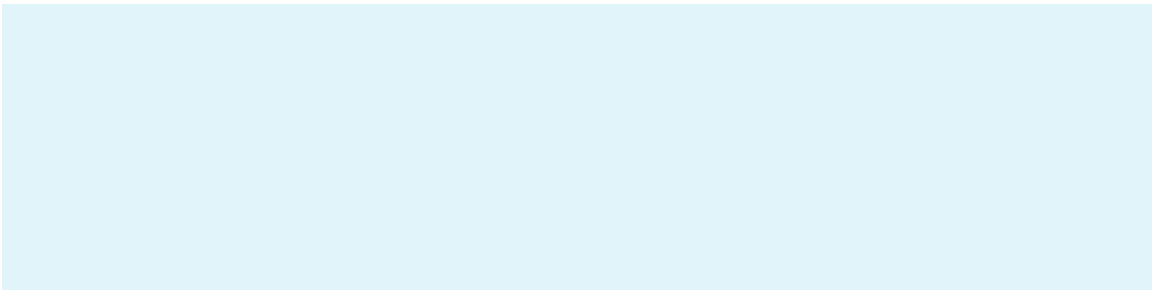
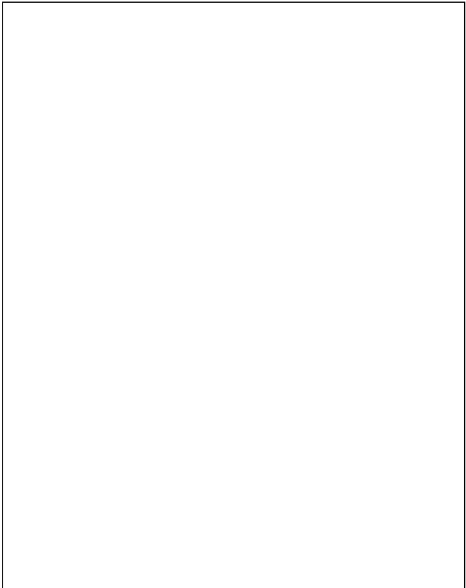
Постійні читачі нашого тижневика пересвідчи-
лись, що на його шпальтах присутні актуальні публі-
кації мовної тематики, унікальні історичні розвідки,
ексклюзивні інтерв’ю, безкомпромісні журналістські
розслідування гострих ситуацій, широко висвітлю-
ється молодіжна музика і концертна діяльність про-
відних митців України, вирає всіма барвами худож-
ня палітра майстрів пензля... Наступного року ми
порадуємо Вас, дорогі читачі, добірками поезії кра-
щих поетів України, Ви матимете можливість вести
діалог із тими, хто живе Україною і для України.

Передплатіть “Слово Просвіти” самі та загі-
туйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів,
бібліотекарів, усіх небайдужих до української спра-
ви!

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

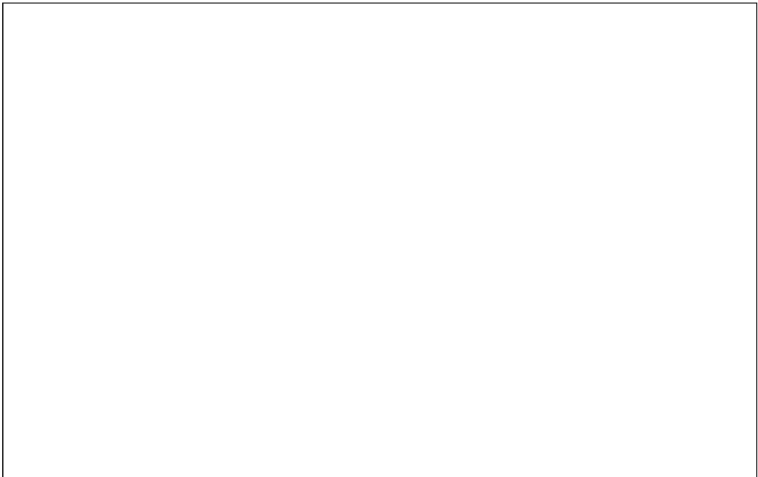
•

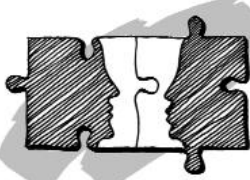

Закінчення на с. 10

СВЯТКУВАННЯ

— *За вагомий внесок у відродження духовності Президент України нагородив студію мод “Віоріка” ювілейною медаллю до 10-ї річниці Незалежності України, а Вас як творчого керівника удостоєно Почесної орденської відзнаки “Суспільне визнання”. А з чого все починалося?*

— Я народилася в Молдові. Десять років працювала вдома як приватна кравчиня. І вже тоді, незважаючи на молодість, мала поважних замовників і в Молдові, і в Чернівцях. А на Буковині розпочинала власну справу з однокімнатної квартири та ножної швейної машинки “Подольськ”. Замовлень було настільки багато, що до нашого двору неможливо було зайти, — шодня стояла черга клієнтів. Я цілодобово шила із трьох кравчинями з Кривого Рогу, які на той час уже офіційно в мене працювали. Робота поглинала весь час і надзвичайно складно було приділяти належну увагу родині, особливо дітям.

— *Хто допоміг Вам вистояти і таки розбудувати свій бізнес?*

— Від самого початку, ось уже 16 років ми з моїм чоловіком Іллею працюємо разом у модельному бізнесі. Саме йому я завдячую всім, чого досягла. Але на початку становлення нашого бізнесу нам дуже допомогла моя мама. Вона забрала моїх дітей під своє крило. І це єдине, що врятувало і допомогло мені в той скрутний час вистояти. До 50 років моя мама була зі мною поруч. Вона виростила моїх дітей. І це вважаю великим щастям, яке я отримала від Бога. Що ж до самого дизайну весільного та вечірнього вбрання, то наші кравчині практично втілюють у життя всі мої розробки, ескізи, моє бачення фасонів, аксесуарів, фурнітури і саме їх уже сьогодні можна побачити в світових каталогах моди на 2007 рік.

— *Сьогодні студія мод “Віоріка” відома далеко за межами Буковини. Що сприяло успіху?*

— Якщо говорити про успіх студії мод “Віоріка”, то це не тільки мої досягнення, а й усієї нашої родини. Всі труднощі долі, які лягали на мої плечі, ділилися порівну між усіма членами родини. І тільки так ми змогли втілити в життя мою мрію останніх семи років: потрапити на світовий ринок моди. Вважаю, що мені це вдалося саме завдяки сімейному підряду. За нашим бізнесом не стояли мільйони, а лише величезна виснажлива праця нашої сім’ї та колективу, 30 колег-однородумців, з якими працюю вже не один рік. Самотужки встигати за модою, ловити її нові віяння і тенденції, які з’являються щосезону на світовому ринку, — вкрай складно. І саме така підтримка родини важить більше, ніж великі гроші. Тільки за рік ми з чоловіком долаємо понад 50 тисяч км. Буваємо не тільки в Парижі, а й в інших країнах, де вивчаємо моду, відвідуємо виставки, збираємо по крихтах інформацію про нові напрямки й стилі. Ці пошуки не безнадійні, бо все побачене ми переосмислюємо і втілюємо в наші моделі.

— *Щоб потрапити на світовий ринок моди, необхідно було долати й творчі перешкоди?*

— Звичайно. Наше підприємство — ровесник незалежності держави, з року в рік стверджувалося, підіймалося на нові професійні шаблі творчості, якості, досконалості. Сходінка за сходінкою, починаючи від регіональних до республіканських і міжнародних конкурсів, ми рухалися до свого першого успіху. За 16 років творчих пошуків і наполегливої праці ексклюзивне високоякісне вбрання під торгову марку “Віоріка” здобуло прихильність красунь не лише України, Молдови і Росії, а й Польщі, Німеччини, Франції. Сьогодні ми постійні учасники міжнародних виставок, конкурсів, фестивалів краси і моди. Свідченням світового професійного визнання стали численні нагороди і відзнаки “Віоріки”: дипломи конкурсів “Весільний вальс” 2000—2002 рр. (Росія), фестивалів “Мерцішор — 2000” (Молдова), “Стиль та мода — 2001” (Прага), “Мода нового тисячоліття — 2003” (Дюссельдорф), а також перемоги в національних конкурсах “Панна регіональна — 2000”, “Міні-віце-панночка України — 2001”, “Панна України — 2002” та Міжнародної премії “Бізнес—Олімп”, якої торгова марка “Віоріка” була удостоєна 2003 та 2004 років. Усе це дало нам можливість потрапити на світовий ринок моди.

— *Яким був перший крок на професійний подіум?*

— Я запам’ятала його на все життя. Це був мій перший показ у Чернівцях. Привіта-

«ВІОРИКА» — ЦЕ СВІТОВЕ ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОДЕЛЬЄРІВ

Створювати красу, жити і працювати для добра — такий девіз і кредо відомої модельєрки Буковини Віоріки БОДНАРЮК. У цьому вбачає своє призначення і покликання й колектив малого підприємства “Фантазія”, яким керує Ілля Боднарюк, більше знаний в Україні та далеко за її межами студією мод “Віоріка”.

Творчий дизайн, вишуканий стиль, неповторне поєднання класики й сучасності, які притаманні буковинській дизайнерці та її талановитим колегам, стали не тільки запорукою успіху, а й принесли світове визнання українським модельєрам.

Буковинські майстрині сьогодні створюють елітне весільне, елегантне вечірнє, ошатне святкове, яскраве сценічне вбрання і своєю працею стверджують, що краса врятує світ.

Сьогодні про свій шлях до Олімпу світової моди розповідає керівник студії мод “Віоріка”, відмінник служби побуту України Віоріка БОДНАРЮК.

ти мене з цією подією прийшов мій давній друг, народний артист Молдови І. Суручану. Але я так хвилювалася, що коли побачила у шпаринку переповнений зал музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської і мені повідомили, що він у залі, то, зробивши перший крок на сцену, відчула, що мене ноги не тримають, а в голові блискавкою майнула думка: “Ну, ще один крок і я падаю”. І саме в цей момент мій молодший син Річард, який неодноразово брав участь у таких показах і цього разу виводив мене на сцену, внутрішньо відчув, що я ось-ось впаду, тихенько сказав: “Мамо, якщо ти візьмешся за мою руку і будеш міцніше за неї триматися, то ти зробиш перший крок, а потім ще два. Ти не дивишся на людей, а лише відчувай, що я тримаю твою руку і ти не впADEШ!” Так мій шестирічний син допоміг мені зробити перший крок на професійний подіум моди. Це відчуття запам’ятала на все життя. Тому сьогодні

ні живу і працюю для того, аби могла їм допомогти в житті, адже мої діти всі ці роки мене підтримували.

— *Сьогодні Ви успішно працюєте не тільки на східному ринку держав СНД, а й на світовому...*

— Практично вже 30 років працюю, вивчаю та впроваджую нашу буковинську моду на східному та російському ринку. Це дало можливість впровадити наші моделі на сві-

до нас приїжджала наречена з Тернополя, випускниця вищого навчального закладу С.-Петербурга. Дівчина мала вишуканий смак і досвід одягатися, тому вимоги в неї були неабиякі. До того ж батьки-бізнесмени могли задовольнити її високі запити. Проте об’їздивши салони Києва, Москви, Одеси та Львова, дівчина не змогла придбати весільну сукню, яка була б їй до вподоби. В Києві лише прокат такої сукні коштував 5 тисяч доларів, в Одесі за 15 тисяч доларів можна купити, а в Москві прокат 5 тисяч доларів, а купити можна за 20 тисяч доларів. Це ціни світового ринку, але вони вже реальні на ринках СНД. Коли дівчина приїхала з батьками до Чернівців, то з’ясувалося, те, що вона шукала скрізь за такі великі гроші, у нас можна купити вдвідесятеро дешевше.

Тобто, все, чого бажає найвибагливіший клієнт, усі нові тенденції, що впроваджуються на світовому модельному ринку, є в нашому весільному салоні.

— *Кажуть, для модельєра престижно, коли в нього одягаються VIP-персони чи зірки шоу-бізнесу?*

— Ми шиемо вбрання для багатьох відомих людей в Україні, Молдові, Росії. Свого часу я одягала дочку Снегура, першого секретаря ЦК, родини всіх міністрів Молдови. Але я не хизуюся тим, що серед моїх клієнтів є VIP-персони чи зірки. Мені набагато приємніше, коли до мене приходять люди, які виростили художу, продала її, а за отримані гроші хоче подарувати своїй дитині щастя. Хіба це не більше, ніж міністр?! Повірте, більше! Адже наша держава складається саме з таких простих, працелюбних і добрих людей. А щодо зірок... Зірки на світовому ринку моди платять великі гроші за ім’я відомої торгової марки чи фірми. Натомість нашим зіркам треба все шити безкоштовно. Такого ніде в світі немає. Тому не вважаю за велике досягнення, що наші зірки одягаються у нас.

— *Коли Ви відчуваєте задоволення від роботи?*

— Коли можу однаково гарно і добре одягнути клієнтку, яка дозволить собі витратити на сукню лише 500 гривень, і ту, яка заплатить 12 тисяч гривень. І щаслива з того, що можу зрозуміти і догодити їм обом. А от коли мені вдається придумати для дівчини з природними вадами таку модель сукні, в якій вона відчуває себе щасливою, то це моє справжнє досягнення як модельєра. Для мене немає красивих чи некрасивих людей. Я завжди в наших наречених чи випускницях відчуваю душу. Мені здається, що на землі немає кращого покликання, ніж професія модельєра!

— *Кожен майстер мріє мати спадкоємців. Хто продовжить Вашу справу?*

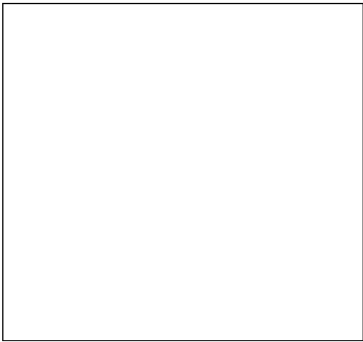
— Я давно замислювалася над цим. Протягом багатьох років намагалася прищепити любов до модельного мистецтва моему старшому синові Юрію. Залучала його до нашої справи. Спочатку він робив усе, так би мовити, з примусу. Допомігав, розуміючи, наскільки мені складно самотужки все реалізовувати. Тільки цього року я відчула душевний спокій за майбутнє нашого бізнесу. Юрій, закінчивши економічний факультет університету, вирішив серйозно займатися родинним бізнесом. У нього є смак, художнє бачення, власний почерк. І сьогодні в його руках усі наші зв’язки зі світовим модельним бізнесом. Він займається каталогами, інтернетом, відео- і фотозйомками, виставками. І для мене велика радість, що йому це вдається. Молодший син Річард змалку в нашому бізнесі. Він залюбки брав участь у показах. Нині — студент історичного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, добре знає декілька мов і на виставках часто виконує роль перекладача. Тому сьогодні вже не тільки чоловік Ілля, а й сини — моя надійна опора і підтримка в бізнесі. І я можу з упевненістю сказати, що все, про що я мріяла, збулося, мої плани зреалізувалися. Я дякую Богу за все. Бо він мені дав у житті те, чого бажала: доброго чоловіка, синів, дім, який я побудувала, справу, яка дорожча над усе на світі. Залишилося дочекатися гарних невісток, котрі також полюблять наш бізнес і ми разом зможемо ще порадувати людей своєю працею.

Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА

PR-МОРАЛЬ

Денніс Вілкокс

•

ПОРІВНЮЮЧИ...

•

•

ПРИНЦИПОВО

Чи можна миритися з тим, що ось уже 15 років титульна нація без видимих перемог бореться за утвердження своєї мови на всіх рівнях суспільного життя, за виконання статті 10 Конституції України, яку прийняв наш парламент і яку він же порушує?

•

МОНІТОРИНГ

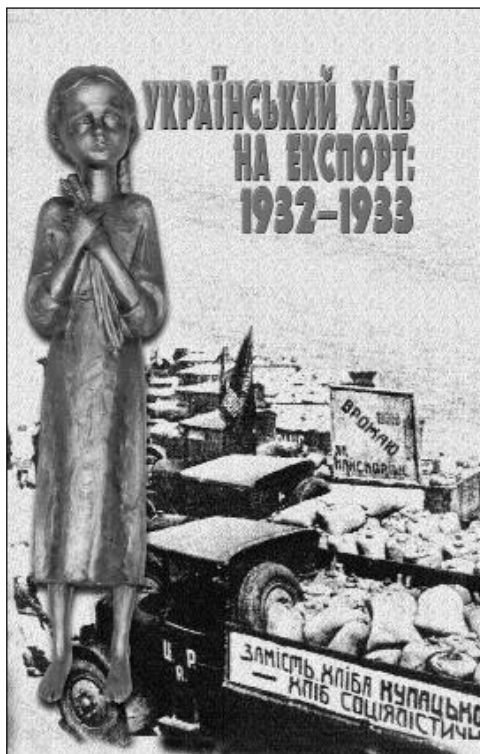
•

Геноцид українців через експорт українського хліба переконливо розкривають невідомі досі документи з колишніх таємних архівів СРСР. Їх щойно оприлюднено в науковому виданні — “Український хліб на експорт: 1932—1933”, яке підготовлено за ініціативою Романа Круцика, голови Київської міської організації Товариства “Меморіал” імені Василя Стуса. Здійснено видання за фінансової підтримки працівників і правління АБ “Експрес-Банк” (голова Юрій Джус). Наша розмова з упорядником і відповідальним редактором книжки, директором Центру українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктором історичних наук **Володимиром СЕРГІЙЧУКОМ**.

— **Володимире Івановичу, під час ушанування пам'яті жертв голодоморного геноциду відбулося представлення збірника “Український хліб на експорт: 1932—1933”. Охарактеризуйте суть більшовицької хлібо-експортної кампанії, що про неї йдеться в цій книжці.**

— Тему, я вважаю, поставлено в досить несподіваному ракурсі у світлі проблеми, пов'язаної з геноцидом. Це якраз той ракурс, який дає можливість відганити одну з важливих ознак того голодомору й ствердити, що він був саме геноцидом. Бо те, що на експорт забирали зерно від голодного рота, якраз і є ознакою насильницької голодової смерті. Це підтверджує, що хліб був, але його забрали й відправили на експорт за валюту для того, щоб будувати заводи, купувати за кордоном нові технології й наймати інженерів. Усе це Радянський Союз робив за рахунок українського хліба, бо інших товарів, які можна було викинути на міжнародний ринок, він не мав. На міжнародному ринку хліба тоді вистачало, але Союз, аби заробити валюту, кинув наш хліб за демпінговими цінами. Світ це побачив і зразу ж поставив Радянському Союзу вимогу прозвітувати на Лондонській конференції. Туди приїхав нарком закордонних справ СРСР Литвинов і заявив світовій спільноті: так, ми продаємо хліб дешево, бо в нас колективне господарство, а в колективному господарстві хліб дешевший, ніж у капіталістичному. І якщо ви не братимете нашого хліба, ми не купуватимемо ваших товарів. Якщо ви зацікавлені мати робочі місця й розвивати виробництво, то купуйте наш дешевий хліб. То був шантаж. І Захід це проковтнув, бо їхня конференція була спрямована на те, щоб мати замовлення на величезні суми. І таким чином Захід закрив очі на той свідомий процес забирання хліба від голодуючих українських селян, і український хліб далі йшов на експорт. Фактично українського селянина було покинуто напризволяще, на самого себе. До того ж, влада розмахнулася на великі експортні поставки, не зваживши реальні можливості села й фактичного урожаю 1932 року, бо рахували врожай не за справжньою кількістю зерна в коморах, а за можливим біологічним збором із гектара. Насправді врожаю виявилось набагато менше, ніж було в біологічному проекті. Тому хлібороби України, як і Кубані, не могли дати стільки хліба, бо його не було. Тоді влада вирішила, що українське селянство саботує хлібозаготівлю, і стала запроваджувати каральні заходи. Почалося каральне вигублення українського населення Кубані, що його Каганович перший почав записувати на так звані чорні дошки. А це означало приречення цілих українських кубанських станиць на вимирання або на виселення на Північ. Першою виселили станицю Полтавську Кубанського округу. Через тиждень “чор-

ні дошки Кагановича” вже були заведені в Україні, й не тільки на окремі села, а вже на цілі райони. Що це означало? “Чорна дошка Кагановича” означала оточення села збройними підрозділами ДПУ, фільтрування населення, забирання всіх продуктів. Люди були приречені: лютувала смертність, канібалізм. Особливо багато голодових смертей спостерігається в степовій зоні, де вимерли цілі села. Саме сюди, в Південно-Східну Україну, з осені 1933 року більшовицька влада почала завозити ешелонами переселенців із Росії й Білорусії, забезпечуючи їх продовольством і... російськими газетами.

— **Відомо, що на кінець 1932 року план хлібозаготівлі по всій Україні було перевиконано. Отже, репресивні заходи були безпідставні, бо хліба вже не лишилося. Це був привід — голодоморний план розрахований тільки на знищення людей. А чи були протестні акції?**

— Коли людина голодна, вона вже не протестує, вона втрачає протестні функції. Голодні люди апатичні, вони божеволіють, їх легко ставити на коліна.

— **Коли вже факт голодомору став незаперечний, почали звертати на прорахунки, на помилки. Але ж хліба не купували, аби порятувати людей від голодної смерті?**

— Навпаки, продавали. Але навесні 1932 року, коли вже почався масовий страшний голодомор, більшовики, мабуть, щоб убезпечити себе, купили близько 300 тисяч пудів хліба й трохи дали Україні.

— **Так то ж, певно, був хліб, який пустили через мережу “торгсін” (“торговля с иностранцами”) і за нього виміняли в українців запаси золота?**

— Я думаю, що то був величезний гешефт. Під ту велику біду й під той шумок у народу викачали золото! У 1932 році через Всеукраїнську мережу “торгсін” (діяло по всій Україні 300 золотоприймальних пунктів) зібрали 21 тону, а в 1933 — 44,9 тони золота у вигляді царських монет і прикрас. (Дані подаються за виданням: Голод 1932—1933 років в Україні. Причини та наслідки. Керівник авторського колективу В. І. Марочко. К., 2003). Все золото відправляли до Росії, там переплавляли в злитки й продавали на Нью-Йоркській товарній біржі за дешевими цінами. А людям видавали квитанції, за якими вони отоварювалися в спеціальних магазинах. А оцінщики на цьому добряче наживалися, занижуючи проби. Усе це треба проаналізувати, і відповідні документи є.

— **Не викликає сумніву, що все це продумано, сплановано наперед. Створення геноцидних умов, несумісних із людським життям, було**

ну духовних функцій і соціальної свідомості, руйнує генетичну систему, винародовлює. До речі, з голодом пов'язується припинення українзації на Кубані. Відповідну постанову підписали Сталін і Молотов 14 грудня 1932 року. А така сама постанова від 15 грудня стосувалася всіх інших регіонів Росії, де жили українці. Це Слобожанщина, Поволжя, Північний Казахстан, Далекий Схід. Тобто, хлібозаготівлю пов'язали з українизацією: невиконання хлібозаготівлі українським населенням послужило приводом припинення українзації.

Документи, зібрані в цій книжці, дають підставу стверджувати, що то справді був геноцид і етноцид. **Перша ознака геноциду** — це те, що в людей насильно забрали всі продукти, позбавили їх засобів до життя. **Друга ознака геноциду**, яка свідчить, що то спланована акція, — це постанова ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР від 22 січня 1933 року про заборону сільському населенню виїздити за межі України (в Росію, Білорусію) по хліб. Тобто встановлено кордон. А населенню Кубанського округу було заборонено виїздити за межі Кубані (в інші російські регіони і в Закавказзя). Про Поволжя й Північний Казахстан не згадується, але там також вимирало хліборобське українське населення. І коли кажуть про голод у Казахстані, то там вимирали не тільки казахи, а насамперед місцеві українці, яких розкуркулили під час колективізації. Там українського населення, за переписом 1926 року, жило понад 800 тисяч, було 20 українізованих районів. **Третя ознака геноциду** засвідчена даними, що їх навила Міжнародна комісія юристів. Зініціював її створення вихідець зі Львівщини, адвокат із Торонто Володимир-Юрій Данилів. Під час його навчання в Інсбруцькому університеті відбувався Нюрнберзький трибунал, і юнакові тоді запала думка, чому судять гітлерівських злочинців, які знищили людей менше, ніж більшовики? Він уже тоді поставив собі завдання створити міжнародний трибунал над організаторами голодомору. На його прохання відгукнулись, і він очолив підготовчий процес, уклавши в цю справу багато особистих коштів. Він розказував мені, що його в цьому більше підтримували канадські урядовці, ніж відомі там українці, які боялися Москви. І ось у 1988 році Міжнародну комісію юристів було створено. Комісія складалася з

семи чужинців, там не було жодного українця. Очоловав Комісію шведський професор Джекоб Сундберг (він, до речі, був як гість на IV Всесвітньому форумі українців). Від Радянського Союзу були протести проти цієї Комісії, залякування. Від України теж підписали протест четверо — відомі історики й юристи: мовляв, яке ваше діло, ми самі розберемося, чи то голод, чи не голод, а ви займайтеся голодом при капіталізмі. Так ось, ця Комісія перша визнала голодомор 1932—1933 років геноцидом українського народу й визначила число жертв від 7 до 10 мільйонів. Узяли вони два переписи в СРСР 1926 та 1939 років і порівняли. За цей період населення СРСР збільшилося на 16 %, РРФСР — на 28 %, Білорусії — на 11 %, а населення України зменшилося за цей самий період на 9,9 %. І винне в цьому вище керівництво держави, яке приречило народ на вимирання.

— **За останні 10 років в Україні також зменшилося населення на 10 %, не враховуючи тих, які перебувають у зовнішній міграції. Демографічна криза нагадує голодоморну. В Україні геноцид триває досі, запроваджено тільки новітні технології вищогододовлення: безробіття, хронічне недоїдання, генетичну модифікацію продуктів, наркоманію й СНІД, що спричиняють високу смертність і низьку народжуваність. Разом із тим за рахунок України відбувається інвестування чужих держав через сировинний експорт і високотехнологічний імпорт, через викачування здорового людського ресурсу, зокрема інтелектуального потенціалу української нації, масовою міграцією за кордон і торгівлею людьми. За найновішими офіційними даними ООН, за кордоном перебувають 8 мільйонів українських громадян, а Україну визнано “одним із найбільших джерел людей, які стають жертвами торгівлі”.**

Коли в ХХ столітті українці були нацією депортованих і нищених голодоморним геноцидом, то в ХХІ столітті стали нацією мігрантів і жертв работоргівлі. Це очевидні страшенні факти, і на них вище керівництво держави не звертає уваги, як свого часу приховувало голодомор. За всіма ознаками нинішня демографічна криза — це не стихійне лихо, а спланований, організований процес знелюднення України й вивільнення від законних господарів землі. Зараз ведеться ціле-спрямоване витіснення з України свідомих продуктивних сил, захоплення землі й національного капіталу — цих трьох основних чинників національної економіки.

— Доки не з'ясовано всієї правди, не подолано причин і наслідків голодоморного геноциду, доти суспільство не забезпечене від рецидивів. Тому необхідно й далі поглиблено вивчати колишній і нинішній соціальний фактаж.

— **А яка документальна основа Вашого видання?**

— Документи таємних архівів (союзного, українського, одеського обласного) партійних органів і вищих органів влади.

— **У документах, певно, значатися й активісти хлібозаготівельної та експортної кампанії.**

— Є такі документи. Ось, наприклад, під грифом “таємно” “Подання заступника голови Раднаркому УСРР Панаса Любченка до ЦК КП(б)У про нагородження орденом Трудового Червоного прапора “керівників, які відзначилися на організації експортних поставок з України в 1931—1933 роках”. У цьому документі від 29 квітня 1933 року охарактеризовано п'ять “товаришів”, які працювали в монополії Зовнішньої торгівлі й “керуванням сприяли виконанню планів експорту”: Каттель Михайло Абрамович, Гендлер Лев Лазаревич, Сітов Іван Петрович, Брацлавський Йосип Мойсеевич, Фрадков Савелій Єфимович.

— **Тодішня монополія Зовнішньої торгівлі дуже нагадує нинішню грабіжницьку систему зернотрейдерства — обидві спрямовані на викачування з України хліба й наживання на цьому. А за масовим нищенням українських селян ще й досі приховуються справжні цілі організаторів колективізації й голодоморів. Із прийняттям Закону України “Про Голодомор 1932—1933 років в Україні” ще тільки починається розкриття злочинів. За свідоме, сплановане нищення українського народу змушені будуть відповісти і політичні сили, які програмували геноцид, і виконавці, які запроваджували голодоморні технології.**

— Необхідне посилення законодавчої бази в цьому плані. Адже в Законі відсутня стаття про карну відповідальність навіть за публічне невизнання більшовицького геноциду.

— **В усіх злочинних діях правлячого режиму простежується страшна послідовність: голодомори 1921—1923, 1932—1933 років, війна 1941—1945 років, голод 1946—1947**

років. Таких страшних ударів зазнали українці в XX столітті.

— Так, але голодомор 1921—1923 років захопив не всю Україну, а тільки південно-східну частину. Тотальне нищення нашого народу відбувалося в 1932—1933 роках. І війна — це ще не голод. І голод 1946—1947 років не так тяжко пережили. Наші вороги розраховували на більші жертви, але був відкритий кордон із Західною Україною, рятувала Західна Україна, бандерівці...

— *По східноукраїнських землях пройшов голодомор і репресії й цілкомито утверджено більшовицьку ідеологію. А західноукраїнський люд ще лишився ідеологічно незалежним, бо там ще мала силу незалежна духовна інституція — Українська Греко-Католицька Церква.*

— Більшовики планували знищити її ще як тільки прийшли туди в 1939 році, але боялися Ватикану, й стримуючим чинником був Шептицький, тому спочатку була вказівка греко-католицьких священників не чіпати. Почали арештовувати їх у 1940—1941 роках. Велика документальна база про руйнування більшовиками Греко-Католицької Церкви зібрана у двотомному виданні “Ліквідація УГКЦ (1939—1946). Документи радянських органів державної безпеки”.

— *Володимире Івановичу, кілька слів про це видання, засалну редакцію якого Ви здійснювали.*

— У виданні представлено документи радянських органів державної безпеки про здійснення ними у 1939—1941 та 1944—1946 роках політичних репресій проти Української Греко-Католицької Церкви та заходів з її ліквідації під гаслом “возз’єднання з Російською православною церквою”. Упорядкували обидва об’ємні томи Сергій Кокін, Наталія Сердюк та Станіслав Сердюк. Вийшло видання завдяки фінансовій підтримці Фондації “Спадщина” Банку “Певність” (Чикаго, США, президент Юліан Куляс).

І це ще не вся правда. Констатация очевидного — це правда про те, що вже неможливо прохвалити, про технології голодоморної системи, про паралізування людської волі страхом. А далі необхідної з’ясувати, в чій інтересах усе те робилося? Яка ідеологія прихована за ідеологічною ширмою диктатури пролетаріату? Адже диктатура пролетаріату — це тільки система нищення селян руками пролетарів. Бо селянство забезпечує економічну основу життєдіяльності нації, а його власну потугу забезпечує вільна праця. На цю особливість селянства звернув увагу ще К. Маркс у ранніх економічних працях і застеріг, що селяни, як і картоплю, треба тримати зав’язаними в мішку, й тоді можна робити з ними що завгодно, а варто мішок розв’язати, вони поверстають у землю, і з ними вже важко впоратися. Селянство — коренева система нації. Село зберігає традиції: моральний світогляд, духовність, звичаєве право й етнічну державницьку ідеологію. Саме це природне право й ідеологію продуктивних сил і нищить протиправна ідеологія паразитства. Без питоми державницької ідеології ми й далі лишатимемося титульною, але бездержавною нацією. Адже без ідеологій держав не буває. Якщо держава не керується ідеологією корінної нації, то в ній діє прихована ідеологія чужинців. Тільки національна державницька ідеологія здатна мобілізувати продуктивні сили українського соціуму. Тільки так ми зможемо забезпечити себе від фізичного й духовного геноциду. Питомна державницька ідеологія — це реальна програма розвитку нації й національної держави.

Вів розмову
Олександр ШОКАЛО

ДОКУМЕНТ

Верховна Рада України **постановляє:**

вшановуючи пам’ять мільйонів співвітчизників, які стали жертвами Голодомору 1932—1933 років в Україні та його наслідків;

шануючи всіх громадян, які пережили цю страшну трагедію в історії Українського народу;

усвідомлюючи моральний обов’язок перед минулими та наступними поколіннями українців і визнаючи необхідність відновлення історичної справедливості, утвердження в суспільстві нетерпимості до будь-яких проявів насильства;

відзначаючи, що трагедія Голодомору 1932—1933 років в Україні офіційно заперечувалася владою СРСР протягом багатьох десятиріч;

засуджуючи злочинні дії тоталітарного режиму СРСР, спрямовані на організацію Голодомору, наслідком яких стало знищення мільйонів людей, руйнування соціальних основ Українського народу, його вікових традицій, духовної культури й етнічної самобутності;

співчуючи іншим народам колишнього СРСР, які зазнали жертв унаслідок Голодомору;

високо цінуючи солідарність і підтримку міжнародної спільноти у засудженні Голодомору 1932—1933 років в Україні, що відображено в актах парламентів Австралії, Аргентинської республіки, Республіки Грузія, Естонської республіки, Італійської республіки, Канади, Литовської республіки, Республіки Польща, Сполучених Штатів Америки, Угорської республіки, а також у розповсюдженій як офіційний документ 58-ої сесії Генеральної Асамблеї ООН Спільній заяві з нагоди 70-х роковин Голодомору — Великого голоду 1932—1933 років в Україні, яку підписали Аргентинська республіка, Азербайджан-

НАШОГО ЦВІТУ...

Наше інтерв’ю з вельмишановною Євгенією Сакевич-Даллас, свідком голодомору 1932—1933 рр., автором книжки спогадів “Не вмирає душа наша. Доля сироти з українського Голодомору”.

— **Пані Євгеніє, Ви описали своє життя у книжці-спогаді “Не вмирає душа наша”. Прочитавши її, я зрозуміла, що Ваше життя співзвучне з тисячами українських життів, які народилися на зорі комунізму й жили в лихолітні роки голодомору в Україні. Що, власне, стало поштовхом до написання книжки?**

— До 40 років я не хотіла говорити на цю болючу для мене тему. Хотіла забути все й насолоджуватися життям. Минув час, проте цього душевного болу неможливо позбутися. І я розповідала свою історію друзям-американцям у студії з малювання, яку я відвідувала, і в інших клубах, до яких належу. Люди не знають нашої історії, й були вражені розповідями про моїх батьків, засланих у Сибір, про голод і поневіряння маленької дівчинки... Мої американські друзі й, безперечно, мій душевний біль заохочували мене до написання книжки. Я думала про це й 1990 року почала писати англійською мовою. Писалося важко. Часто плакала, адже знищили мою сім’ю, знищили моє життя, життя моїх братів Гавриїла й Гриші та сестри Наталі. Але я пересиливала себе і працювала далі. Коли рукопис був готовий, Василь Романовський зробив переклад українською мовою і дав назву “Не вмирає душа наша”. В англійському варіанті книжка під назвою “One Woman, Five Lives, Five Countries” вийшла друком 1998 р. Я дуже вдячна моєму американському редактору, який гарно впорядкував рукопис і “витягнув” із мене такі факти, про які навіть не хотілося згадувати, але це збагатило реальністю мою розповідь.

— **Щоб згадувати про те, що завдає болю, про голод, бездомність, поневіряння, згвалтування ще в дитячому віці, — треба мати неабияку мужність...**

— Мій батько мав багато землі, тому доводилося тяжко працювати.

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про Голодомор 1932—1933 років в Україні»

ська республіка, Народна Республіка Бангладеш, Республіка Білорусь, Республіка Бенін, Республіка Боснія і Герцеговина, Республіка Гватемала, Республіка Грузія, Арабська Республіка Єгипет, Ісламська Республіка Іран, Республіка Казахстан, Канада, Держава Катар, Киргизька республіка, Держава Кувейт, Республіка Македонія, Монголія, Республіка Науру, Королівство Непал, Об’єднані Арабські Емірати, Ісламська Республіка Пакистан, Республіка Перу, Південно-Африканська республіка, Республіка Корея, Республіка Молдова, Російська Федерація, Королівство Саудівська Аравія, Сирійська Арабська республіка, Сполучені Штати Америки, Республіка Судан, Республіка Таджикистан, Туркменістан, Демократична Республіка Тимор-Лешті, Республіка Узбекистан, Україна та Ямайка, а також підтримали Австралія, Держава Ізраїль, Республіка Сербія і Чорногорія та 25 держав — членів Європейського Союзу;

виходячи з Рекомендацій парламентських слухань щодо вшанування пам’яті жертв Голодомору 1932—1933 років, схвалених Постановою Верховної Ради України від 6 березня 2003 року № 607-IV (607-15), та Звернення до Українського народу учасників спеціального засідання Верховної Ради України 14 травня 2003 року щодо вшанування пам’яті жертв Голодомору 1932—1933 років, схваленого Постановою Верховної Ради України від 15 травня 2003 року № 789-IV (789=15), в якому Голодомор визнається актом геноциду Українського народу як наслідок зумисних дій тоталітарного репресивного сталінського режиму, спрямованих на масове знищення частини українського та інших народів колишнього СРСР;

визнаючи Голодомор 1932—1933 років в Україні відповідно до Конвенції від 9 грудня 1948 року про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (1948-155) як цілеспрямований акт масового знищення людей, приймає цей Закон.

Стаття 1. Голодомор 1932—1933 років в Україні є геноцидом Українського народу.

Стаття 2. Публічне заперечення Голодомору 1932—1933 років в Україні визнається наругою над пам’яттю мільйонів жертв Голодомору, приниженням гідності Українського народу і є протиправним.

Стаття 3. Органи державної влади й органи місцевого самоврядування, відповідно до своїх повноважень, зобов’язані:

брати участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам’яті Українського народу; сприяти консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості й культури, поширенню інформації про Голодомор 1932—1933 років в Україні серед громадян України та світової громадськості, забезпечувати вивчення трагедії Голодомору в навчальних закладах України;

вживати заходів щодо увічнення пам’яті жертв і постраждалих від Голодомору 1932—1933 років в Україні, в тому числі спорудження у населених пунктах меморіалів пам’яті та встановлення пам’ятних знаків жертвам Голодомору;

забезпечувати в установленому порядку доступ наукових та громадських установ і організацій, вчених, окремих громадян, які досліджують проблеми Голодомору 1932—1933 років в Україні та його наслідки, до архівних та інших ма-

теріалів із питань, що стосуються Голодомору.

Стаття 4. Держава забезпечує умови для проведення досліджень і здійснення заходів з увічнення пам’яті жертв Голодомору 1932—1933 років в Україні на основі відповідної загальнодержавної програми, кошти на виконання якої щорічно передбачаються в Державному бюджеті України.

Стаття 5. Прикінцеві положення.

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України:

1) визначити статус і функції Українського інституту національної пам’яті та забезпечити його утримання за рахунок коштів державного бюджету як спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері відновлення та збереження національної пам’яті Українського народу;

2) у тримісячний термін з дня набрання чинності цим Законом:

подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів України у відповідність із цим Законом; привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування органами виконавчої влади прийнятих ними нормативно-правових актів, що не відповідають цьому Закону;

3) вирішити в установленому порядку за участю Київської міської державної адміністрації питання щодо спорудження у м. Києві до 75-х роковин Голодомору 1932-1933 років в Україні Меморіалу пам’яті жертв голодоморів в Україні.

Президент України
В. ЮЩЕНКО

м. Київ, 28 листопада 2006 року
№ 376-У

Євгенія САКЕВИЧ-ДАЛЛАС: «Я ЗРОБЛЮ ВСЕ МОЖЛИВЕ, ЩОБ СВІТ ДІЗНАВСЯ ПРО ГОЛОДОМОР-ГЕНОЦИД В УКРАЇНІ»

Але це тривало недовго, комуністи загартували нашу свободу, а нас назвали ворогами народу — кулаками. Українці боролися за свою свободу проти комуністів, і за це їх так тяжко покарали, за допомогою жакливого терору забрали все. Моїх батьків, як і інших “ворогів народу”, було заслано. Багато засланих гине, ще до рокою, а ті, хто вижив, жили у страшних умовах. Загибло 10 млн. мирних українських людей. Не було такої сім’ї, якої б не торкнулася та страшна трагедія.

До сьогодні бачу страхіття голодомору в Україні. Спробувала це відтворити в моїх картинах, які експонувалися в Києві. Я їх показую всюди, де роблю доповіді про ті страшні події.

— **Ваші життєві дороги пролягають через багато країн: Україна—Австрія—Німеччина—Італія—Шотландія—США. Кожна з цих країн мала особливий вплив на Ваше життя, на формування особистості. Що допомагало кризі роки залишатись українкою?**

— Більшу частину свого життя я мало спілкувалася з українською громадою, жила й працювала серед чужинців. Тепер намагаюся донести світові правду про Україну — через свою книжку, картини, доповіді. Хоч би де ми жили, ми не маємо права зрікатися себе, своєї батьківщини.

— **Ви були знайомі з доктором Джеймсом Мейсом, американцем, дослідником Українського голодомору. Він обрав Україну полем свого дослідження, навіть до певної міри — сенсом свого життя. “Ваші мертві вибрали мене”, — так відповів Джеймс і ворогам, і друзям, які не могли до кінця зрозуміти його відданості Україні та його фатальної працьовитості. Який вплив доктор Мейс мав на написання Вашої книжки спогадів?**

— Доктор Мейс — наш батько, якби не він, світ ніколи не дізнався б про голодомор. Він заохочував мене писати про голодомор, сподіваючись, що й інші почнуть писати, що одного дня світ таки визнає голодомор геноцидом нашого народу. На жаль, його життя несподівано обірвалося в 2004 році.

— **Громадськість учергове переконалася: правда про голодоморний геноцид залишається незручною темою для багатьох. У чому ж причина?**

— Політичне рішення комуністів про винищення українців-хліборобів провідні держави, по суті, схвалили. Іноземних журналістів, які намагалися писати правду про страшну трагедію України, негайно позбавляли права працювати за фахом.

Ось уже 15 років, як немає радянської влади, але ніхто й не думає притягувати організаторів голодомору до відповідальності. І це дуже дивно.

Думаю, що українці не впевнені у своїх силах і що при владі в Україні не українці. А де ж ті українці, які щось можуть зробити для своєї країни?

— **Розкажіть про Вашу співпрацю з Фондацією Українського геноциду в США, яку очолює пан Микола Міщенко?**

— Фондація під керівництвом пана Міщенка робить багато для вшанування жертв голодомору. Дуже рада, що фундація добилася, аби діти в іллінойських школах вивчали про український голодомор. Однак мені здається, що необхідно залучити до праці більше молоді, бізнесменів, які інвестували б гроші в цю справу національної ваги.

— **Ваші враження від зустрічі з українською громадою Чикаго, з учнями школи українознавства?**

— Я захоплена вашою організованою громадою. На зустрічі багато хто зацікавився моєю книжкою, ма-

люнками. Тема голодомору не байдужа їм. Я дала інтерв’ю українським газетам, радіо. Особливо мене тішить, що велике зацікавлення моїми розповідями виявили учні школи українознавства св. Миколая. Для мене важливо передати правду про Україну молодшому поколінню.

— **Не могу не запитати про можливу екранізацію Вашої книжки, адже вона мала неабиякий суспільний резонанс у США. Позитивні відгуки на неї Ви отримали від перших леді — Барбари Буш і Гілларі Клінтон... і від відомого продюсера Стівена Спілберга.**

— Були думки зняти за моєю книжкою фільм. Чому? Бо на її сторінках показано життя — як людина вірила в себе ще з дитинства, втрапивши батьків, відчувши на собі жак голодомору. Пошуки на вулицях шматочка хліба, дитячі будинки, загублені родичі. Потім праця у Німеччині на фабриці. Потім Італія — сфера модельного бізнесу. Від одного екстриму до іншого. Мені навіть не вірилося, що мала таке незвичайне життя... І все ж я добиваюся того, щоб зробити фільм, пошуки продюсера тривають 5 років, серед чужинців важко знайти того, хто може зрозуміти українську реальність і створити правдивий фільм про долю України. Нам треба з євреїв приклад брати, як добиватися свого. Вони дуже тяжко працювали, щоб визнали їхній Голосток.

Я хочу, щоб цей фільм був не лише для України, а демонструвався по всьому світу. І свою книжку я писала, аби про життя українців дізнався світ.

— **Чим сьогодні живе Євгенія Сакевич-Даллас?**

— У свої 81 ще активно працюю, виступаю з доповідями про голодомор у бібліотеках, книжкових клубах, у громадах США. Багато разів відвідувала Україну з гуманітарною допомогою сиротинцям.

Я написала в спогадах, що хочу повністю пройти все, що пропонує життя. Я була й залишаюся людиною дії, а не роздумів.

Розмовляла
ЛЕСЯ ЛЕСИК,
США

Якщо цей матеріал набрано і зверстано у газету на комп'ютері, якщо ви читаете його не при газовій лампі, свічці чи каганці (забули, що це таке?), якщо поряд працює телевизор чи магнітофон, крутяться інше електричне начиння, якщо хочете, щоб в оселі було тепло, з крана текла гаряча вода, одне слово, якщо хочете жити у XXI, а не X столітті, тоді ви зрозумієте, що таке енергетика. Але усвідомте ще дві речі. Перше: традиційні джерела енергії (вугілля, нафта, газ) колись вичерпаються. Друге: оте традиційне, на жаль, димить, смердить і отрує все довкола.

Польща (за стандартами Євросоюзу) вже почала задумуватися про альтернативну енергію, і тут зросли екологічні вимоги й стандарти.

Перший візит нашої групи українських журналістів був на околиці міста Перемишль, у невелике село Куньковець (старовинна назва — від слова “кунь”, цебто “кінь”). Ми прибули в осередок екологічної освіти (освіти). Власне, це щось на зразок сільського будинку культури, тут можна поспілкуватися, попрацювати в Інтернеті, дізнатися, що діється у світі.

Польща значно менше, ніж Україна, залежить від купованих за кордоном енергоносіїв. У країні великі поклади вугілля. Майже на 40 % країна забезпечує себе власним газом. Своєї нафти майже немає, тому закуповують у Росії і в арабських країнах. Найдорожчий газ, тому намагаються зменшити його споживання. Зараз близько 40 % електрики й тепла виробляється з власного вугілля, стільки ж — із газу, близько 17 % — з нафти. Решта — це і є ота чиста, відновлювальна енергетика. Це сонячна, вітрова енергетика, частково — біомаса. Ще в Польщі застосовують економне електроосвітлення, автоматичне регулювання опалення, старанне утеплення житла (заміна старих вікон сучасними), диференційована оплата електрики: з 16-ої до 21-ої години вона дорожча.

Головне, що нам показали в осередку, — його опалення біомасою. Термін “біомаса”, розшифровувався просто: дрова. Це парадоксально: у XXI столітті знову повертатися до дров? Навпаки, запевнили господарі, тому й повертаємося, що XXI століття. Нас виводять у двір осередку, показують прибудовану до стіни дому халабуду. Це котельня. А в ній — піч. Котел для дров. Сучасний, недорогий. А головне — з великим КПД віддачі тепла: десь під 70 %. Як таким котлом, дровами можна нагрівати великий будинок? Стояти і цілий день підкидати дрова? Ні, не треба. Допитливі журналісти заглянули до котла, де жевріло кілька метрових дровин. І вистачає! Словом, нам виклали всі цифри: скільки дров треба на зиму, скільки це коштуватиме. Без зайвих цифр — удвічі дешевше, ніж опалювати газом. Дешевше навіть за вугілля. Чи не мерзнуть? Стандарт опалення в Польщі — плюс 22. Опалювальний сезон — 7 місяців, із 1 жовтня до 1 травня.

Таке опалення здобуває все більшої популярності. Хоч, звичайно, села газифіковані, а котли опалення в оселях — комбіновані, під газ, вугілля й дрова.

У Польщі відновлювальна, чи “зелена”, як її звуть, або чиста енергетика займає поки що 3 % всієї. У Євросоюзі ця цифра наближається до 10-ти. І є чіткий графік ЄС: до 2020 року довести її рівень до 16 і більше відсотків. На це виділено великі кошти, таку енергію електростанції продають споживачам дорожче. А споживачі у Польщі зобов'язані закупити в енергетиків 3 % електрики саме чистої, або “зеленої”.

Один з її видів нам показали в Перемишлі, в готелі “Громада”. Тут — представництво потужної польської фірми “Сольхарт”, яка прискорено розвиває сонячну енергетику в країні. Виробництво сонячних батарей — за ліцензією і технологією фірми з Австралії, яка вже не одне десятиліття поширює цю справу по світу. Побачили ми й “живу” батарею розміром метр на два. Блоки таких батарей, від кількох до десятків, дедалі частіше побачиш на дахах польських будівель. Були вони й на даху готелю. Підкреслюю, вони не можуть ще повністю забезпечити потребу в електриці, але суттєво доповнюють її виробництво.

Наступного дня нас чекала подорож до міста Стальова Воля, на саму околицю Під-

Електростанція в Стальовій Волі

ЧИСТА ЕНЕРГЕТИКА: ЧИ ПОТРІБНА ВОНА КОМУСЬ В УКРАЇНІ?

Центр для престарілих. Сонячні батареї на даху будинку

карпатського воєводства. Ми побували на місцевій електростанції, яка забезпечує енергією цей регіон, у тому числі чимало промислових гігантів, зокрема металургійних. Споруджена 1938 року, одна з найстаріших теплових електростанцій країни досі в строю. Працює станція переважно на польському вугіллі. Підведено й газопровід, але газу не палять. Нас привезли, щоб показати перехід на біомасу. Поки що на цій масі станція виробляє лише кілька відсотків енергії. Не так давно встановлено спеціальні котли під неї. У піч іде все, що горить: дрова, гілля з розчистки парків і пришляхових смуг, тирса, обрізки з деревообробних, меблевих підприємств. Навіть побутове сміття, яке згорає, і яким, на жаль, завалені українські села й міста.

А щоб біопаливо надходило ритмічно, підприємливі поляки налагодили... вирощування дров. Попрацювали вчені й дібрали рослинність, що швидко дає приріст. Це верба. Точніше, це те, що в нас називають верболозом. Але росте ця лоза заввишки 5–6 метрів. Уже кілька років станція має угоди з селянами, які й вирощують на занедбаних вологих землях, майже на болотах, цілі плантації цього верболозу.

Ще нам повідомили дані щодо видів чистої, “зеленої” енергетики в Польщі. Так-от, поки що 94 % такої енергії виробляється з біомаси, 2,6 % — з вітру, трохи більше як по 1 % — це водна, сонячна й геотермічна енер-

Вітроенергетичні установки

гія. Усього потроху, але надалі все більше розвиватиметься сонячна й вітрова енергетика.

А як же вугілля? Горить і, на жаль, димить. Але зі вступом до Євросоюзу різко зросли екологічні вимоги. Норми допустимих викидів під контролем державної служби екології: всі дані — в спеціальному залі на комп'ютерах, усі лічильники опломбовані екослужбою. Суворо стежить за цим і Європа. При порушеннях — величезні штрафні санкції, при дотриманні нормативів — певні пільги.

Наступний пункт програми — місто Нова Демба, по-нашому “Нова Діброва”, центр однойменної гміни. Гміна — адміністративна одиниця в Польщі, щось середнє між нашими районом і сільрадою. У цій гміні — 19 тисяч мешканців, із яких 12 тисяч — у місті, решта — 7 тисяч — припадає на 7 сіл.

Звичайне підкарпатське містечко, мальовниче, акуратне. Але ми приїхали, щоб побачити дещо незвичайне: половина міста (нова частина) опалюється дровами. Діє нова міська котельня на біомасі. У піч, у котли йде все, що й на описаний вище електростанції. Основний вид палива — ота сама “верба”, верболіз. Під містом ми зупинилися на такій плантації. 100 гектарів на бідненьких, болотистих землях, яких тут вистачає і на яких навряд чи виростуть якісь сільгоспкультури. Під плантації “верби” відводяться також і землі, відновлені після вирубку сірки. Біомаса (цебто лоза, відходи дерева) подається в печі старанно подрібненою — така технологія. 7 місяців опалювального сезону, стандартна температура в оселях. Звісно, всі будинки газифіковані. Бо котельня подає тепло в мережі лише для опалення. Гарячу воду для ванн, інших потреб у квартирах гріють газовими колонками. Але то порівняно невелика витрата газу проти того, що мав би йти на опалення і який, на жаль, витрачається на опалення у нас і є недешевим.

Нас познайомили і з вітряною енергетикою Підкарпаття. Ми їхали до містечка Динова, щоб побачити дві вітряні електроустановки. Дорогою в одному з сіл зустріли й невелику домашню вітростанцію на обійсті. Потужність — 20 кіловат. Працює кілька годин на добу. Є допоміжним джерелом енергії.

У Динові на вершечку пагорбів стоять два красені-вітряки, вітроелектричні станції. Приватні. Господар — підприємець, власник місцевої фірми. Вітростанції — теж виробництва Польщі. Керовані комп'ютерами. Електрика вливається в державну мережу. Вистачає її для роботи фірми і для продажу в довколишні села. Основний підрозділ у фірмі господаря — не вітростанції, а брикетний завод. Це виробництво брикетів з отієї ж біомаси — всілякої деревини. Деревобрикет фірма постачає котельням міст і сіл, мешканцям для опалення будинків. Є можливість різко наростити виробництво, бо з'явилися нові ринки збуту — знову-таки зі вступом до Євросоюзу. Фірма має можливість продавати брикети на експорт у Європу, зокрема у Швецію, Німеччину.

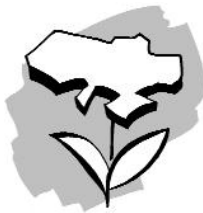
Несподівано власник фірми звернувся до нас, українців: чи не можна було б налагодити співпрацю з Україною щодо постачання йому сировини? Почав наводити розрахунки. А я із сумом подумав про наші загарщені, здичавілі ліси, навіть парки. Захотілося сказати підприємливому полякові: та приїдьте, вичистіть, заберіть задарма отой мотлох, від якого вже хворіють наші ліси, усе сміття, в якому ми тонемо. Можна й справді налагодити якусь вигідну співпрацю. Чи відгукнеться хтось? Чи комусь це в нас потрібно? До того ж стільки ще й бюрократичних перепон.

Маю назвати і ціни на енергетику в Польщі. Вони високі, недорогі для поляків, навіть при тому, що зарплати там у кілька разів вищі від наших: кіловат-година електрики коштує для населення 0,32—0,36 злотого, тобто від 48 до 54 копійок. Газ — близько 2 гривень за кубометр. Ціни, особливо на газ, змушують поляків шукати альтернативу.

Ми поверталися в Україну звичайним рейсовим автобусом Перемишль—Львів. Ледве перетнули кордон і проїхали перші кілометри по рідній землі, як вона зустріла нас димовишами смітників. Горіли також незрозуміло ким і нашо підпалені пришляхові смуги, лісосмуги, ота сама “біомаса”, якою в людей опалюються міста. Палало все, як і прийнято в нас, при безголів'ї влади з її президентами, парламентами, урядами, прокуратурами, в тому числі природоохоронною, екологічною, санітарною службами, міліцією, головами рад і адміністрацій. Звичайно, як сказав поет, “і дим Вітчизни нам солодий і приємний”. Але, можливо, і ми колись навчимося жити по-людськи. Колись...

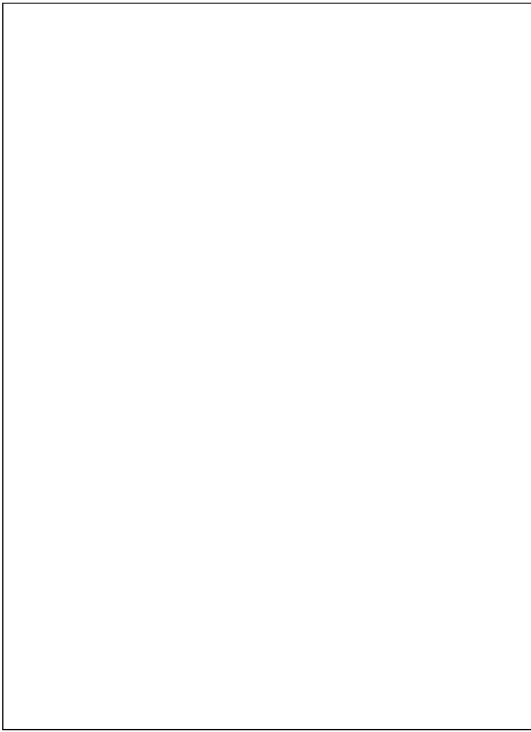
●

Петро АНТОНЕНКО

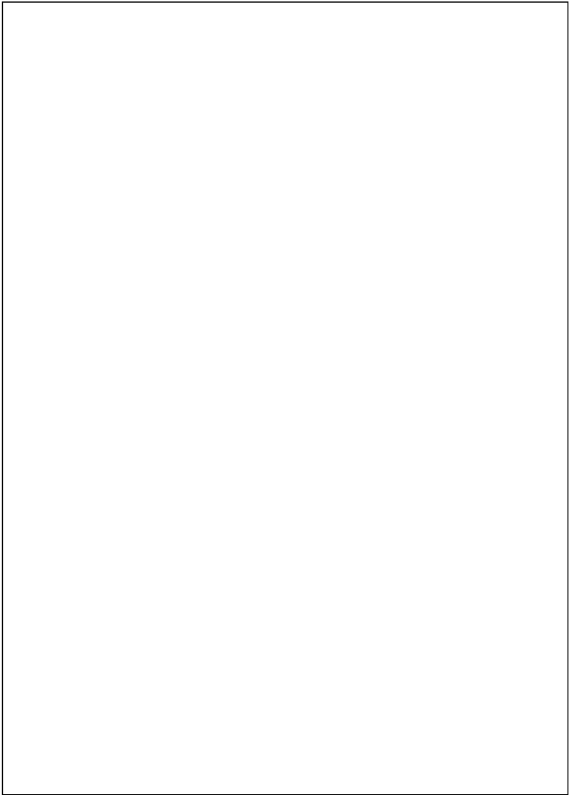

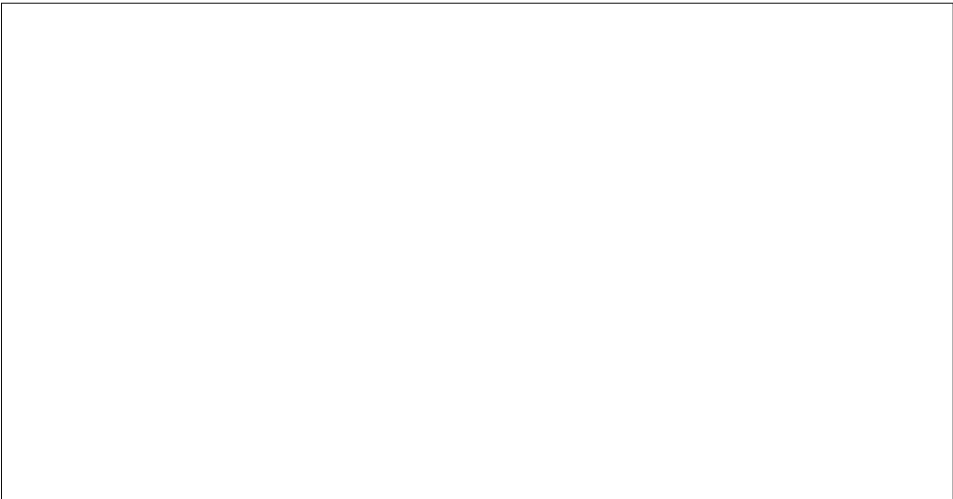
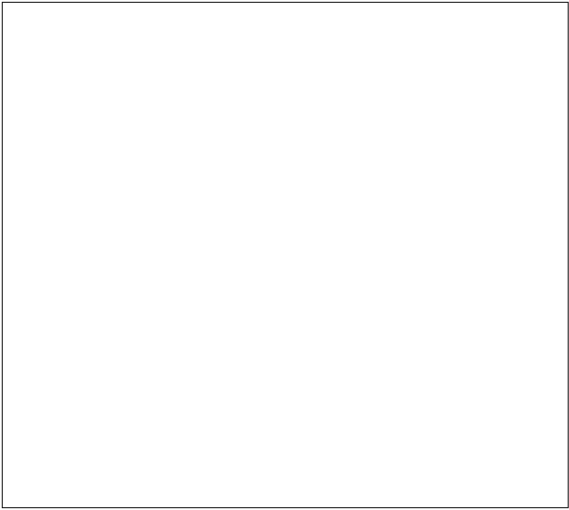
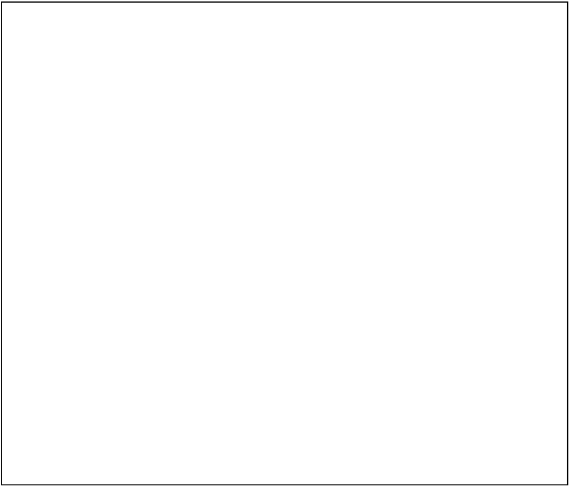
ПРАКОРЕНІ

ЦІКАВО ЗНАТИ

Микола Пимоненко. Святочне ворожіння. 1888 р.

В ЯКІЙ ДЕРЖАВІ ЖИВЕМО?

— *За Жиріновським міцно закріпилася репутація епатажної, скандальної людини. Що Ви можете про нього сказати як людина, яка добре його знає? Наскільки він адекватний?*

— Як на мене, він абсолютно нормальна адекватна людина. Талановитий політик. Єдиний, можливо, в Росії чистий політик. Усі інші там господарники. Він не повинен прийти до влади, повинен завжди бути в напівпозиції, у напівпривладній партії. Його величезна історична роль полягає в тому, що він є, що в нього є фракція, що він критикує, десь виправляє, чимось допомагає уряду і президенту. Як би над цим не сміялися і не жартували, насправді те, що писав Жиріновський у своїх книжках у 1992—1994-х роках, зараз робить Путін.

Якби Жиріновський сьогодні став президентом Росії, то почалася б третя світова війна. Це така людина, яка б проривалася до Індійського океану. Він дав би грошей курдам, аби вони створили незалежний Курдистан, посилив би їх, поставив там свій уряд, послабив би Туреччину. Прорвавшись до Індійського океану, захопив би смарагдові шахти Буркіна-Фасо, влаштував там колонію. Безперечно, об'єднав Білорусь і Росію.

— *А як щодо його політики відносин з Україною?*

— Думаю, це було б як у Гітлера з Австрією. Є таке слово “анексія”. А що інше тут може бути? Уявімо реально, якщо завтра якийсь хворий на голову прийде до влади у Росії і введе свої війська. Я не впевнений, що 48 мільйонів українців (або скільки нас там залишилося) чинитимуть опір. По-перше, у 99 % там живуть родичі. Це буде, як у Німеччині з Австрією — вони просто взяли та об'єдналися. І це буде зручно для всіх. Тому що для частини українців це можливість військової, економічної, політичної кар'є-

ри в Москві. Чому Степан, який живе в Донецьку, противитиметься російському приходу, якщо в нього з'являється можливість зробити кар'єру в Росії?

Для вуйка з Галичини це катастрофічно неприйнятна ситуація. Але тільки для вуйка. Він там чужий. Та в них взагалі тяжка доля, шкода їх. Поляки їх не люблять, вони росіян недолюб-

ном, гербом, прапором, грошима. Все це сприймається як шоу. А в нас це вийшло. Що таке економічна самостійність? Україна була економічно самостійною, коли була УРСР. Ось це був пік економічної самостійності. Плюс до цього Україна ще й правила всією Росією. Хрущов сидів у Кремлі і правив 300-мільйонною державою, Брежнев — з України, Черненко, тобто, хохли правили 1/6 частиною суші. Хіба це не економічна незалежність? Вони забрали все, що хотіли, зі сходу, тут усе це переробляли і продавали в Росію. УРСР мала членство в Раді Безпеки ООН.

— *А як у нас справи з регіональним статусом російської мови?*

— Рішення міськради щодо російської регіональної мови діє в Донецьку. Ми повинні говорити і працювати на своїй рідній мові, а рідна мова у нас — російська. Всі офіційні документи міськради пишуться російською мовою. Іноді — українською. Я їх поправляю. Зауважте, з жодного питання в міськраді не було такої одностайності депутатів — 100 % проголосували за російську мову. З Києвом офіційно ми спілкуємося теж російською. Поки жодного обурення не було.

Що стосується державного рівня, то впевнений, що ніколи в житті Львів і націоналісти не підуть на те, щоб російська мова стала другою державною. Тому що тоді українська мова помре. Є 150 мільйонів людей, є велика культура, велика нація, наша історія. І тільки-но ми відновимо значення російської мови в Україні, одразу ж українська залишиться тією фольклорною, народною, яку ми всі любимо. Вона повернеться до свого нормального стану. А ось ця мова — польсько-угорсько-американська, з “телікоптерами”, з неправильними наголосами помре. А в галичан завдання інше: роз'єднати нас з Росією, нав'язати іншу мову, максимально її змінити, щоб вона була незрозуміла для росіян.

«ДАЙОШ» ПОСАДУ МЕРА МОСКВИ!»

Необхідний коментар до інтерв'ю

Повірте, це головне, квінтесенція розлогого інтерв'ю молодого, але вже при солідному кріслі посадовця (подаємо в перекладі з російського оригіналу). Є ще в ньому оповідь про створення ним щойно презентованої книжки “Коммуналка в стиле funk”, про те, як “бред сумасшедшего” (вислів самого Левченка) опрацьовувався помічниками у цю книжку, скромно названу “підручником із житлово-комунального господарства”. Є історія знайомства з Жиріновським, те, на якому авто їздить автор, чому не одружується, і які плітки про нього плетуть.

Але головне — тут. Вдумаймося.

У Росії, виявляється, є політики, які можуть (ні багато ні мало) розв'язати третю світову війну. І навіть такий політик може бути обраний віце-спікером парламенту, а його партія на виборах — набрати чверть усіх голосів (найбільше!). Що з того, що він не президент. Зате в “напіввладі”, а отже, суспільство — у стані, в психології “чвертьсвітової” чи й “напівсвітової” війни.

Тепер про аншлюс. Такий, “як у Гітлера з Австрією”. Цебто, загарбання Австрії Німеччиною. Річ навіть не в тім, чи може бути щось схоже між Росією і Україною. В даному разі головне, як на це дивиться, а ще голівніше, — як до цього ставиться високий посадовець одного з найбільших міст України? Бачить це так: 99 % українців сприймуть таке “об'єднання” (чомусь — не окупацію?), “як у Німеччині з Австрією”. А як же ставиться М. Левченко до цього? Ось ключова фраза інтерв'ю в оригіналі: “И это будет для всех удобно”. Може, хтось не зрозумів? Нам усім “буде зручно”, коли нашу незалежну державу “аншлюсують”. Це говорить державний чиновник Української держави.

Далі вже особливо дискутувати й коментувати не хочеться. Скажімо, сентенції автора “підручників” щодо економічної самостійності України в СРСР. Це коли гайка вироблялася у Новосибірську, болт — у Харкові, а шайба — у Мінську. Коли на величезну аграрну республіку не було жодного комбайнового заводу, коли більшість автомобілів вироблялася за її межами. Коли повз моє село майже 40 років по газопроводу газ ішов із Дашави на Брянськ і Москву, а селян під'єднали лише через 71 рік після революції.

Залишмо автору й такі моменти, як: чи 52 штати у США, чи було в СРСР 300 мільйонів мешканців, чи був українцем, навіть уродженцем України, Хрущов? Володар двох вищих освіт, двох дипломів — університету (істфак!) й інституту (міліцейського) якось розбереться в цьому.

Замислимося над головним: що це за держава така? Є офіційний результат Всенародного референдуму: 92 % громадян проголосували за незалежність України. Припустімо, що 8% були проти. Можливо, що їх і побільшало, в ТАКІЙ державі, з ТАКИМИ чиновниками. Вірю, що є люди, які вважають, що незалежної України не повинно бути, що вона має об'єднатися в одну державу з якимись іншими. Отакі погляди в людей. Допускаю, що ці люди мають право пропагувати свої погляди чесно й відкрито. Недопустиме в нормальній державі лише одне: ці люди не повинні працювати в державній владі. Бо це — нонсенс. Та, врешті, як же працювати й самій цій людині? У владі держави, яку ти — не вживаючи слова “ненавидиш”, скажу м'якше — стосовно якої вважаєш, що цієї держави не повинно бути?

Більш логічним було б ось що. Є молодий, амбітний хлопець із гарним українським прізвищем — Левченко. До речі, про амбіції. Журналістка не марно поставила йому ще й запитання — чи не буде той згодом балотуватися у мери Донецька? Поки що секретар міськради похвалив свого теперішнього шефа, мера, цебто натякнув, що зараз не мітить у його крісло. Але як знати? Між іншим, уже зараз три обласні центри України опинилися без мерів, а обов'язки міського голови в цих випадках, згідно з законом, виконує секретар міськради. Але оскільки нелогічно обіймати посаду в державі, яка для тебе — ніщо, логічним буде інше: Миколай Левченко зараз чи колись пізніше поборотися за посаду мера Москви. Правда, в цьому інтерв'ю він згадує, як Лужков недавно при зустрічі зверхньо покритував його — за необізнаність у комунальній сфері. Та чи не рано підсміюється мер Москви? Покуерували ж першопристойно у усією Расеею і Хрущенко, і Брежневенко, і Черненко. Чому ж не може Левченко? І взагалі, в Україні є ще чимало гарних кадрів для Росії.

ОБЕРЕЖНО, ПІДРОБКА

Коли про Україну говорять як про одну з найкорумпованіших держав, ми навіть ображаємося. Але що тут скажеш, якщо корупція пролізла навіть у таку споконвіку суворо контрольовану державою сферу, як виробництво і продаж алкогольних напоїв.

Я зустрівся з головою правління ЗАТ “Чернігівський лікеро-горілчаний завод “Чернігівська горілка” Валентином Бачурним. Молодий енергійний керівник, який цього року очолив потужне підприємство, не без гордості розповідав про знамениту чернігівську горілку, яка хоч і не така “розкручена” на телеекранах, як деякі інші марки, але дуже цінується фахівцями і споживачами. Причина у ретельній, навіть прискіпльвій технології, що виключає будь-які штучні добавки. Найякісніший спирт, гарна вода, такі природні компоненти, як м'ята, перець, лимон, прополіс. До відомих марок “Деснянські зорі”, “Пшенична”, “Перлина України”, “Град Чернігів” постійно додаються нові. Щойно завод презентував чудові горілки класу “Чернігівська. Преміум”: це “Мускатна”, “Женьшенева” і “Святова”. Компоненти видно вже з назв, у тому числі й куплений на Далекому Сході жень-шень, мускатний горіх,

КОРУМПОВАНА ГОРІЛКА

котовник лимонний (росте лише в Криму), сік берези, ялівець.

Маючи таку висококласну продукцію і відлагоджену технологію, завод нарощує виробництво і значно збільшив виплати в бюджет. Міг би й більше. Що ж заважає? — поцікавився я у голови правління. Заважає нечесна конкуренція на горілчаному ринку. Йдеться навіть не про примітивні підробки — фальсифікат. Охочих підробляти торгівлю марку “Чернігівська горілка” немало. Мільція і податкова з цим потроху борються, час від часу прикриваючи підпільні “гуральні”. Могли б і активніше.

Але є ще більша проблема. Мо-ва начебто й не про фальсифікат, не про “гуральні”, а нібито ж заводи. Але їхня продукція з'являється на прилавках по якісній дивно низькій ціні. “Уявіть, що оптова, відпускна ціна такої горілки, — каже В. Бачурний, — усього 5—6 гривень за пляшку. Як можна за такою ціною відпускати товар у торгівлю, коли ми за кожен ще не продану пляшку маємо заплатити до 5-ти гривень податку?”

Дивина. Коли до отих відпускних 5—6 гривень додають торгову надбавку, такий товар усе одно

з'являється на прилавках ціною в 7—8 гривень. Я бачив у магазинах доволі такого добра. Чия продукція? На етикетках — якісь дивні скорочення, в кращому разі написано місто — Донецьк чи Харків, а то й якийсь село.

Спробуй конкурувати з такою дешевизною. Чернігівські горілки йдуть покупцеві за мінімально низькою ціною. Навіть три названі найновіші види горілки коштують по 12—13 гривень. Більше того: завод оголосив, що не піднімає ціни, при тому, що спирт в Україні щойно подорожчав на 20 %. Може, 12 гривень — це й недешево, але й не дорого за високу якість. Але звідки ж та дешевизна по 7 гривень?

Секретів два, пояснив В. Бачурний. Перший: цю так звану “горілку” часто виготовляють із найдешевшого і найгіршого спирту. Експертиза знаходить у таких “напоях” що завгодно, аж до рідини для розпалювання вогнищ. Другий секрет: такі виробники і реалізатори умудряються недоплачувати акцизних зборів, інших податків.

Прості запитання щодо цих “секретів”: куди дивляться санітарна, екологічна служби, податкова, прокуратура й інші грізні органи?

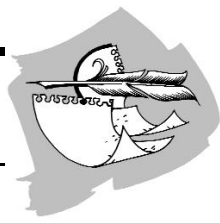
Фото Оксани Цацури

Чому така безконтрольність у сфері, повторю, здавна суворо контрольованій державою? Тому що... Може, варто нагадати, як нова урядова команда хутко розставила свої кадри на всіх “хлібних” місцях, особливо у сфері фінансів.

...Труяться люди. Недоодрержує солідних коштів бюджет. Невже

все це можливе без потурання чи й сприяння державних чиновників? То як це називається?.. Правильно. Тому не варто дивуватися чи ображатися, коли нашу країну так і називають.

● Матеріали підготував **Петро АНТОНЕНКО**

Коли я згадую про Станіслава Россоху, то бачиться мені горобина ніч, і на крайнебі спалахують раз у раз зірніці. Ось спалахнула одна — ми йдемо через яр на Павлове Поле в Харкові, я чую слова:

“А піді мною бив курган
копитом диких дивних трав,
Чумацький шлях, дзвінка дуга,
на шию ліг тугим вітрам”.

Моє серце — серце юнака, який тільки-но вийшов із далеких полтавських, пільських оболонь, раптом злітає увись, зорі починають зливатись у золотий вир, деє глухо б'ють копита курганного коня, наркотично-дерев'яний запах трав після дощу...

Так починалося знайомство з українським митцем, поетом від Бога Станіславом Россохою, яке назавжди стало суттю мого життя.

У тихі пільські плеса ввірвався свіжий вихор неземної яскравості, наелектризований золотою пергою зірок. Біля мене, поруч зі мною, а згодом у мені, як чарівний цвіт папороті, завіло українське слово. Зеленими пругнастими листочками воно пробіло земний глей і гній, торішнє листя й наносне сміття.

Це не було випадковістю, або це було такою випадковістю, яка означала закономірність мого подальшого існування. Згодом ми разом виступали на поетичних вечорах, читали наших улюблених поетів: ранніх Тичину й Чумака, Маяковського й Пастернака, Рільке й Гонгора, Вознесенського й Драча, Гумільова й Антонича. Станіслав понад усе любив у поезії образ, метафоричне барокове, романтичне, як би тепер сказали, постмодерне.

Гоголя колись запитали, як він оцінює творчість Шевченка, і стримано-прихований Гоголь, Гоголь у петербурзькому фраку з італійським галстуком, сказав, що все було б добре, але багато дьогтю...

Гоголь по-своєму мав рацію. Він залишив “дьоготь” у своїх українських повістях та оповіданнях і, поринувши у примарність Північної Пальмири, створив свій метафоричний світ. Так-от, у Россохи у віршах і повістях цілком досить нашого українського дьогтю, але є в них і неперевершена гоголівська метафоричність.

Він був “королем образів і барв”. У кращих своїх творах сягав рівня раннього Тичини і Богдана-Ігоря Антонича. А образу “червоні нори півнячого крику”, за висловом одного рецензента, міг би позаздрити і сам Гонгора.

Один чоловік, який був у мордовських таборах із Василем Стусом, у пориві відвертості якось сказав мені: “Ось побачиш, із цього хлопця створять і борця, й ікону. А був він дуже незручний у житті, хаотичний і непередбачуваний. Часто через його вибрики співкамерники мали від адміністрації табору цілу купу проблем. Як затнеться на своєму — то хоч ножем ріж”.

Таким був і Станіслав. Я не ставлю його на рівень Стуса, та в цьому й немає жодної потреби, але поряд із Россохою ближнім було нелегко. Часто його дії просто дратували, їм не було логічного виправдання. Але, як показав час, він діяв за вищою логікою, яку диктувала йому власна душа.

Згадаймо, як свого часу дорікали Шевченкові, що він у поемі “Сон” дошкульним нищівним словом згадав імператора та його дружину. Навіть Куліш радив “не драгувати” “імперського ведмеда”. Але ж саме непохитний і непоступливий Шевченко назвав Миколу I “ведмедем”, а царицю — “опеньком довгоногим”.

І не тому, що був “нетолерантним мужиком”, а тому, що цією нищівною сатирою він зводив нанівець “божественність” царської влади на чолі з її головним кріпосником.

Саме ця шевченківська непоступливість лютує до ворогів України, зневага до перевертнів (“хай перевертень лише різним п'яти”) визначала суть та ідейну наповненість творів Станіслава Россохи.

Хто знав тоді, що “запхнута його вчителювати у глухе село Мажарку”, що виключає за “націоналістичні прояви” з університету, що, “надломлений, він порине у похмурі глибини безвиході”...

О вічна туга місячного сяєва,
Не клич мене —

У клубі харківського відділення Національної спілки письменників України відбулася презентація книги колишнього харків'янина Станіслава РОССОХИ (1943—2003) “Червоно поле перекоти”. Вона побачила світ у видавництві “Митець”, яке очолює давній друг покійного автора, харківський поет Володимир Муровайко. Книга вийшла мізерним накладом у триста примірників, але вмістила чимало поетичних творів, повісті на робітничу тему “Царева ніч” та “Металеві соняхи”, адже автор свого часу працював на Харківському турбінному заводі, а потім

навчався на факультеті української філології в нашому держуніверситеті (звідки його було відраховано за політично-націоналістичні переконання); незакінчені твори та варіанти, вірші для дітей, переклади, нотатки, роздуми, рецензії, рекомендації для вступу до НСПУ, спогади про автора.

В обговоренні книги взяли участь: удова поета, київська поетеса Валерія Богуславська, яка багато сил віддає популяризації творчості передчасно померлого чоловіка, його друзі — харківські поети Іван Перепеляк, Олексій Бінкевич, Віктор Ку-

лик, Валерій Замесов, Олекс Марченко, Володимир Муровайко, Олександр Щукін, Альвіна Бородаєва, В'ячеслав Романовський, поетеса й художниця Вікторія Добриніна, яка, до речі, й оформила цю книгу. Усі промовці відзначали непересічність, самобутність і національний колорит творчості Станіслава Россохи, його неповторний голос у мистецтві, непримиренність до сірості, байдужості та неправди.

Олексій БІНКЕВИЧ,
член Національної
спілки письменників
України

ЛИЦАР ОРДЕНУ ПОЕЗІЇ

Станіслав Россоха та його дружина Валерія Богуславська (сидять), доньки Станіслава — Люба та Оксана (стоять), березень, 1986 р.

Я скоро сам прийду.

Але все це буде потім, а сьогодні він виступає з ідеєю самвидавницького журналу “Трамвайний сволок”, гуртує навколо себе однодумців, редагує вірші, пише повість “Червоно поле перекоти”, виступає на літературній студії, сміливо ставить питання про самодостатність рідної культури.

Кімната в студентському гуртожитку сліпого поета Мирослава Геврика з легкої руки Станіслава дістає назву “Центр України”. Тут точаться літературні дискусії, лунають вірші, нищівно критикується “офіціоз”, члени цього літературного гуртка приймають нелегке рішення — не друкуватися в “офіціозі”, не потурати літературним чиновникам. Виходять кілька номерів “Трамвайного сволока”.

У ньому Россоха робить такий афористичний висновок:

А Ленін — цей — стоятиме на чатах
Тих революцій, котрі сам почав.
Тут же він говорить про Україну:
Так дай перед смертю долоні свої,
Зелені од мідних грошей.

Із ним перегукується Мирослав Геврик, який згодом покінчив життя самогубством, не витримавши застійної трясовини:

...І я люблю тебе, як Україну,
А може, Україну, як тебе?
Хіба я знаю, та й нащо те знати,
Коли відомо кожному давно,
У дітях мусить повторитись мати,
Крізь біль, крізь кров,

крізь смерть — усе одно!

Станіслав Россоха був, без сумніву, найяскравішим українським поетом у Хар-

кові (думаю, що й на обширах України) наприкінці ХХ століття. Його не друкували, але твори ходили у списках, звучали на магнітофонних стрічках. На одній із таких стрічок він курйозно “сусідив” із поетом Савенком, який пізніше став відомим як Едічка Лимонов.

“Ця людина не вміла й не бажала рахуватися з обставинами, пристосовуватися, вона знала ціну своєму хистові й тому вважала, що саме за цим хистом і мають цінувати людину. Але ж у реальному житті це майже завжди навпаки”, — пише у передмові до книги Валерія Богуславська.

Тодішня система не прощала такого нікому. Далеко не завжди поділяли погляди Россохи і його численні “друзі”, більшість яких тинялася літературними манівцями, легко плутала тости “за здоров'я” з чарками “за упокой”. Сам поет у своїх нотатках так пише про це: “Помирають канцелярські корифеї від літератури. Нічогісінко після себе не лишивши, окрім видрукованого за партійним знайомством. Статі — ніякої, совісті — ніякої і мистецтва жодного. Наче пустеля, і в ній вони примудряються відкласти свої “рокові яйця”, які знову плодять ту саму сухостійну несправжність. І живуть. І спробуй, піди навперейми їм, таким заговуючим крокодилам. Зжеруть. Залишать знову після себе пустелю і “рокові яйця” свої”.

Для Россохи сухостійність, національна невизначеність, стильовий примітивізм були органічно неприйнятні. Він називав їх “рожевою водичкою від статевого безсилля”. Сам же він постає у творчості як послідовний новатор. Це стосується і прози. Вивчаючи фольклорні джерела, опановуючи “мову вулиці”, він залишається бароковим творцем фантастичних образів і порівнянь. У його прозі відчутний вплив Панаса Мирного, Нечуя-Левицького, Хвильового, Григора Тютюнника. Повісті “Металеві соняхи”, “Царева ніч” (“Червоно поле перекоти”), оповідання “Чорні волошки” відкрили нову сторінку української прози.

А ось твір “Килим”, жанр якого Станіслав залишив невизначеним, мав особливий вигляд не тільки у його творчості, а й у новітній українській прозі. Тут є все: зигзаги підсвідомості, перехід у світ, де немає означуваності, де зникає світ героїв і уособлень, а залишається тільки тканина, що робить його схожим на знамениті перські килими, де узорі замінюють і зображення людини, і сюжет.

Іслам заборонив арабам зображувати людину, і вони зосередили все своє вміння і хист на узорах, які мають передати внутрішній світ і стан людини. Їхнім шляхом пішов і Станіслав Россоха, очевидно, одним із перших створивши свій шедевр у прозі.

Він був зовсім чужий політиці й політиканству. Коли я прочитав йому свою мистецько-політичну програму як голови культурологічного товариства “Спадщина”, він, хвилинку подумавши, коротко резюмував: “Нащо тобі перебирати онучі, які пахнуть чужим потом? Це діло кесарева”.

Він прочитав мені:

Коли вже всесвіт серце нам покаже,
Побите атомом, доконане проказою,
Попалене рубіном синіх лазерів?

Станіслав Россоха показав своє серце рідній Україні й світові. Він був, є і залишається лицарем Ордену Поезії. Наприкінці життя Станіслав написав: “Мені як представнику одного з найбільш русифікованих регіонів України — Слобожанщини — є теж чим поділитися, розповісти про ці роки відродження. Я не писатиму про конкретні імена, хоча вони й зараз переді мною: й живі, й ті, котрі пішли у вічність. Я хочу тільки запросити митців із тих буремних років теж розповісти, як на тлі Донеччини, Херсонщини, Запоріжжя, Миколаївщини (та хіба всі перелічиш?) завжди гуляло гасло: “Здесь українського язика не било, нет і бити не может”, розказати про тих, хто залишився не поміченим офіційним потрактуванням історії, хто залишився й залишається як таємний орден Київської Русі. Спільників багато.

Почнемо з “Центру України” в Харкові”.

● Леонід ТОМА,
член Національної спілки
письменників України

— *Пані Тетяно, чи був у Вас шанс стати кимось іншим, а не художницею?*

— Напевно, я максимально скористалася шансом стати тим, ким стала. Вирішальну роль зіграли батьки. Це були неординарні люди, які притягували до себе цікаве оточення — і в Києві, і в Москві, куди ми часто їздили.

У цілому ж будинок на вулиці Філатова, де ми мешкали, був населений художниками (він таким залишається дотепер). Поруч із нашою квартирою була майстерня нині відомих майстрів — Ади Рибачук і Володимира Мельниченка, людей вельми цікавих, антикон'юнктурних, із захопливими біографіями (з північного острова Колгуєв мені, дівчинці, вони писали дивовижні листи). Звичайно, їхній вплив був досить потужний. Нас, дітей, росло тоді в будинку не менше як п'ятнадцять, усі або стали художниками, або мають близькі до живопису спеціальності.

— *Зате Ваші батьки були з родин зовсім не мистецьких...*

— Так, але є якась магічна визначеність, зумовленість у тому, що тато й мама заїкалися саме живописом, і в тому, що зустрілися завдяки любові до мистецтва.

Батько закінчив архітектурний факультет Київського художнього інституту, згодом став акварелістом і викладачем. Виходець із робочої родини, він народився в Славінську на Донеччині. Родина була велика, дитинство — важке, тому батько сам собі прокладав дорогу: закінчив із відзнакою школу і з другом відчайдушно поїхав у Київ, де вони разом вступили до інституту.

Під час війни як дипломник був відкликаний з армії наказом, потрапив у Самарканд, де перебували в евакуації художні інститути. Там він захистив диплом (спроектував будівлю цирку), склав держіспити (головою комісії був, до речі, знаменитий Ігор Грабар) і в підсумку закінчив інститут з відзнакою. На той час він уже познайомився з мамою.

Мама народилася 1915 року в Одесі. Потім сім'я переїхала до Харкова, де мама вчилася у школі для обдарованих дітей, серед них, наприклад, був майбутній геніальний фізик Лев Ландау. Згодом вступила до художнього училища, реформованого в інститут.

Під час війни мама абсолютно випадково опинилася в Самарканді. У “теплушках” їх везли в Середню Азію. У вагоні були жінки, переважно з дітьми або вагітні, після виснажливої подорожі впродовж місяця багато хто почав хворіти, а оскільки мама була рішучою, бойовою, секретарем комсомольської організації, вона взяла на себе відповідальність — усі ці жінки під Самаркандом знялися з поїзда. Мама домовилася у якомусь колгоспі, і їх прийняли, дали роботу. Якось вона поїхала в місто щось підкупити, там побачила свого однокурсника. Від нього довідалася, що в Самарканді зосереджені художні ВНЗ країни. Відновила навчання — у жахливих умовах, у голоді, але молодість усе долала. Серед викладачів були дивовижні художники, наприклад, Роберт Фальк.

Таким чином тато і мама, долаючи терни, зустрілися. Їхні долі спрямували мою — у світ барв і композицій.

— *Як Ви оцінюєте пройдений відтинок життя? У чому особливості Ваших шукань?*

— У молоді роки я певний час цікавилася тільки портретом; через людей, їхнє оточення намагалася відкривати світ. Часто малювала своїх дітей, тому що діти з'явилися дуже рано, ми разом росли.

Завжди була прихильна до жанрових сцен, із них починала, мабуть тому, що закінчила факультет монументального мистецтва. У мене були великі амбіції, але з монументалізмом якось не склалося.

А тепер тяжію до пейзажів. І обставини тому сприяють: ми з чоловіком-художником Олександром Ольховим почали мандрувати. Я намагаюся створювати не “чистий” пейзаж, а щоб він був пов'язаний із людьми, з тваринами, з будівлями, щоб це були асоціативні “поєми” зі своїм баченням світу, а не просто етюди з натури.

— *Ваша найхарактерніша риса?*

— Я належу до тих людей, для яких творче життя — це постійний пошук нового, отже, я не можу сказати: ось я щось знайшла, тому зупинилася і працюватиму в такому-от напрямку. Скажімо, я поїхала в Єгипет, побачила іншу землю, це дало потужний поштовх до нового витка в розвитку — створюються зовсім інші картини.

ТЕТЯНА КРАСНА: «МАЛЯРСТВО — ЦЕ АКУМУЛЯТОР РАДОСТІ-КРАСИ Й НАЙЛІПШОГО В ЛЮДИНІ»

Особистість Тетяни Красної, безсумнівно, глибша й багатогранніша, ніж будь-які уявлення про неї. Її батьки — відомі художники Іван Красний і Слава Лівшиць. Тож цілком логічно, що вона закінчила Київський художній інститут. Далі — постановка власного голосу й лету.

Нині її живопис дивує будь-кого своєю безпосередністю і розмаїтістю. У творчості художниці не можна визначити якийсь один стиль. На її думку, будь-яка робота сама визначає для живописця стиль і манеру виконання. Тому одні картини створені в класичній манері, інші — мають відбиток експериментаторства й нагадують підсумки шукань імпресіоністів, представників раннього модерну, наївного живопису. Але від еклектики Тетяну Красну рятує “захист”: у своїй основі її малярство — традиційне в найкращому розумінні цього слова.

Але ось парадокс: у просторі традиційного живопису художнику іноді доволі сутужно — простота і ясність нерідко коштують набагато більших зусиль, ніж епатажний мистецький жест. Для Тетяни Красної життя — це подорож у часі і просторі, у якому рясні сади змінюються пустелями, горами, лісами, річками й іншими перешкодами. Досвідчений мандрівник, вона, напружуючи чуття, прокладає свій шлях, звіряючи напрямок по квітах і зірках. Щоб знати куди йти, треба знати, що ти хочеш, знати, хто ти є. Мистецтво починається, як відомо, там, де є особистісна інтонація, своя мова, є забарвлений індивідуальністю артистизм, саме цим і позначена творчість вельми різної Тетяни Красної.

У її роботах олією негусти, але фактурні мазки лежать легко (навіть, якщо можна так висловитися, дотепно) і вільно переходять у колір, енергійний, святковий, але майже завжди стриманий. Це особливий дар: писати майже банальні мотиви з тією пластичною точністю і колористичним тактом, що незмінно утримують глядача в строго окресленому просторі гарного смаку.

Картини Красної випромінюють світло, а не поглинають його.

Член Національної спілки художників України Тетяна Красна брала участь у численних усеукраїнських і міжнародних виставках. Її роботи — у Національному художньому музеї України, Хмельницькому художньому музеї, Канівському музеї ім. Т. Г. Шевченка, а також у приватних колекціях України, Росії, Німеччини, Англії, Іспанії, США...

Дуже символічно, що виставка Тетяни Красної експонується в Спілці композиторів України, де переплелися два вічних дива — музика й живопис.

І так завжди: життя з усіма плинами-зміними дарує нові ракурси. Мене весь час захоплюють нові погляди на вже бачене, якщо раніше неодмінно потрібні були якісь великі ідеї, то тепер я можу побачити щось дуже містке, наприклад, у якихось співвідношеннях трьох-чотирьох кольорів. Відбувається розвиток углиб. Я почала частіше слухати класичну музику, особливо романтиків, народжуються інтуїтивні паралелі, настрої, які потім вихлопуються на полотно.

— *Напевно, недарма Вашу останню виставку розгорнуто в Спілці композиторів України.*

— Можливість показати свої роботи людям — це великий поштовх до позитивних змін. Одна справа, коли ти бачиш свої картини в майстерні, в обмеженому просторі, а інша — коли їх переміщуєш у зовсім

інакший простір, там компонуєш і бачиш себе збоку, ніби іншими очима. Починаєш щось розуміти в собі, тому що, працюючи весь час у майстерні, нелегко скласти про себе об'єктивну думку, дійти необхідних висновків.

Передостання моя персональна виставка в галереї “Ірена” — принципово з найсвіжіших робіт, для мене було важливо, як я на них подивлюся. Ще раніше в Музеї книги я виставляла ранні роботи, вони відмінні від теперішніх, отже, за останні десять років я сильно змінилася.

— *Кажуть, що нині українському художникові стало легше дихати, насамперед матеріально. А які часи були найважчими?*

— Складно визначити, які часи важчі, тому що це залежить і від віку митця. Можна скільки завгодно лаяти радянські часи, але

до художників суспільство ставилося прихильно. Мистецтво великою мірою слугувало ідеології, тому й підтримувалося і фінансувалося. З іншого боку, люди йшли в мистецтво, аби бути далі від влади, мати право не працювати, жити вільно. Водночас у матеріальному сенсі була певна стабільність, гарантія. Духовну задуху художники компенсували тим, що виходили на інші рівні — алегорії, притчі, асоціації. Талановиті й сильні все одно випливали нагору.

— *А як Ви ставитеся до думки, що свободи нині не дуже-то й додалося?*

— Мені здається, що художники ще більше закабалилися. Після того як гарантійні товариства художників, художні комбінати й фонди, створені за роки радянської влади, припинили існування (отже, не стало й централізованих замовлень), художники віч-на-віч зіткнулися з проблемою жорсткої кон'юнктури. Заробляти на життя треба, а виявилось, що не художники диктують свої принципи, свою культурну позицію, а їм диктують-нав'язують умови люди, часто не професійні й не інтелегентні. На зміну виставкам і художнім радам, які склалися з добре навчених професіоналів із гарною школою, прийшли різні салони й фірмочки, що не мають кваліфікованих експертів і цілком працюють на потребу замовника за принципом: “за ваші гроші — будь-яка примха”. Незадовільна ситуація і в галерейному бізнесі. Художникам дуже складно заробляти тим, що вони вважають своїм творчим обличчям, творчим кредо. А тільки-но зійдеш на позиції кон'юнктури, потім вельми складно відновлюватися, залишатися художником. Надягати і знімати маску не всім під силу.

У радянський період був попит на великі картини, художники скрупульозно працювали, цінувалися малюнок, академічна манера, ставлення до малярства було загалом серйознішим.

Нині на виставках навіть досвідченим фахівцям дуже складно визначити, де справжнє, від душі, а де підглянуте-компільоване. Значні проблеми, гадаю, є не тільки в образотворчому мистецтві, можливо, ми пристанемо на західний стиль життя.

— *Захід не дрімає. Не в усіх наших художників є можливість виставлятися, — на це потрібні гроші, і не кожен талановитий творець сам собі менеджер. Тому всілякі “жучки”-спритники “за недорого” переправляють їхні твори за кордон. Відбувається жасливий: чудові картини назавжди залишають Україну. А держава в особі Міністерства культури, як то кажуть, ні кує ні меле.*

— Музейна проблема давно назріває, дотепер невеличкий Український музей змушений демонструвати колекцію в дуже “усіченому” вигляді. Протягом двадцяти років не виставляють сучасного українського мистецтва, причому не тільки мистецтва сьогодення, а й картин корифеїв — Яблонської, Костецького, Дерев'яни, Глушенка... Виходить, що ніби такого музейного шару немає навіть у столиці. Слава Богу, на Подолі з'явився приватний музей сучасного мистецтва. Однак і держава могла б якось поворушитися. Почали перебудовувати художній павільйон біля колишнього Жовтневого палацу, та на цьому все й припинилося.

Видатні роботи, що відбивають певні зрізи часу і яким місцем в музеях, безповоротно втрачені для України. Міністерство культури практично припинило закупівлю творів ще в дев'яностому році.

— *Чим є для Вас живопис?*

— Це вже стан мого ока, я бачу навколишній світ так, ніби він складається з картин. Я можу дивитися на стінку (і мені це неймовірно цікаво), бо на ній грає тінь... Не кажу вже про краєвиди, хмари, річки. Щоб цікавитися живописом, розуміти, його треба споглядати. У музеї, галереї треба ходити, і дітей із собою брати, щоб у них розвивався інтерес, смак, азарт розуміння.

У мене чимало приятелів, які вже в дорослому віці захопилися живописом, почали ходити на виставки. Вони не тільки збагатили своє життя, а й психологічно, емоційно відпочивають. Люди, які придбали свої картини, зізнаються, що коли приходять стомлені з роботи, то ніби під'єднуються до джерел живлення, живопис їх очищує й наповнює радістю.

●

Спілкувався
Володимир КОСКІН

ЧИ ЗНАЄШ, ЛЮБА, ЧИМ ТВІЙ ПОГЛЯД СЯЄ?

ОБРАЗ НІЖНИЙ

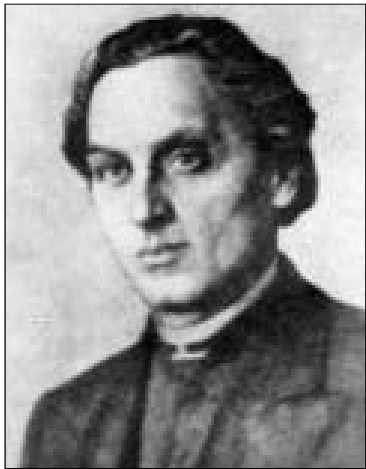
6 листопада виповнилося 195 років, як у селі Підлисса на Золочівщині народився Маркіян Шашкевич — майбутній будитель землі галицької, зачинатель нової української літератури на західно-українських землях, співавтор альманаху “Русалка Дністровая”. Прожив лише 32 роки у вбогості, постійній боротьбі з недугою, в умовах жорстокої австрійської цензури. Вивчав історію рідного краю, пам’ятки давньоруської культури, дбав про українську мову в Галичині.

Грунтовно досліджували його духовну спадщину М. Возняк, Ф. Колесса, К. Студинський, І. Франко, М. Павлик. Роман Іванчук присвятив йому роман “Вода з каменю”, а Роман Горак — роман-есе “У сутінках”.

1911 року поблизу Підлисса, на Білій горі, встановлено 25-метровий монументальний хрест на кам’яному постаменті, що символізує ті злигодні й нужденність, яких зазнав поет, яким жертвним було його життя на благо рідного народу. У листопаді 1986 р. у його селі відкрито музей-садибу, філіал Львівської галереї мистецтв.

Однак широкому загалу наших співвітчизників небагато відомо про дружину славетного галичанина — Юлію Крушинську. Ця мужня, вродлива жінка пройшла довгий життєвий шлях, сповнений смутку й печалі.

Народилася у селі Деревня, недалеко від Жовкви, у родині священика. Доля не була до неї ні прихильною, ні милосердною: довелося пережити смерть коханого чоловіка, синів Святослава (помер маленьким) і Володимира. Водночас доля подарувала їй щастя п’ять років (з часу заміжжя) бути поруч із Маркіяном: втішати і

Маркіян Шашкевич

розраджувати його, відчувати його любов і ніжність. Це, зокрема, видно з ліричної поезії, в якій він називає дружину пестливо-ніжними словами.

У вірші “Чи знаєш?..” (До Юлії...) поет писав:

*Чи знаєш, любо,
чим твій погляд сяє? —
Чарівним блиском
щастя неземного.
І перед ним гримота відступає,
Життя вогнем
займається від нього.*

*Чи знаєш, серце,
чим є твій цілунок? —
То крапелька для грудей
страждених,
Для бджілки — цвіту
запахучий трунок,
Солодка розкіш неба —
для блаженних!*

Життя навчило її бути мудрою і витриманою: під час перебування у селах Гумніська, Нестаничі, Новосілки-Ліські, де чоловік був парохом, довелося терпіти і мате-

ріальну скруту, і погані житлові умови. Важко було бачити, як марнів Маркіян, як мучили його напади кашлю в холодну негоду. Лікарі поставили діагноз — туберкульоз. Молодий організм ще борювався, але жити залишалося вже недовго. Коли помер чоловік, то консисторія, куди вона звернулася з проханням, ще дозволила їй якийсь час пожити в плебанії (службовому помешканні священика) в Новосілках-Ліських і зібрати врожай. Відтак перебралася у Деревню, звідки родом. Рідні та близькі не залишили в біді: дід навчив внука Володимира грамоти, послав учитися. Не забувала її і рідня Маркіяна.

Після смерті батька Юлія Крушинська купила трохи землі, побудувала хатину.

У 1893 році, коли їй було 78 років, з часу смерті чоловіка минуло півстоліття; з часу, коли упокоївся син Володимир — 8 років. Саме тоді прах Маркіяна, який лежав у чужій гробниці в селі Новосілках-Ліських, переклали у металеву труну, прикрасили її смereковим гіллям та квітами і волами повезли до Львова, щоб на Личаківському цвинтарі він знайшов свій вічний спочинок.

Кажуть, що того року їй принесли чимало збережених фотографій і портретів семінарстів, аби вона впізнала Маркіяна. На жаль, його фото не збереглося. Коли її запитали, на кого він був подібний, вона відповіла: “На си-на...”. Отож портрет Маркіяна зробили з фотографії сина Володимира.

29 вересня (11 жовтня) 1896 року “Буковинські відомості” надрукували некролог пам’яті Юлії Крушинської, яка упокоїлася у Львові на 81-му році життя. До кінця днів пам’ятала вона ніжні рядки з листа чоловіка, написані в далекому 1838-му. І починалися вони словами: “Дорога любочко! Юлюнцю моя!”.

●

Ігор БІДЮК,
с. Йосипівка,
Львівщина

УКРАЇНЬСЬКА АТЛАНТИДА

МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ

У радянських енциклопедіях про оспіваний в українському фольклорі Великий Луг можна знайти лише короткі згадки. 1995 року запорізька обласна “Просвіта” і запорізький науковий центр “Народний дім” видали 1-й випуск краєзнавчого щорічника “Запорозька старовина”, який містить статтю Анатолія Сокура “Січ — мати, а Великий Луг — батько...” та Павла Богуша “Микитинська Січ і початок Визвольної війни українського народу”.

Дослідник Віктор Чабаненко 1999 року видав історико-топонімічний словник “Великий Луг Запорозький”, за який був удостоєний премії імені Дмитра Яворницького. Чабаненко також написав статтю “Великий Луг” для малої енциклопедії “Українське козацтво”. Він зазначає: “Великий Луг Запорозький як соціально-історичний і природний феномен справив значний вплив на духовність українського народу. Він оспіваний у піснях і думах, про нього згадується в прислів’ях і приказках, його описано в художніх творах і зображено на картинах. А головне — він став символом лицарської звитяги, символом військової слави, волі й незалежності України. Великий Луг був затоплений водами Каховського водосховища протягом 1956—1957 рр.

Затоплення Великого Лугу було, окрім усього іншого, свідомою акцією імперського тоталітарного режиму, спрямованого проти історичної пам’яті українців. На дні Каховського водосховища опинився цілий материк вітчизняної і світової цивілізації”.

Нещодавно в Запоріжжі вийшла друком нова книжка Віктора Чабаненка “Українська Атлантида”. Так

автор називає затоплений Великий Луг. В. Чабаненко використав численні історичні, фольклорно-етнографічні, географічні, мемуарні джерела, власні спогади і спогади своїх земляків — мешканців надвеликолузького регіону.

Він наголошує, що затоплення Великого Лугу стало екологічною катастрофою.

Але ще до зведення Каховської ГЕС група науковців, яких очолював академік Олексій Соколовський, усебічно обґрунтувала необхідність збереження Великого Лугу. Будівники гідровузла погодилися з аргументами фахівців і передбачили в проєкті його створення інженерний захист плавнів. Однак строки робіт з обвалування Кінських плавнів були недотримані, і плавні затопили.

Хвиля накрила руйновища багатьох сіл, місця розташування п’ятих колишніх Запорозьких Січей, численні козацькі цвинтарі, визначні археологічні й палеонтологічні пам’ятки світового значення і ще багато дечого, чим сьогодні можна було б пишатися незалежній Україні.

1979 року запорозький інженер С. Комаров розробив проєкт відновлення Кінських плавнів (більшої частини Великого Лугу). Він запропонував відгородити колишні плавні майже 50-кілометровою дамбою, а воду викачати.

За відродження плавневих долин Дніпра, зокрема Великого Лугу, виступив і письменник Сергій Плачинда.

Книжка Віктора Чабаненка “Українська Атлантида” адресована широкому колу читачів.

●

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

ДО 110-РІЧЧЯ

І хоч у календарі день народження письменниці не позначено, але слід сказати, що ровесники її ім’я вимовляли з глибокою повагою і високим пієтетом. Її обожнювали Василь Минко, Остап Демчук, Євген Кирилюк, Іван Пільгук, Євген Кротевич, Юрій Мокрієв, Ірина Стешенко й інші літератори. Чим заслужила ця скромна тендітна киянка таке високе визнання у своїх друзів, прослого людю і, навпаки, зневагу, забуття — у недругів, державних можновладців? Тільки високим інтелектом, невідчужим талантом, невтомною працею на освітнійській і культурній ниві.

Народилася **Варвара Іванівна Чередниченко** 16 грудня 1896 року в Києві. Закінчила гімназію. Вищу освіту здобула в Київському Фребелівському вчительському інституті. Педагогічну діяльність розпочала в Москві. З вибухом революції повертається в рідне місто. Навчає в гімназії дітей української мови, проводить серед населення активну просвітницьку роботу. Бере участь у діяльності київської “Просвіти”, яку очолював Олександр Лотоцький; друкує під своїм прізвищем брошури, листівки, буклети. Активно поширює рідномовну літературу, влаштовує театральні дійства, пише інсценівки. Залучає до просвітницької роботи учнів. У цей час вона упорядковує

твори Тараса Шевченка й друкує у Києві з власною передмовою. Її перу також належить історична розвідка “З життя українського вчительства” (1919), дитяча збірка “Дзелень-Бом”, передмову до якої написала Софія Русова.

Така бурхлива діяльність свідчить: Варвара Чередниченко — на боці національно свідомих сил, на боці прогресивної інтелігенції. Вона вболіває і хвилюється за поразку

НА ЗНАК ПРОТЕСТУ...

петлорівської армії, що обстоювала ідеали УНР.

Волелюбна українка потрапляє в поле зору кайзерівських військ, які 1918 року в Полтаві її заарештували і віддали під трибунал. Тільки щасливий випадок врятував Варвару Іванівну від страти. Ледь уникнувши смерті, вона потрапляє в другу небезпеку. Цього разу воєнки генерала Дейнеки переслідують письменницю. Але від чергового арешту її рятує Володимир Короленко, який висловив мужній протест супроти свавілля денікінців.

Після війни Варвара Іванівна вчителює у Полтаві, Харкові, а згодом її запрошують працювати в редакцію газети “Селянська правда”, де вона постійно веда рубрику “Трудівниця”. З-під її пера виходять художньо-документальні твори історико-біографічного жанру про

Т. Шевченка, Лесю Українку, А. Тесленку, І. Манжуру й інших. Окремою книжкою виходить повість “Софія Перовська” (1924), “Жіночі оповідання” (1925), для дітей — “Дитбуд та дуб” (1927), “Весела компанія” (1928), “Артистка без ролі” (1925).

1928 року разом із чоловіком письменниця переїжджає до Південної Осетії, певним чином поряткувавшись від розгулу сталінських репресій. Тут вона досконало вивчила осетинську і грузинську мови. Перекладала українською з цих мов, а також писала ними власні оповідання. Напередодні війни знову повертається до рідного міста — столиці України, поринувши в бурхливе творче життя. У роки лихоліття евакуювалася до Саратову, де писала твори для радіостанції імені Т. Г. Шевченка.

Якщо літератори раділи поверненню талановитої письменниці В. І. Чередниченко в Україну, то високопартійна еліта не дуже цікавилася її педагогічною, а головне — творчою діяльністю. Остання книжка на рідній землі вийшла 1928 року. Відтоді письменниця ніяк не могла пробити бюрократичні мури, щоб дійти до масового читача. Перші повоєнні роки характеризуються ждановськими ідеологічними по-

ромами творчої інтелігенції. Під приціл необґрунтованої партійної критики потрапили Ю. Яновський, М. Рильський, К. Гордієнко. Як згадував свого часу С. Журахович: “Це були сумні часи, що не одного творчого працівника зводили до стану депресії”.

Саме до такого стану депресії доведено й Варвару Чередниченко. Навколо причин смерті письменниці існують різні версії. Вона відійшла у потойбічний світ 22 квітня 1949 року. Не друкували й замовчували письменницю через її активну просвітницьку діяльність під час національно-визвольних змагань. Таке добре пам’ятали цербері тоталітарної системи! Нищили її морально — поступово, цинічно. Знали, що для письменниці найважче буде пере-

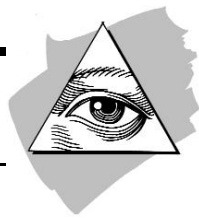
нести, коли її позбавили спілкування з читачем. Але помилилися. Фізично В. Чередниченко немає серед нас, та духовно вона поруч із нами.

Зусиллями друзів 1971 року побачили світ її “Вибрані твори”. І знову — мовчанка, забуття. Тепер, коли маємо власну державу, хочеться вірити, що знайдеться видавець, аби надрукувати не “вибране” (знаємо, як і що вибирали за часів комуністичного правління), а повне зібрання творів письменниці. Серед спадку є найбільш талановито виписаний роман-хроніка “Фастів”, котрий чітко засвідчує світогляд авторки. У романі йдеться про історичні події в Україні наприкінці XVII століття. Головний герой твору — фастівський полковник, народний ватажок Семен Палій. Вустами головного персонажа письменниця говорить: “Хіба наша Вітчизна — тільки Дніпро і долини? Вітчизна — то народ, нові люди, які ладні вмерти... аби не стати рабами. І цей волелюбний народ — справжня наша Вітчизна!”.

Чим не актуальні слова для кожного українця? Роман Варвари Чередниченко у спеціальних фондах на довгі літа приховувала від нас колишня компартійна ідеологічна команда. “Фастів” побачив світ у “Вибраних творах”. Але чи текст автентичний?

●

Віталій МАЦЬКО,
м. Хмельницький

Родовий замок коронного гетьмана Станіслава Жолкевського

Головна мета другого дня подорожі — місто Жовква та Крехівський монастирський комплекс. Жовква — єдине старовинне місто в Україні, якому пощастило уникнути руйнувань і перебудов. Збереглися архітектурно та історично унікальні ансамблі, починаючи з ранніх ренесансних, кінця XVI ст., далі барокових і стилю класицизму. Зростання Жовкви тривало на тлі поріднення найшляхетніших галицьких русинських і польських родин, навіть французьких, а на завершення — литовських. І щоразу це йшло на користь розбудові міста та його патріотичній згуртованій громаді. Саме вона, вже з набуттям Україною незалежності, домоглася для Жовкви гідного державного статусу «Місто — архітектурний заповідник».

Отож поки були в дорозі, гортали сторінки книги «Свічадо Жовківського краю» незнайомої авторки Галини Фесюк. Наш керманич, пан Кардаш, додав інтриги, пообіцявши, що вуличками Жовкви водитиме нас «надзвичайно обізнаний гід».

ЕКСПКУРС У МИНУВШИНУ

Місцем народження коронного гетьмана Речі Посполитої Станіслава Жолкевського у 1547 р. було галицьке село Туринка. Останні десять років того сторіччя відкривали на Галичині для русинів-українців і поляків страшну еру. Орди турків і татар котили безперервними хвилями, грабували й убивали, забирали в ясир, спалювали міста й села. Гетьман вирішує збудувати для родини замок в оточенні міста-фортеці на землях сусіднього з Туринкою с. Винники. У 1594 р. він розгортає велике будівництво.

Особистість високоосвічена, обдарована, енергійна, гетьман неодноразово виконував складні дипломатичні доручення в Західній Європі. Придивившись до тамтешніх укріплених міст, він планує збудувати за їхнім зразком «ідеальне місто доби Відродження». Для цього запрошує італійських майстрів, і першим, найталановитішим був Паоло Дукате Клементі, в народі Павло Щасливий.

Шануючи військові та дипломатичні здобутки Жолкевського, король Зигизмунд у 1603 р. закріплює за новозбудованим містом назву Жовква дарує йому магдебурзьке право, а гетьман видає «постамент», тобто установчі права взаємовідносин громадян у місті. За «постаментом» урівнюються в правах русини й поляки, а також

Наш гід — жовківчанка пані Галина Фесюк, журналіст, поетеса, «малий бізнесмен» від туризму

їхні церкви — грецькі й католицькі. Коли якось поляк-підстароста не допустив русинів до виборів, гетьман дуже відчутно нагадав йому про положення «постаменту». Сам Жолкевський по батьківській лінії мав неабияке русинське коріння від галицьких шляхтичів з оточення Данила Галицького. Закладений коронним гетьманом дух взаємної поваги й релігійної терпимості, навіть толерантності, не розвіяли подальших історичних колізій. Він визначає й сьогоденний менталітет жовківців.

Схоже, що тут народився великий гетьман України Богдан Хмельницький. Жолкевський і його дружина Регіна з роду Гербуртів, були дуже прихильні до русинської сім'ї Хмельницьких. Коли життя останніх у Хмельнику на Холмщині (зараз — територія Польщі) стало нестерпним через підпали й руйнування господарства польськими заздрісниками, Жолкевські запросили родину Михайла Хмельницького до себе. Михайло, майбутній батько Богдана, отримав посаду керуючого особистою охороною. Під нею знаходилася у Туринці пані Регіна з дітьми у 1594 р. і тоді ж 27 грудня народився Богдан, Зиновій — за хрещенням батьком. Станіслав Жолкевський надалі постійно приймає участь у вихованні Богдана. Він схилив Михайла Хмельницького у 1608 р. віддати сина навчатися до Львівського Єзуїтського колегіуму, який сам заснував (у першу чергу — заради власного сина Яна).

МАЛІ БІЗНЕСМЕНИ

Останній раз покинув свою Жовкву гетьман у 73-річному віці. Був змушений воювати з турками на молдавській території в Придністров'ї. Набіги звіди були настільки руйнівні, що, наприклад, у 1618 р. в Галицькому повіті не залишилося жодного села. Гетьман завжди мріяв померти на полі бою, і так сталося у битві при Цецорі біля Могильова в 1620 р. Ординці відтяли голову Жолкевського й виставили в Константинополі, а його сина Яна та Богдана Хмельницького, що воювали разом із гетьманом, забрали в полон. Пані Регіна змогла зібрати 3 мільйони золотом і викупила Яна, а також тіло чоловіка. На Богдана грошей не вистачило, і він ще 2 роки перебував у полоні. Цецорська битва виявилася трагічною не тільки для родини Жолкевських. Разом із польським гетьманом загинув і батько майбутнього українського гетьмана, Михайло Хмельницький.

Старша донька Жолкевських Софія продовжує рід у шлюбі з Яном Даниловичем, чие коріння через русинську галицьку шляхту дістає до племінниці Данила Галицького. У 1625 р. Жовківський спадок переходить до Софії після матері, Регіни, а згодом від неї — до дочки, Теофілії Данилович. Остання стає дружиною Якуба Собеського, і це подружжя дає Польщі одного з найу-

славніших королів Яна III Собеського. Він згодом перенесе до Жовкви свою королівську резиденцію, а до того, у 1670 р. там побуває відомий мандрівник Ульріх фон Вердум. З опису, що він залишив, постає саме те, що хотів мати засновник, Станіслав Жолкевський, — укріплене місто-фортецю: «...місто захищене довкола грубим і високим муром; передмістя оточене дерев'яним поперечним частоколом. У місті монастир із костюлом, замок, парафіяльний костюл, три руські церкви і синагога». Після коронації Ян Собеський докладає зусиль, щоб Жовква, як резиденція короля, ставала більш світською. Саме тут за військовими перемоги над турками він отримує високі нагороди від Людовіка XIV, Карла II. Від папи Інокентія XI, перед походом на Кременець, йому вручили посвячений меч і капелюха.

Він помер у 65-річному віці бездітним, і Жовківський спадок перейшов до його сестри Катерини Собеської. Польська історична література присвятила чимало творів романтичній постаті короля Яна III і його дружини Марисеньці. Вона, Марія-Казиміра д'Арквен, у 5-річному віці приїхала до Польщі в складі свити принцеси Марії-Людви-

Парафіяльний костел св. Лаврентія

ги, нареченої короля Владислава IV. Яну було тоді 17 років, а ще через 19 років панночка д'Арквен стає його дружиною. Вона, польська королева, все ж значно більше переймалася статусом при дворі французької корони, й завдавала чоловікові чимало клопоту. Між тим забажала бути поруч із ним завжди після смерті, і вони поховані в Кракові в усипальниці королів.

Через Катерину Собеську Жовківський спадок переходить до її онуки. Цього разу то був знаменитий представник ще одного правлячого, але вже литовського роду. Для князя Михайла Казимира Радзивилла, великого гетьмана литовського, замок, як колишня резиденція короля Яна III, був володінням знаковим і почесним. Він докладає зусиль, аби примножити його пишність. Замовляє архітектору, що раніше працював у Собеських, збудувати ефектні сходи з восьмиколонним портиком. Їхньою прикрасою мали бути також різьблені скульптурні постаті, починаючи від фундатора Жовкви Станіслава Жолкевського та Яна Даниловича, до короля Яна III Собеського і далі — до представників роду Радзивиллів, які продовжили генеалогічне дерево уславлених русинських та польських шляхетних родів. Усі вони, так чи інакше, вели до витоків доби Київської Русі.

Йшли роки, і через аукціон 1887 року замок переходить до нових грошовитих власників, які, на жаль, не переймалися історією. Споруда втрачає пишність, зникають високохудожні малярські та скульптурні витвори мистецтва.

Але церкви й костюли не втрачають зв'язку з високими традиціями перших століть розбудови унікального міста...

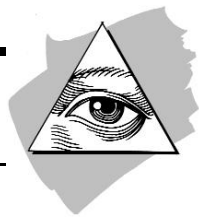
ЙДУЧИ СУЧАСНОЮ ЖОВКВОЮ

Охайні вузьенькі вулички старовинного зразка вразили відсутністю сміття. Немов Жовква не палять, не знається з обгортками морозива чи чипсів і цукерок. Люди йдуть до храмів родинними, ранкове сонце сяє, незважаючи на синоптиків, — вони впевнено обіцяли дощ. А от і центральна площа міста, наче коштовна призма кришта лево-чистого повітря в оправі ошатних споруд. Серед них особливою гармонійністю вражає одна, з усіх боків відкрита для споглядання. Біля її огорожі до нас підходить жінка. Виявилось, вона і є той «виключно обізнаний гід», якого пан Кардаш пообіцяв іще дорогою до Жовкви. Вона, пані Галина Фесюк, одразу ж почала пояснення.

Це архітектурна перлина ренесансних сакральних будівель — парафіяльний костюл св. Лаврентія. Паоло Щасливий почав його зводити за власним проектом у 1606 р. Гетьман не дожив три роки до того дня, коли 1623 року костюл постав у своїй завершеній красі. При дивній компактності, він сприймається як архітектурний ансамбль. Це відчуття формують вхідна брама, купольна вежа-дзвіниця, огорожа, і на завершення — білокам'яний фриз із різбленим зображенням військових сцен та атрибутів. Чи встигли вони по-радувати хоробре серце гетьмана?..

Домініканський костел

ВЕЛИКОГО ТУРИЗМУ

Церква Святої Трійці у передмісті Жовкви

Монастирська брама оо. Василіан — кращий зразок барокового стилю

Принаймні тут упокоєно його тіло, викуплене дружиною, і вона разом з усіма членами родини Жолкевських, Даниловичів і більшості з роду Яна Собеського. Для цього будувалося під костолом чимале підземелля, назване Малим Вавелем.

Минуло 400 років, а цей храм і сьогодні як новий, а за внутрішнім оздобленням не поступається архі-

тектурній довершеності. Паоло Шасливий мав вочевидь щасливу вдачу матеріалізувати відчуття радісного піднесення, притаманного добі Ренесансу, і викликати його у споглядача. Цікаво, що за бажанням жовківців цей італійський майстер чимало років був війтом міста.

Звідси ми попрямували на інший бік площі, обрамленням якої

служує родовий замок Жолкевських зі збереженими частинами огорожі, сторожовими вежами й ефектними міськими брамами. Фасад замку зі свіжопофарбованими світлими стінами й теракотовим дахом і шпильастю центральною частиною додає площі декоративного святкового вигляду. Після реставрації тут відбуваються різноманітні громадські заходи. У внутрішньому чотирьокутному подвір'ї ми застали декілька оригінальних сучасних скульптур на історичну давньоукраїнську тематику з виставки, яка щойно завершилася. Подібні мистецькі заходи, як пояснила пані Галина, відбуваються тепер у Жовкві регулярно, додаючи привабливості місту як туристичному центру галицького краю.

Периметр подвір'я — це ще, на жаль, не відреставровані господарські приміщення замку й сторожові вежі. Але упорядковано прилегли до них два крила колишньої міської огорожі й дві брами. В цілому збережено їхню первісну ренесансну конструкцію. Виняток складає одна з брам, Звіринецька, з типовими рисами класицизму; вона має арковий проріз із верхньою частиною, яку складає дерев'яна решітка. Відноситься до часу, коли Жовква була королівською резиденцією Яна III Собеського. Він тоді влаштував за брамою звіринець, що мав розважати любу дружину Марисеньку та шляхетних європейських гостей його міста.

Протилежний бік площі починає головну жилу частину міста. Тут колишній простір між окремими храмами й монастирськими комплексами поступово заповнювався обивательськими одно-, дво- й триповерховими будинками. Серед них справді цінну історичну спадщину складають прилеглі до Ринкової площі ренесансні житлові будинки перших років забудови Жовкви кінця XVI—початку XVII ст. Їхню особливість складають так звані підсіння — відкриті галереї-аркади, що обрамляють перші поверхи. В Україні вони збереглися, як найперші ренесансні будинки городян, лише тут.

Найближчим до головної площі є ансамбль найстарішого, діючого й нині Василіанського монастиря. Першою спорудою комплексу була церква Різдва Христового, зведення якої почалося ще за життя гетьмана Жолкевського згідно з його "постаментом" від 21 червня 1612 р.: "...збудувати храм для міщан грецької віри". На жаль, у пожежі 1691 р. церква згоріла. Але впродовж наступних років постав чудовий храм Пресвятого Серця Христового, який архітектурно приваблює вишуканим старовинним оздобленням — бабинцем, навою, різьбленим ренесансним порталом. Храм стоїть неподалік від костюлу св. Лаврентія, і

Церква Василіанського монастиря в тісному оточенні старовинних жилих будиночків

куполи двох цих сакральних споруд, наче близнюки віддзеркалюють один одного, додаючи особливого колориту центральній частині Жовкви. До комплексу Василіанського монастиря входять ще надбрамна дзвіниця в стилі бароко, монастирські корпуси, друкарня, залишки огорожі з чудовою бароковою брамою.

Звідси зовсім близько до Домініканського, вже католицького, діючого монастирського комплексу з цікавою історією. Його окраса — костюл Вознесіння Діви Марії (1653—1655 рр.), збудований на кошти Теофілії Собеської. Привід був дуже сумний, загибель старшого сина Марка. Надалі пані Теофілія постійно опікуватиметься справами монастиря, виділить гроші на книгозбірню. За її заповітом саме тут вона буде похована. Молодший син, Ян Собеський, поставить її надгробок у костюлі, який, до речі, будувалася за аналогією до одного із соборів Неаполя. Зведення монастирських приміщень було завершено у 1792 р., крім того збережено оборонні мурі й круглу вежу.

Переходимо вулицю й опиняємося перед старовинною красивою будівлею, але — у якому ж не типовому для Жовкви занедбаному стані. Дивно, тим більше, що вона, виявляється, і є та сама жовківська синагога, перлина Острозької ренесансної архітектурної школи. Її зводили впродовж 1692—1700 рр., на місці попередниці, після руйнівної пожежі 1691 р. Участь приймав також королівський архітектор Петро Бербер. Вважається цінною пам'яткою архітектури національного й світового значення, але зараз її фасад із сирими плямами дивиться на світ темними порожніми провалами віконниць. Зовсім не тішить, що цей "об'єкт" внесено в перелік 100 світових пам'яток, які перебувають під загрозою руйнування.

Сучасний хід історії не залишив цьому храмові належного приходу. Між тим, єврейська громада була суттєвою культурною та етнічною складовою багатонаціональної Жовкви, а єврейські надгробки стояли тут ще до початку зведення міста. Воно ще тільки розбудовувалось, а в ньому вже працювала єврейська друкарня,

яку Юрій Ребус Левіті перевіз із Амстердама. В 1620 р. вона отримала привілей від польського короля. Єврейські унікальні хроніки за 1593—1784 рр. зберігалися в школі занедбаній нині синагоги. Далі, при розбудові в місті королівської резиденції, Ян III Собеський спирався значною мірою на підтримку свого банкіра, єврея Бецало. У першій половині XIX ст. Жовква славилася як столиця єврейського друкарства, і в ній працювали вже дві великі друкарні. Чи не справою честі сьогоднішніх успішних банкірів, а також міністерських чиновників від культури в рангу, наприклад, пан Яна Табачника, звернути увагу на потерпаючу жовківську синагогу. Який би чудовий музей історії галицького єврейства тут можна створити... Приблизно в такому контексті наша туристична фірма провела мінтинг під чудовим бароковим порталом синагоги, який поки що не втратив первісної привабливості.

Недалекий переїзд — і ми на околиці міста. Тут у затишку стоїть старовинна дерев'яна церква Святої Трійці, 1720 р. Її віднесено до видатних витворів Галицької школи народної архітектури. Віє від цього храму спокоем, гармонією, теплою, притаманною всьому, що збудовано з душою саме з дерева. Чарує рівновага між архітектурними елементами храму: тризубна основа перекрита витягнутими шоломоподібними банями на восьмиреках; вони завершені сигнатурами та хрестами. До дерев'яної будівлі прибудована цегляна ризниця.

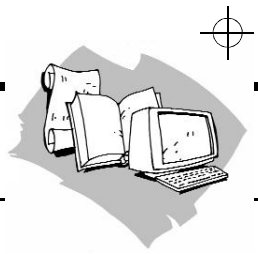
Пошастило, що служба в храмі вже завершилась, і ми отримали змогу зайти і помилуватися витворами чудової Жовківської школи сакрального малярства й різьби. Це, в першу чергу, п'ятирусний іконостас, що його встановлено у 1728 р., а серед ікон — роботи Івана Рутковича. Але розмову про Жовкву як знаний мистецький осередок пан Кардаш закликав перенести в автобус. На нас іще, як мінімум, чекав Крехівський монастирський комплекс.

Далі буде.

● Людмила ДЕХТЯРЬОВА
Фото автора

Жовківська синагога у сподіванні на небайдужість українських та зарубіжних меценатів

ПОДІЯ

До Києва приїхали Сергій Савченко (Автономна Республіка Крим), Леонід Філонов (Вінниччина), Володимир Заремба (Дніпропетровщина), Марія Олійник (Донецьчина), Святослав Васильчук (Житомирщина), Тарас Шевченко (Запорізька обл.), Василь Глаголюк (Івано-Франківщина), Василь Клічак (Київ), Світлана Фещенко (заступник, Київщина), Ольга Пугач (Київ), Володимир Семистяга (Луганщина), Микола Кульчинський (Полтавщина), Микола Федоришин (Рівненщина), Володимир Проценко (Севастополь), Петро Шимків (Тернопільщина), Михайло Дюженко (відповідальний секретар, Харківщина), Олег Олексюк (Херсонщина), Ніна Шмурикова-Гаврилюк (Хмельниччина), Валентина Прилуцька (референт, Черкащина), Тамара Мінченко (Чернівецька обл.), Петро Антоненко (Чернігівщина), Олексій Шевченко (Суми).

Відкривав засідання голова ВУТ «Просвіта» Павло Мовчан. Він привітав колег зі святом: Мати-«Просвіта» вплинула на консолідацію нації, її самоусвідомлення, утвердження державності, гуртувала довкола української ідеї. Цю роботу оціняють, і 8 грудня, переконаний Павло Мовчан, «буде згодом таким важливим у національному календарі, як і 1 грудня». І хоч цього року свято Всеукраїнського референдуму, на якому понад 90 % українців проголосували за Незалежність, пройшло якось непомітно, це, наголосив голова ВУТ «Просвіта», — «фундаментальна історична дата, коли українці сказали: ми хочемо бути людьми державними. Ті історичні рухи були усвідомлені навіть нашими опонентами, навіть тими, хто не збирався бути в Україні, навіть тими, хто не приймав України як цілісності. Але був такий потужний загальнонаціональний рух, що не можна було протидіяти йому».

«Просвіта», згодом відроджена у вільній Україні як Товариство української мови і, повернувши собі історичне найменування, — єдина громадська організація, каже Павло Мовчан, яка вціліла, незважаючи на всі заборони й атаки, витримала тиск навіть уже в роки незалежності. Нині «Просвіта» продовжує генерувати ідеї, створювати нові проекти. «Ми є, — стверджує Павло Мовчан. І ми будемо робити, бо ми історично заряджені». Але на відміну від минулих років, сьогодні, в епоху глобалізації, завдання «Просвіти», переконаний він, дещо інші: зберегти унікальність у процесі загального, тотального, вселенського розвитку, коли глобалізаційні процеси загрожують усім етносам.

Нині маємо інші загрози. «Це не тільки русифікація, це не тільки та п'ята колона, яка сьогодні демонструє свої сили, демонструє свою перевагу, демонструє свої колоніальні наміри відродити свої позиції. Ми це розуміємо. І, на превеликий жаль, сьогодні не були покликані ті люди, які перевірені за 15 років боротьби за Україну», — наголосив голова ВУТ «Просвіта».

Павло Мовчан закликав просвітян до розробки ґрунтовних проектів. «Ми маємо частково державне фінансування, — нагадав він. — І ми відповідальні за нього. Тому кожен наш проект мусить бути творчим, магістральним, він не мусить бути просто містечковим».

Як приклад навів уже зроблене: витворені Видавничим центром «Просвіта» фундаментальну книжку «Іван Мазепа» Ростислава Радішевського та Володимира Свербигуза, визнану цього року однією з

І СЛОВОМ, І ДІЛОМ

8 грудня, у день 138-ої річниці від заснування Матері-«Просвіти», члени правління та представники різних обласних об'єднань «Просвіти» зібралися у Спільці письменників України, аби на Головній Раді підбити підсумки роботи, обговорити плани на прийдешній рік і взяти участь у «круглому столі» «Просвіта». Державність. Мова».

кращих на книжковому ярмарку в Львові, публіцистику Віталія Карпенка, Вадима Пеппи, творчу спадщину М. Максимовича, книгу про життя і діяльність Симона Петлюри

Б. Дорошенка-Товмачького, аудіокасети й компакт-диски «Етнічна музика України», навчально-ігрові комп'ютерні українськомовні програми для дітей, такі, як «Історія Ук-

раїни», мультимедійні компакт-диски й аудіокасети про Тараса Шевченка, «Мамина колицька», колядки, «Чудотворець Миколай», «Витоки».

Високу якість видань зі свого боку підтвердив директор видавничого центру «Просвіта» Василь Клічак: «Ми взяли курс на подальше покращання якості видань. Це помітили. І ми не маємо бажання знижувати рівень». Уже завершено відтворення з рукописів унікальне видання М. Лукаша. «Час диктує нові форми роботи, і ми їх використовуємо, відмовляючись від маргінальної провінційності, обмеженості», — наголосив він.

Серед досягнень «Просвіти» в цьому році потрібно згадати завершення чотирисерійного телевізійного фільму «Тасмания Маєстро» про життя і творчість геніального композитора Максима Березовського, на зйомки якого виділено державні кошти. Презентація фільму відбулася в Будинку кіно через 2 дні по закінченні Головної Ради. А на засіданні презентували інші роботи: «Логос» (Павло Мовчан закликав просвітян активніше долучатися до цього проекту) та унікальний дитячий мультфільм «Лис Микита», який не має аналогів у вітчизняній анімації. Директор картини Володимир Кметик зауважив: мультимедіа складається з 28 серій, і робота над ним ще триває. Художником-мультіплікатором став лауреат Шевченківської премії, сценарист анімаційних фільмів «Як козаки у футбол грали» Едуард Кирич.

Окрім активної видавничої діяльності, цього року проведено загальнодержавні свята, заходи, пов'язані з ушануванням видатних діячів (Шевченківські дні, 150-річчя Івана Франка), літературно-мистецькі конкурси: «Диво калинове» імені Дмитра Білоуса, присвячений висвітленню внутрішнього світу дитини та підтримці юних талантів, тривають презентації та розповсюджуються по школах плакати «Українська мова», «Українська література», «Державна символіка України», «Круглі столи» та прес-конференції на захист української мови, триває боротьба проти незаконних рішень деяких міських та обласних рад про оголошення російської мови другою державною. На захист мови за ініціативою ВУТ «Просвіта» проведено всеукраїнську акцію «Захистимо Україну!» та пікетування адміністрацій Президента всіх рівнів у День Конституції.

Мовну тему як пріоритетну у своєму виступі означив доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри мови та стилістики Інституту журналістики Київського університету імені Тараса Шевченка Олександр Пономарів. Заборони та обмеження, яких зазнала українська мова від царської Росії, не стосувалися внутрішніх законів мови, тому вона зберігала свої особливості, зазначив він. Інакше однак склалося у Радянському Союзі, де її функціонування звузили, обмежили. Але це

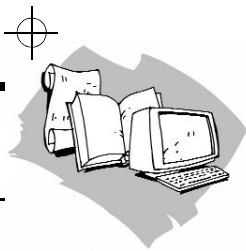

Фото О. Шепнівського

Мультимедійна продукція ВУТ «Просвіта»

Викладач Національного політехнічного університету України «КПІ» Павло Юрачківський отримує заслужену нагороду

Директор видавничого центру «Просвіта» Василь Клічак: «Час диктує нові форми роботи, і ми їх використовуємо»

гірше, впевнений Олександр Пономарів, стало за незалежної України: українська мова не отримує гідної підтримки. Так, у Луганській області не видають жодної українськомовної газети. Не покращився ганебний стан і після Помаранчевої революції: на Миколаївщині, Донеччині, Луганщині призначено губернаторів, які не спілкуються українською. Пояснення стану мови історичною зумовленістю Олександр Пономарів вважає неприйнятним, бажанням поділити державу за мовною ознакою і наводить приклад понімецької Чехії, президент Томаш-Гарріг Масарик якої за подібної мовної колонізації вдався до рішучих заходів і відродив національну самобутність.

Олександр Пономарів закликав просвітян на місцях активніше заявляти про себе, висувати власних представників до органів влади на південно-східних теренах, аби впливати на ситуацію. «Треба відстоювати права на своїй землі», — підсумував він.

Голова первинного осередку при Національному педагогічному університеті імені Михайла Драгоманова Іван Горбачук великою бідою в справі популяризації рідного слова називає відсутність «загальної атмосфери, де б людина відчувала необхідність вивчати українську мову».

«У законі про освіту вказано, що основне завдання освіти — виховання і навчання особистості в інтересах суспільства і держави, — нагадує він. — А молоде покоління педагогів не послугується українською в побуті». Про яке ж виховання може йти мова?

Ось і вирішив Іван Горбачук із першого курсу спрямовувати студентів, аби в майбутньому вони самостійно ставили акценти: проведено читачку конференцію, укладено договір між університетом і Музеєм Шевченка в Каневі для організації екскурсій.

Не плакатись — діяти закликав **голова Всеукраїнського педагогічного товариства ім. Г. Василенка, доктор філологічних наук Анатолій Погрібний**: «Нам потрібно вдатися до ефективних, рішучих дій, нагадати В. Януковичу та Д. Табачнику, що ми є непоступливими, що не просто забрати наші національні пріоритети, знехтувати ними».

Слід проводити резонансні заходи, заохочувати тих, хто вагається у спілкуванні українською, а ще відстоювати свої права, як це робить студент Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, що в Луганську, — Сергій Мельничук, який подав позов на керівництво закладу за нехтування законами і викладання російською мовою. Він виграв справу в районному суді. І хоч керівництво університету апелює, це — красномовний приклад дієвості принципів.

Анатолій Погрібний переконаний: чим більше звукуватиметься кільце довкола української мови, тим непоступливішими ми масмо бути. Й ініціює проведення безтермінового руху «Спілкуймося українською», а в його межах акції проти антиукраїнських мерів, які демонстративно не розмовляють українською.

Особливо актуальною така кампанія стане на Луганщині. Тут із трьох тисяч чиновників обласної ради і державної адміністрації тільки один послуговався українською мовою, і того нещодавно звільнили, повідомив **голова Луганської «Просвіти» Володимир Семистяга**. Часом ситуація доходить до абсурду: історію України дітям викладають російською, навіть української мови навчають російською. Як результат — серед студентів є такі, які не можуть доладно написати державною мовою власне ім'я та прізвище, не знають про Крути, не знають, хто такі М. Грушевський або С. Петлюра. Тим часом Луган-

ська обласна рада приймає програму «Развития и функционирования русского и украинского языков в Луганской области», де тільки на проведення соціологічних досліджень із вивчення етномовної ситуації передбачено 600 000 гривень (!). А в телефірі розгортають дискусії довкола питань загальнонаціонального значення, таких як геноцид 1932—33 років.

Володимир Семистяга вкотре закликав просвітян приїздити на Луганщину, генерувати тут національну ідею, розповідати правдиву історію, сприяти поширенню української мови.

На Рівненщині російськомовного населення обмаль, тільки це не означає, що за мову тут не доводиться боротися, переконував **голова Рівненського облоб'єднання «Просвіти» Микола Федоришин**. «У нас війна ведеться за красномовство, — наголосив він. — По телебаченню, на радіо лунає російська. Майже ніхто не спілкується, а слухати мусимо». Микола Федоришин запропонував «Просвіті» вплинути на ситуацію, подарувавши водіям міжміських автобусів створені нею фільми, аби пасажери під час подорожі не дивилися іноземних бойовиків, а пізнавали рідну культуру й історію.

Сама ж Рівненська «Просвіта» поки піднімає мовний рівень, проводячи конкурс для обдарованої учнівської молоді «Перло многоцінне», видаючи книжки: міське об'єднання перевидало І. Багряного «Тигролови», «Хрестоматию Рівненщини», спогади політкаторжан, колишніх учасників національного руху «Дороги долі», літературний альманах дитячих творів.

Голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» Сергій Савченко звернув увагу просвітян на гарячу новину: російські вчені, отримавши санкції Міністерства освіти, писатимуть нашим дітям підручник

з історії України, а українці у свою чергу — росіянам. Аби не довести справу до пожежі, він ініціював активно висловити позицію «Просвіти» й написати відповідні заяви. А ще, переконаний Сергій Савченко, слід спрямувати просвітянську роботу на пробудження суспільства. У Криму підтримку такої діяльності надає Представництво Президента. Завдяки їх сприянню просвітяни провели жалобу по жертвах голодомору й політичних репресій. Ось тільки можновладців-кримчан на вшануванні так і не дочекалися...

Почати кампанію з відставки Дмитра Табачника пропонує **голова Полтавського об'єднання «Просвіти» Микола Кульчинський**. Він також вважає, «Просвіті» слід попрацювати над створенням мережі розповсюдження українських книжок, бо, наголошує Микола Кульчинський, «існує попит на українську книжку, а саме «Просвіта» несе українську справу у всій її повноті».

Голова Вінницького обласного об'єднання «Просвіти» Леонід Філонов акцентував на потребі позбуватися елементу плаксивості, натоїсть, слід навчитися рекламувати себе, ефективніше використовувати засоби масової інформації, зокрема радіо. Так, власне, діє Леонід Філонов. А для популяризації української мови на Вінниччині найближчим часом вивісять біл-борд «Знаючи українську, ти відкриваєш шлях до інших мов». А ще Леонід Філонов запросив присутніх у гості на грудневу науково-практичну конференцію до 140-річчя Данила Заболотного.

До співпраці з «Молодою Просвітою» закликав її голова **Віталій Мороз**. Він пообіцяв у січні від тернопільців святковий Вертеп, якщо тільки будуть створені умови гастролям.

Єдина жінка серед промовців — **голова Чернівецького облоб'єднання «Просвіти», методист українознавства Інституту післядипломної педагогічної освіти Тамара Мінченко**, — зарядила присутніх своїм настроєм ентузіазму й ініціативності. «Ми не повинні плакати. Наш лейтмотив — створити у кожній школі, вишньому навчальному закладі, особливо приватних, осередки. Люди прагнуть працювати». А чернівчани працюють так: проведено конференції до 100-річчя Івана Багряного, до ювілею Софії Русової, Івана Франка; на Центральному державному обласному телебаченні проходять передачі «Знакові постаті Буковини й України», залучають до роботи директорів шкіл, вимагають нагород тим, хто справді їх заслуговує.

Закінчували «круглий стіл» — Головну Раду приємним — нагородами. За вагомий внесок у розбудову незалежної України, утвердження української мови, формування національної свідомості просвітянську

Голова міського осередку «Просвіта» м. Вишневе Валентина Донець зі своєю нагородою

Заступник начальника Головного управління освіти і науки м. Києва Василь Герасименко отримав медаль «Будівничий України»

Активний просвітянин Микола Оцун

премію імені Б. Грінченка вирішили цього року присудити професору Національного університету «Києво-Могилянська академія» Ларисі Масенко й голові Дніпропетровського облоб'єднання «Просвіти» **Володимиру Зарембі**. А медаллю «Будівничий України» нагородили члена ревізійної комісії ВУТ «Просвіта» Миколу Оцуна, викладача Національного політехнічного університету України «Київський Політехнічний Інститут» Павла Юрачківського, голову Севастопольської «Просвіти», редактора «Дзвону Севастополя» Володимира Проценка, заступника начальника Головного управління освіти і науки м. Києва Василя Герасименка, депутата міської ради м. Вишневе, вчителя, голову міського осередку «Просвіти» м. Вишневе Києво-Святошинського району Валентину Донець.

Ольга СКРИПКІНА
Світлани
Олександра ЛИТВИНЕНКА

Премія ім. Б. Грінченка — голові Дніпропетровської «Просвіти» Володимиру Зарембі

Голова Севастопольської «Просвіти», редактор «Дзвону Севастополя» Володимир Проценко відзначений за гідну працю

Прізвище козаків Лисянських ми зустрічаємо вже в “Реєстрі усього війська запорозького”, що був складений після Зборівського договору 1649 року. В Чигиринському полку в Олив’ятинській сотні служив Василь Лисянський, у Баклицькій сотні було вже троє Лисянських: Мисько, Юрко й Дмитро. Були Лисянські й у Корсунському полку. В XVIII ст. представники однієї з гілок роду Лисянських дослужилися до старшинських рангів і отримали на кінець століття російське дворянство. Дослідник життя й діяльності Ю. Лисянського, дійсний член Російського Географічного товариства, активний культурний діяч петербурзької української діаспори О. В. Лисенков віднайшов в архіві мореплавця в Центральному Військово-морському музеї (С.-Петербург, РФ) “Виписку” з протоколу Чернігівської дворянської комісії від 7 січня 1785 року, в якій подано доказ дворянської гідності батька Юрія — Федора Герасимовича Лисянського та його братів: предводителя дворянства Березинського повіту бунчукового товариша Даміяна та військового товариша Івана Лисянських. Батько Юрія, як зазначено в документі, “перво служив при письменних указних справах в сотенній Ічнянській канцелярії й Прилуцькій полковій лічильній комісії декілька год”. Пізніше, вже канцеляристом при Київській духовній консисторії, він обрав духовну кар’єру і 1760 р. був рукопокладений у священники м. Ніжин і 1781 року став протопопом (стара назва протоієрея, старшого священника у православ’ї, настоятеля храму), “в якому протопопському чину й нині перебуває”. Підтвердження дворянства потрібне було синам протопопу — Ананію та Юрію (Георгію), які “як усіх благородніе прийняті на службу (на навчання — *авт.*) в Морський шляхетський кадєтський корпус, де і нині знаходяться кадєтами”.

Юрій Лисянський (народився 2, за іншими відомостями — 3 квітня 1773 р.) в 13-літньому віці (1786) стає гардемарином (про долю Ананія нічого не відомо), а 1788 р. закінчує Морський корпус другим за списком. У цьому випуску був і Іван Крузенштерн (Йоганн-Антон, рос. ім’я та по батькові — Іван Федорович), із німецьких естляндських дворян. Крузенштерн був на три роки старший за Лисянського (народився 6.10.1770 р.) і закінчив навчання 29-м за списком. Цього ж року починається їхня військово-морська служба: 1789 р. вони затверджуються в першому офіцерському чині — мічмана, проходять морське бойове хрещення під час російсько-шведської війни (1789—1790), беруть участь майже в усіх головних битвах зі шведами. Дружба Лисянського з Крузенштерном, що почалася ще в Морському корпусі, тривала й надалі. В 1793 р. Лисянський дослужився до чина лейтенанта флоту і серед 16 флотських офіцерів за наказом Катерини II був направлений до Англії служити волонтером на британському флоті. Потрапив сюди і лейтенант Крузенштерн.

Усе нібито йшло заведеним порядком, на молодих офіцерів чекало непогане службове майбутнє. Проте з Крузенштерном, ще коли він воював зі шведами на кораблі “Мстислав”, трапилася подія, яка через десятьок із гаком років докорінно змінить його життя і життя його друга Лисянського. Річ у тім, що командиром “Мстислава” був капітан першого рангу Г. І. Муловський. На цьому місці треба зупинитися, бо воно відсилає нас до передісторії першого навколосвітнього плавання, здійсненого Лисянським і Крузенштерном.

Росія у XVIII ст. не раз робила спроби здійснити навколосвітню подорож, але на заваді стояла її технічна недосконалість у побудові необхідних морських засобів. Ще за часів Петра I уряд намагався спорядити так звану Мадагаскарську експедицію, але з цього нічого не вийшло через погану якість російських суден. Далі був проект 1732 р. навколосвітнього плавання графа М. Головіна, що теж не був реалізований. Нарешті Катерина II 1786 р. підписала секретний указ про відправку двох кораблів, які повинні були йти з Балтики до Камчатки. Командиром цієї т. зв. “Східної експедиції” мав стати досвідчений та енергійний моряк, уже згадуваний Г. Муловський. Почалися приготування до подорожі, однак восени 1787 р. надійшов новий указ, за яким експедицію відклали у зв’язку з війною з Туреччиною та очікуванням війни зі Швецією. Під час російсько-шведської війни на кораблі Г. Муловського служив Крузенштерн, якому командир “Мстислава” від-

ПЕРШИЙ У РОСІЇ НАВКОЛОСВІТНІЙ МОРЕПЛАВЕЦЬ, НАЩАДОК УКРАЇНСЬКИХ КОЗАКІВ, — КАПІТАН ЮРІЙ ЛИСЯНСЬКИЙ

5 серпня 2006 р. виповнилося 200 років від закінчення історичного вояжу шлюпа “Нева”, яким командував нащадок українського козацько-старшинського роду Юрій Лисянський. Довгий час фігура керівника плавання Івана Крузенштерна, що прийшов до Кронштадта на два тижні пізніше, 19 серпня 2006 р., затьмарювала подвиг Лисянського, котрому російські історики флоту відводили другорядну роль у спільному навколосвітньому поході. Сьогодні стало можливим сказати правду про те, хто ж перший у Росії навколосвітній морепловець. Велика заслуга в подоланні усталеного стереотипу щодо нібито провідної ролі Крузенштерна в першій російській “навколосвітці” належить відомому санкт-петербурзькому морському історичу Віталію Доценку, який 2003 року видав книжку “Міфи і легенди російського флоту”, де справедливо стверджує, що “першим завершив навколосвітнє плавання не Крузенштерн, а Лисянський. Отже, Крузенштерн був керівником цього плавання й другим навколосвітнім мореплавцем після Лисянського”.

крив план “Східної експедиції”. Невдовзі Г. Муловський загинув в Еландському бою. Думка про навколосвітню експедицію запала в серце Крузенштерна.

Юрій Лисянський, як і Іван Крузенштерн, успішно проходять військову й навігаційну практику на кораблях флоту Британської імперії, наймогутнішого тоді флоту світу. Пробувши там 5 років, Лисянський здійснив декілька морських кампаній, зокрема до рогу Доброї Надії, Південно-Східної Азії, східних берегів Північної Америки; неодноразово брав участь у морських боях із французьким флотом. Був він декілька разів і в США, жив певний час у Філадельфії, відвідав Нью-Йорк і Бостон. У Філадельфії в жовтні 1795 р. відбулася його зустріч із першим президентом США Дж. Вашингтоном. Про це він із захопленням пише в своїх (ше, на жаль, неопублікованих) щоденниках: “Президент так ласкаво обійшовся зі мною, що я до кінця життя свого мушу залишатись йому вдячним і завжди казати, що не було ще в світі видатнішого за нього мужа. Простота його життя й доброзичливість у поведженні такі, що за одну мить захоплюють й дивують почуття”. Нашадок запорожців, що свого часу створили в Східній Європі першу демократичну республіку — славу Запорізьку Січ, не міг не схилити голови перед Вашингтоном, одним із “батьків-засновників” американської демократії, згадаємо сказані набагато пізніше слова Великого Кобзаря: *О роде суетний, проклятий, / Коли ти видохнеш? Коли / Ми діждемося Вашингтона / З новим і праведним законом? / А діждемось таки колись*.

Спізвучно з цими рядками Т. Шевченка Лисянський занотує в щоденнику: “В Америці... майже не помітна сила цивільної та військової влади, проте мені не вдалося побачити якогось безладдя, що за подібних обставин могло б відбутись у Європі, причиною цього є, без сумніву, добрі закони й моральність”. Користуючись гостинністю простих американців, Лисянському особливо сподобалися філадельфійські квакери, яких він знайшов “значно привітнішими за інших у їх ставленні до чужеземців, а що ж до жіночої статі, то вона в приязності не тільки не поступається нікому, але навіть перевершує багатьох”.

Америка зворушила молодого українця, проте морська служба на британському флоті тривала. Вправний і сміливий моряк Лисянський не ховався від небезпеки морських боїв. 1796 року під час захоплення французького фрегата “Єлизавета” він був контужений у голову. В боях і морських кампаніях

промайнули п’ять років, і в 1798 р. він повернувся до Росії. Чином капітан-лейтенанта його призначено командиром фрегата “Автроїл”. Почалася буденна служба морського офіцера мирного часу. Водночас він узявся за переклад книжки англійського мореплавця Д. Клерка “Рух Флотів”, що по виході з друку 1803 р. стала першою працею російською мовою про стратегію і тактику морських баталій. У 1802 р. за 16 морських кампаній Олександр I нагородив його орденом Святого Георгія 4-го ступеня. Перед Лисянським відкривалася блискуча кар’єра. Але чи був він людиною, яку цікавила саме кар’єра будь-якою ціною? Таких кар’єристів серед українців на російській службі вистачало. Ніби саме тогочасне життя штовхало їх на відчайдушні пошуки кращих службових місць і високих рангів.

Справді, після знищення Гетьманщини та Запорозької Січі, ліквідації українських установ і козацьких полків Україна перетворилася на звичайну провінцію імперії. Українські урядовці та козацька старшина, що отримали російське дворянство, змінили козацькі ранги на імперські “Табелі про ранги”. Шлях на верхівку владних структур був для них відкритий, чим значна частина вдало скористалася.

На кінець XVIII—початок XIX ст. українців можна було побачити не тільки на нижчих і середніх ланках російського уряду і війська, а й серед її найвищих сановників. До високих постів дійшли: О. Безбородько — канцлер і мав титул найяснішого князя, П. Заводовський — міністр освіти з титулом графа, В. Кочубей — віце-канцлер і князь, Д. Трошинський — міністр уділів та юстиції тощо. Отже, імперія потребувала талановитих і енергійних діячів, які часто втрачали усякі зв’язки з батьківщиною, забуваючи або навмисно приховуючи своє українство. Зневіра в можливість повернення козацьких часів лягала тягарем на їхні душі. О. Безбородько щодо цього писав: “Чи знаєте ви, через що дух героїства в Україні пропав? Через те, що від деякого часу місце козацтва зайняло школярство, замість давніх героїчних постатей з’явилися кар’єристи, які шукають тільки посад та відзначень”. Канцлер лукавив, бо відомо, що саме він був одним із перших, хто значно посприяв тому, що він закидає іншим, не кажучи вже про властивий йому самому шалений кар’єризм. Хіба ж не він був запеклим противником гетьманської влади і вважав окремішність українського козацького війська та виборність козацької старшини вкрай небезпечними для імперії? Коли на кінець 80-х—початок 90-х рр.

XVIII ст. в Україні знову заговорили про можливе поновлення козацького війська, а поет і громадський діяч Василь Капніст навіть підготував проект його організації, то першим, хто виступив проти цього, був О. Безбородько. Правда, Катерина II відразу зрозуміла небезпеку для себе в такому війську і попри сподівання В. Капніста і його однодумців, у січні 1790 р. призначила намісника Південної України Григорія Потьомкіна “великим Гетьманом козацьких Катеринославських та Чорноморських військ”. Однак навіть і таке вкрай урізане в своїх правах і можливостях козацтво викликало в О. Безбородька негативну реакцію. У листі до графа О. Воронцова він писав, що поновлення козацтва може “збурити свій власний народ, який пам’ятає часи Хмельницького й прихильний до козацтва. Тут створилась би військова нація і це ще тим небезпечніше, що й Малоросія (мається на увазі Гетьманщина — *авт.*) заразитиметься відразу тим самим духом, а за нею й його (Григорія Потьомкіна — *авт.*) губернія (Південна Україна — *авт.*); з цього вийшла б нового роду революція, в результаті якої, щонайменше, примушені будемо відроджувати гетьманство, дозволяти безглузді свободи та, одним словом, втрачати те, чим смиренно і тихо навечно володіли б.” Тут уже ні про якийсь “дух героїства” не йдеться, а відверто проповідується рабська психологія та національна зрада.

Юрій Лисянський не був із породи бездушних кар’єристів, він не шукав коротких і нечесних шляхів до вищих місць. І тому коли до нього звернувся Іван Крузенштерн, що повернувся, як і він сам, із англійського флоту, і вже був призначений керівником навколосвітньої експедиції, із пропозицією взяти в ній участь командиром другого корабля, він, не вагаючись, погодився. Про те, що він був широко людиною, свідчить документ першої половини XIX ст., знайдений авторами цієї статті в Російському державному архіві військово-морського флоту (в м. Санкт-Петербург, РФ). У ньому йдеться, що на момент пропозиції “Лисянський був старший за Крузенштерна чином, але з доброю душею прийняв це призначення”. У документі пояснюється, чому саме на Лисянському зупинив свій вибір Крузенштерн. Лисянський, пише невідомий автор, “служив з ним (Крузенштерном) на Англійському флоті і також був в Америці, Китаї й Ост-Індії; він визнавався зразковим морським офіцером флоту, що добре знав моря, в яких експедиції передбачалось плавати, й мав повне знання всіх удосконалень морської астрономії того часу”.

Зауважимо, що Крузенштерн не відразу добився царського дозволу на експедицію. Повернувшись із англійського флоту, він подав проект майбутньої навколосвітньої подорожі з Кронштадта на Аляску, що була, за словами В. Доценка, копією нездійсненого плану Г. Муловського. Це було в 1799 р. за Павла I, який не зацікавився проектом, визнавши його завчасним. Така відповідь віцепрезидента Адміралтейств-колегії адмірала Г. Г. Кушельова. Крузенштерн надій не втрачав і вже після вбивства Павла I подав раніше відхилений проект його синові, імператору Олександру I. Тепер він уже мав підтримку дуже важливого союзника — Російсько-Американської компанії (РАК), що була вкрай зацікавлена експедицією, яка вирішила б проблему забезпечення російських факторій у Північній Америці необхідними товарами і разом із тим підняла б авторитет самої компанії в Росії й за кордоном. Інтереси РАК при дворі лобював один із впливових акціонерів компанії, колишній гвардійський офіцер, комерсант і камергер імператорського двору, що раніше обіймав посаду обер-секретаря Сенату, Микола Резанов. Значно посприяли організації першого російського навколосвітнього плавання адмірал М. П. Мордвінов і тодішній міністр комерції граф М. П. Рум’янцеv.

Далі буде.

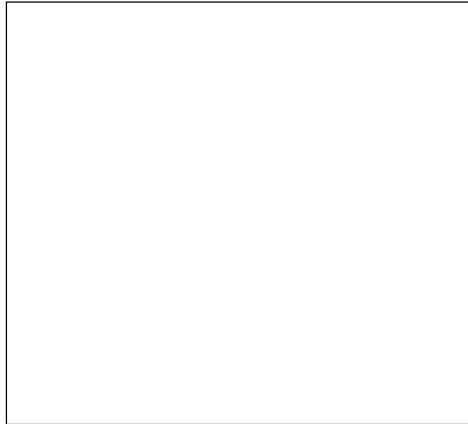
- **П. В. ГОЛОБУЦЬКИЙ**, кандидат філос. н., доцент, науковий редактор “Енциклопедії сучасної України” та “Енциклопедії Історії України”; **О. В. ЗОРЬКА**, кандидат пед. наук., доцент, перший проректор Київської державної академії водного транспорту

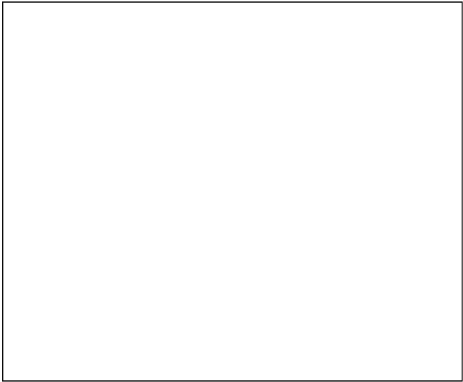
ЛИСТОПАД: БІРЮЗА

Firuzen — арабська назва каменя, від якої походить наше “бірюза”. Означає “переможна”, “даруюча щастя”. На Сході кажуть: “Нема на що покласти очі, дивіться на бірюзу”. Календар погодився. Присудив камінь небесної краси безбарвному меланхоліку — листопаду.

Людмила ДЕХТЯРЬОВА,
кандидат геолого-мінералогічних наук

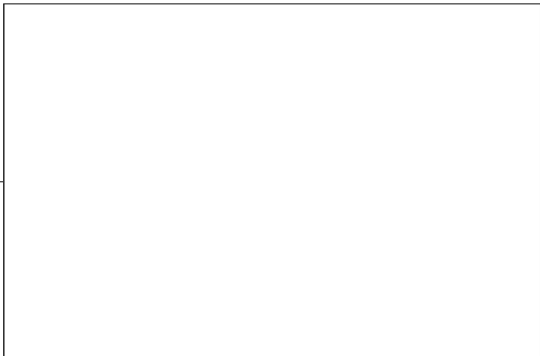

Різьблені бірюзові сережки індійської роботи. Празький музей

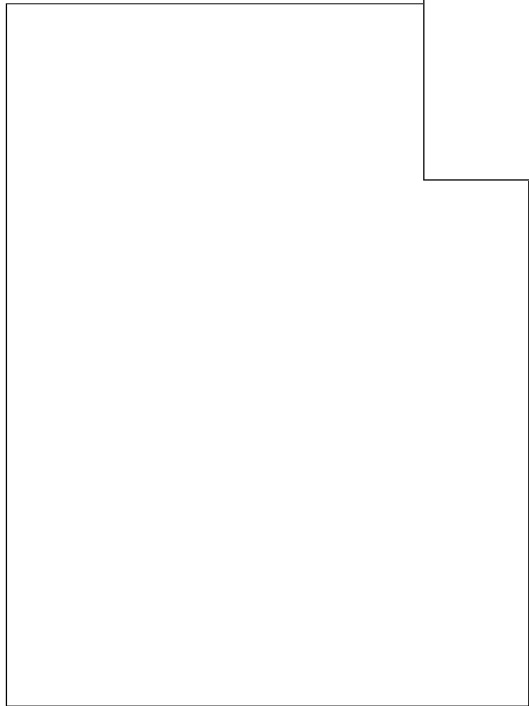

Тотемна маска ведмедя з зубами й очима із бірюзи. Північно-американське плем'я Хайда

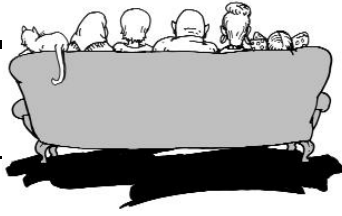
ПРИКРАСИ ДЛЯ ЧАСУ

Браслет з бірюзою, перлинами та гранатом турецької роботи. Празький музей

Персидська різьба на бірюзі. Лондонський геологічний музей

НАШІ ТАЛАНТИ

АНГЕЛЬСЬКЕ
ОСІННЄ
КОХАННЯ

Після кількарічної перерви, коли на “Молодості” не були представлені українські повнометражні дебюти (бо жодного такого не було знято), нарешті з’явився наш фільм, який зняв молодий режисер Алан Бадоев, відомий своїми музичними кліпами. Його назва — “Orangelove”, викликає цілком конкретні асоціації з революційними подіями. Але насправді стрічка зовсім не про Помаранчеву революцію, вона навіть не є основним тлом для зафільмованої історії. Тому особливо дивно читати дезорієнтуючу анотацію у фестивальному буклеті, що це — “лірична комедія про зустріч двох сердець на Майдані під час Помаранчевої революції”. Жовтогарячий колір у назві — це кохання, яке народжується восени на тлі жаскавого листа, і колір волосся головної героїні. Для самого режисера цей колір символізує енергію, молодість, життя. А сценарій фільму створювався давно, ще до цих історичних подій. Крім того, у назви є “подвійне дно” — її тепер пишуть як oRANGELove. Ангел, як вважає режисер, — головна героїня (до того ж перший варіант сценарію називався “Ангели живуть навпроти”). Про виникнення такого написання назви режисер розказав цікаву історію. Виконавець головної ролі, російський актор Олексій Чадов (у фільмі — фотограф) вчився фотографувати просто на знімальному майданчику і несподівано зробив незвичайний знімок — виконавиця головної ролі Ольга Макеева в сонячному ореолі і поруч — режисерське крісло з назвою фільму, на яке був накиданий одяг, що затулює перші й останні літери, залишився — angel. До речі, Ольга Макеева — непрофесійна актриса, але на кастинг відібрали її з-поміж багатьох претенденток, оскільки творці фільму побачили в ній безпосередність, природність і непересічність.

Сюжет, як і більшість трагічних історій кохання, водночас простий і складний. Російський фотограф і українська студентка консерваторії випадково зустрілися, закохалися. Не маючи власного житла, пристають на пропозицію загальною чоловіка зіграти в гру: прожити разом у замкненій квартирі місяць, жодного разу не виходячи з дому і не спілкуючись із зовнішнім світом. Виграш — житло і гроші, програш — неможливість повернутися назад. Така-от перевірка на справжність почуттів. А далі — іділія перетворюється на трагедію. Ні, любов виявилася справжньою. Але якою ціною прийшло це розуміння... (Подробиці перипетій не розкриваю, бо маю надію, що фільм буде доступним для широкого глядача в прокаті чи на ТВ). Завершення фільму кожен може трактувати по-своєму, адже улюблений розділовий знак режисера — трикрапка...

Окремої розмови заслуговує операторська робота. Надзвичайно красива “картинка” — то динамічна, то статична камера, цікаві ефекти світла й тіні, зміна кольорової гами, несподівані ракурси — все це збагачує зміст фільму, додає емоційності, візуально підсилює почуття героїв. На жаль, журі обійшло увагою цей фільм. Уже вкотре на “Молодості” спрацьовує правило — не давати жодних призів українським фільмам. Що ж, може, спрацює інше правило: немає визнання на батьківщині, отже, будуть закордонні призи.

КОРОТКИЙ МЕТР

Короткий метр має певні переваги перед повнометражним кіно. Адже саме в коротких фільмах, хронометраж яких обмежений, режисерам часто вдається концентровано висловити думку, досягти більшої виразності. Це підтверджує, зокрема, і фільм на відкритті “Молодості” — “Я люблю Париж”, який складався з 18 новел-короткометражок.

Власне, найбільше стрічок — 27 (переважна їхня більшість — із Європи), змагалось саме в конкурсі короткого фільму. Загалом, вони продовжували тенденцію, що спостерігалася на “Молодості” ще декілька років тому: повернення до оповідного, неквапливого, традиційного за формою кіно. Однією з найбільш хвилюючих тем для режисерів (як і на попередніх фестивалях) виявилася тема літніх людей. Її у конкурсному кіно супроводжують самотність, відсутність любові й взаєморозуміння. Хоча настрій у стрічок різний — поряд із сумом і безнадією співіснують і світлі почуття.

Кадр з фільму “Марілена з Р7”

ЖИТТЄВІ ДРАМИ

Цього року “Молодість” вирішила заперечити поширені забобони і включила до конкурсної програми повнометражних фільмів 13 стрічок. До того ж, один із фільмів навіть мав назву “13”. Для кого це число стало щасливим, а для кого — не дуже?

Загалом, воно мало кому принесло удачу. Журі не було щедрим, призів (у тому числі й повнометражному кіно) роздало небагато, особливо якщо порівнювати з попередніми роками, коли, крім основних нагород, відмічали різними дипломами і відзнаками. І це при тому, що рівень конкурсної програми був досить пристойним. Мабуть, беручи приклад із переможців попередніх “Молодостей” (коли вигравало важке психологічне кіно), переважна більшість стрічок була присвячена або сімейним драмам, або складнощам у людських стосунках. Зняті вони в більшості своїй доволі традиційно, без експериментів, але багато з них справді щось зачіпали в душі й змушували співпереживати їхнім героям.

Труднощі в спілкуванні й взаєморозумінні найчастіше виникали через... гру. Адже гра стала стилем сучасного життя. І річ навіть не у тім, що люди грають у різних обставинах різні ролі. Небезпечнішою виявляється

У французькому фільмі “Скільки я вам винен?” Олів’є Буффара старий батько родини живе у будинку для престарілих, бо відчуває себе безпомічним і зайвим серед молодших членів сім’ї. Одинокі літня жінка намагається відшукати своє щастя (стрічка Софі Барт, США-Франція). Здавалося б, для щастя треба небагато, але воно виявляється ефемерним і швидко зникає. Світлим шемом і поетичністю сповнений фільм “Осінь — це

ТРУДНОЩІ СПІЛКУВАННЯ

сумно влітку...” Ніколя Букара (Бельгія—Франція). Майже без слів, за допомогою виразного візуального ряду і музики він розповідає про останній день життя старого чоловіка. Все, що він робить востаннє, — годувати пташок, усміхається незнайомій дитині, грає на роялі, — набуває особливого значення. Стара людина відходить, а життя триває... Та навіть на схилі років усе одно є радісні миттєвості. Жінка-інвалід, яка мешкає

Кадр з фільму “Terra incognita”

в притулку, несподівано відчуває близький контакт не зі своєю дочкою чи онукою, а зі своєю правнучкою — неслухняним на перший погляд підлітком (“Ключ до свободи” Флоріан Ключо, Швейцарія). У трагікомічному “Сватанні” (реж. Анна Фенченко, Росія) немолода, хвора на рак жінка намагається прилаштувати свого безпорадного чоловіка до одностельчанок, щоб було кому за ним доглядати після її смерті. Та щасливою миттю виявляється повернення вдвох додому. Найбільш ліричним виявився український фільм “Оксамитовий сезон” Олександри Хребтової, який об’єднав у собі дві основні теми конкурсу короткого метра: старість і кохання. Немолоде подружжя все життя доглядало хвору тітку, а після її смерті, отримавши спадщину, ці люди нарешті змогли провести медовий місяць, якого у них ніколи не було...

Тема кохання, на щастя, не зникла з поля зору моло-

дих режисерів. Хоча домінувала тема, скоріше, дивних сторін любові. “Танцювальне” кохання... вампірів (“Айє” Віржині Гурмель, Бельгія—Франція), спалах почуттів двох незнайомих людей у натовпі (“Магма” Вісенте Наварро, Іспанія), несподівано знайдена і так само несподівано втрачена любов журналіста і матері-одиначки (“Човни Люксембурга” Ніколя Анжела, Франція)... Підлітки з фільму “Щось подібне” Есміра Фільо з Бразилії (цього року він здобув приз глядацьких симпатій, а на минулій “Молодості” — диплом екуменічного журі) шукають поки що не любов, а когось, внутрішньо схожого на них. Оригінально втілює історію про переплетення енергетики кохання і енергетики творчості Крістіан Посо у стрічці “Анонім”.

І, звичайно, не обійшлося без фільмів про щоденні соціальні проблеми, (до речі, ці негаразди суттєво відрізняються в кіно За-

хідної і Східної Європи). Їдка іронія над фанатичним кар’єризмом, коли співбесіда у фірмі важливіша за допомогу людині (“Компанія “Росвелл” Яніка Гіна, Норвегія), насмішка над стереотипами, нав’язаними ЗМІ й статистикою (“Без паніки” Гурдун Фальке, Німеччина), сатира на тему, в що може перетворити людину (хай і подумки) безкінечне хамство (“Стій прямо” Крістіана Рістескі, Македонія). Та інколи все значно страшніше. Невідворотність і навіть буденність трагедії зображена в українському фільмі “Жах” Мирослава Слабошпицького. А одна з найбільш шокуючих стрічок, що перемогла в конкурсі — “Марілена з Р7” (Крістіан Немеску, Румунія), розповідає про життя в міських нетрях. Підліток закохався в молодшу повію, поцупив гроші у батьків і вкрав тролейбус, щоб схвилювати її увагу, а вона натомість вчинила самогубство через свою нерозділену любов.

Був у конкурсній програмі й фільм, який цілковито відрізнявся від усіх інших і за темою, і за візуальним вирішенням. “Terra incognita” Петера Фолькарта (Швейцарія) — мандрівка в історію, в кінець 1920-х, коли нині забутий фізик Ігор Лещенко ставив під сумнів своїми дослідженнями закон тяжіння, а його експедиція шукала нульову позначку гравітації. Несподіване завершення, відеоряд, в якому змішані архівні кінодокументи, сюрреалістичні кадри і комп’ютерна графіка зробили стрічку однією із найяскравіших у конкурсі короткометражок.

ЛЮДИ, ЯКІ ГРАЮТЬ В ІГРИ

Кадр з фільму “Ейфорія”

дача (так повелося), то варто зупинитися на змісті деяких. Одна з найжорстокіших зафільмованих ігор — та, яка маніпулює людиною, робить її залежною від інших — у стрічці “13” (реж. Гела Бабулані, Франція—Грузія). Змагання на зразок “російської рулетки”, де ставкою виступають людські життя, зняті у вишуканому ретростилі “фільм нуар”. Інші ігри не такі страшні, хоча наслідки

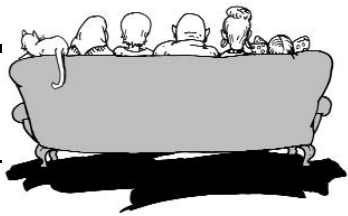
змінює життя всіх. У фільмі “Друге січня” (реж. Мет Уінн, Великобританія) компанія людей віком за 30 грають у друзів, хоча насправді всі вони мають складні й неоднозначні почуття один до одного, а їхнє щастя і успішність — усього лише захисна маска. Хлопець, який після самогубства батька приїхав до дядька, став жертвою гри на почуттях своєї нерідної тітки, яка то нехтувала ним, то

наближала до себе. Зрештою біль від такого ставлення змушує скоїти жорстокий вчинок (“Пінг-понг” Маттіаса Луттардта, Німеччина). Гра на випробовування кохання зрештою завершується трагедією (“Orangelove” Алана Бадоева). Повернення жінки до

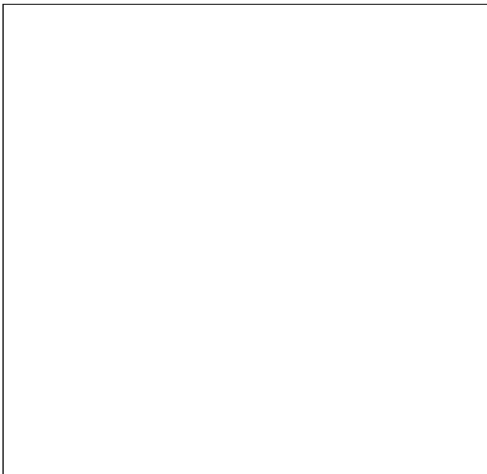
чоловіка і двох дітей, яких вона колись покинула, її гра у зразкову матір, а потім чергова втеча — спричиняють нестерпний біль усій родині, але з іншого боку спонукають ще більше згуртуватися батьку і дітям (“Краєчком даху”, реж. Кім Россі Стюарт, Італія). Володар Гран-прі — “12:08 На схід від Бухареста” Корнеліу Порумбою з Румунії теж якоюсь мірою стосується сучасних ігор. Учасники ток-шоу в провінційній студії намагаються з’ясувати чи справді 16 років тому в їхньому місті відбулася революція, завдяки чому і які зміни вона принесла. Але будь-яка велика подія з плином часу обростає міфами, незначне — виростає, значне — нівелюється. Мабуть, саме завдяки сатиричній злободенності цей фільм виграв змагання на “Молодості”. До того ж, він здобув і “Золоту камеру” за кращий дебют на цьогорічному Каннському кінофестивалі.

А ось рішення головного журі щодо присудження звання найкращого повнометражного фільму “Ейфорія” Івана Виріпаєва (Росія) викликає, м’яко кажучи, здивування. Журі відзначило, що цей фільм викликав у них естетичний і емоційний шок. Щодо естетичної сторони картини — справді, робота оператора у зйомках природи досконала. Але те, що розгортається на тлі величезної природи — безкрайого степу, великої ріки і убогих людських поселень, залишає відчуття безнадії. Історію у фільмі навіть важко назвати любовним трикутником — кохання в умовах байдужості, пияцтва, жорстокості, тваринних інстинктів вижити не може. Фільм не несе жодної життєствердної ідеї, лише фіксує моральний бруд і темне начало в людині. Узяти, наприклад, іншу стрічку конкурсної програми — “Мавпи взимку” (реж. Мілена Андонова, Болгарія), яка розповідає про складність життєвого вибору на користь дитини. Попри трагічність цих переплетених між собою новел, у них читалося життєствердженнє послання. У “Ейфорії”, як на мене, з гуманістичним посланням не склалося. Тож чи не маємо тут справи з грою у високе мистецтво?

● Матеріали підготувала Катерина ТАРЧЕВСЬКА

ЗАКРИТТЯ ФЕСТИВАЛЮ

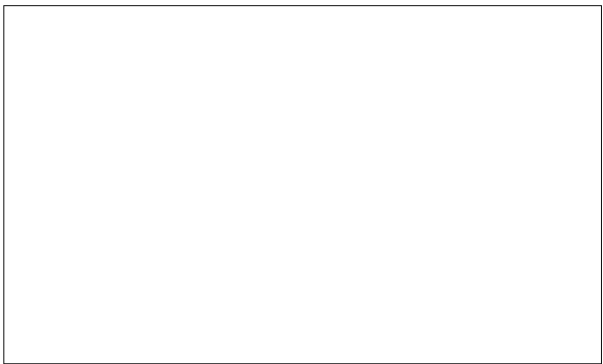
Кадр із фільму "Лабіринт фавна"

НАГОРОДИ

ДЕБЮТИ

Кадр із фільму "Жорстка політика"

Кадр із фільму "Наступниця"

ПЕРЕЇЗД

•

Вивчення алгоритмів розвитку української державності, як і перших цеглинок у цій величній конструкції, слід починати в межах території сучасної Черкащини. Саме землі, розташовані по осі “Київ—Черкаси”, стали етнічною колыскою української нації, де в III ст. до н. е.—II ст. н. е. починала свій формотворчий відлік історія племен зарубинецької та черняхівської (III—V ст.) культур.

Доба Київської Русі позиціонує територію сучасної Черкащини як театр постійних військово-політичних змагань слов'янського світу з кочівницькою експансією — силою, перед якою трепетала вся тодішня Європа.

Український народ у складі Польсько-Литовської держави став активним суб'єктом відновлення і наступного розвитку власної державності, насамперед через створення передумов до появи та утвердження у соціально-верстовому статусі українського козацтва.

У цьому ключі перша половина XVI ст. явила низку добрих адміністраторів. Найвідоміші — черкаський і канівський староста Остафій Дашкович і Дмитро Байда-Вишневецький.

Відстоювання інтересів державності України не припиняється ні на мить. Так, у 1532 р. козацтво на чолі з Остафієм Дашковичем відстояло недоторканність міста Черкаси, котре за політичними імперськими планами Росії, Криму, Туреччини та Молдавії мало бути захоплене з метою руйнації військової могутності Польсько-Литовської держави і переходу частини її територій до загарбників (зокрема Київ і Черкаси планувалося передати під владу Росії).

Українське козацтво стало носієм державних ідей. Оскільки основні козацькі сили гуртувалися саме на Черкащині, то й імена багатьох провідних козацьких ватажків були пов'язані з цією землею. Тут 1678 року на території Канівського монастиря знайшов вічний спочинок Іван Підкова. Там же доживав свої останні роки Яків Шах. Із цим монастирем пов'язане й ім'я славетного Самійла Кішки, відомого своїми морськими походами на турецькі землі наприкінці XVI—на початку XVII ст.

У 1572 р. містечко Трахтемирів (нині — дно Канівського водосховища) стало столицею реєстрового козацтва: тут козаки зберігали свій військовий арсенал, суспільним коштом утримували шпиталь і монастир. Саме на Черкащині з'являються полки — Корсунський, Канівський і Черкаський, тобто маємо полкову систему, що лягла в основу адміністративно-територіального устрою України.

Будь-який край славлять люди, творять його історичний образ. Не випадково, що на той час у Суботіві (близько 1595 р.) у родині чигиринського сотника народився Богдан Хмельницький.

Чигирин стає першою гетьманською столицею українських земель з урядом новоствореної національної держави та дипломатією, що мала на меті усталення міждержавних зносин із країнами Європи і Азії.

Українська державність фактично за умов суцільного тамтешнього монархічного оточення розвивалася на засадах демократії: у різних козацьких містечках Черкащини життя облаштовувалося за принципом загальновійськових козацьких рад, зокрема у Чигирині, Корсуні та ін. Ці ради подекуди мали доленосне значення, саме тут вирішувалися найважливіші питання державної внутрішньої та зовнішньої політики. Приміром, 1667 р. на раді в Чигирині під час гетьманування Петра Дорошенка було ухвалено рішення про дотримання українських державних інтересів, а відтак і розриву союзу з Росією.

У 1664 р. територія Черкащини (Чигирин, Корсунь, Сміла та ін.) — це осередок формування таємної змови українських військових і політичних діячів з метою відновлення єдиної держави в межах Правобережної та Лівобережної України. Участь у ній узяти козацькі полковники І. Богун, І. Виговський, митрополит Й. Нелюбович-Тукальський, колишній гетьман-чернець Юрась Хмельницький та ін.

На початку XVIII ст. спроби гетьмана Пилипа Орлика відновити державність України на теренах Правобережної України шляхом здійснення військових заходів активізують населення Черкащини, яке підтримує ці наміри. В історії залишили слід сутички з

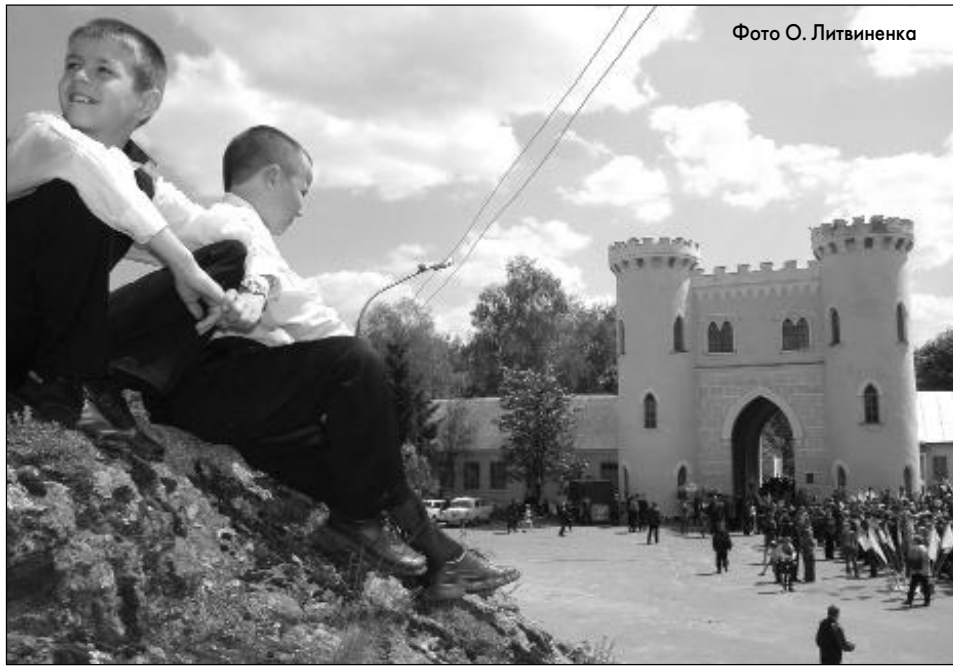

Фото О. Литвиненка

Корсунь-Шевченківська фортеця

ЯКІ Ж МИ ВСЕ-ТАКИ ПРАВНУКИ... ЧИ Й ДОСІ ПОГАНІ?

польським каральним загоном (1737 р.). 1743 року повстанці спалили панський будинок у Медведівці. У скаргах до сейму та короля (1749 р., 1751 р.) шляхта пише: селяни тікають до “розбійників”, громлять маєтки. Тож Середнє Подніпров'я аж до зруйнування Катериною II Запорозької Січі перетворюється на суцільну зону козацько-гайдамацько-селянських військових виступів, найпотужнішим із яких стала Коліївщина (1768 р.), придушена спільними діями царату та польської шляхти.

У часи чорної безпросвітної реакції Черкащина не перестає бути осередком повстань, серед яких селянське — “Чигиринська змова” (1873 р., охопило понад 50 сіл Чигиринського повіту), що мало на меті повернення магнатами козакам їхніх земель і прав та вольностей Україні. 1877 року — нова хвиля визвольного руху: народовольці починають активно залучати холодноярських селян у “Таємну дружину”, згодом викриту царатом і знищену. Серйозні селянські заворушення відбувалися тут і 1905 року, що увійшли в історію як “Чигиринські аграрні волненія”.

Однак лише під час революційних подій 1917 р. розпочався новий етап впливу Черкащини на розвиток державності України. У березні цього року на Звенигородщині в селі Гусаково місцеві селяни ініціювали створення Вільного Козацтва — організації військово-політичного характеру, котра взяла за мету оборону державності й визнавала владу лише Центральної Ради та Генерального Секретаріату. Вже до жовтня вона зросла до 60 тисяч членів. Цього ж місяця в Чигирині Вільне Козацтво провело свій загальноукраїнський з'їзд, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

Під час різнобарвної інтервенції та громадянської війни на Черкащині широко розгорнувся селянсько-повстанський рух (найбільш стійкий і тривалий порівняно з іншими регіонами України — *авт.*). Козацький бунтівний дух, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

І ось 1918 року “повіяв новий огонь з Холодного Яру”. Це брати Чучупаки з села Мельники (хутір Крисельці) підняли лицарів духу і хранителів козацьких вольностей на

жорстоку, нерівну і запеклу боротьбу за незалежність України.

Аж до початку 1922 року “Холодноярська республіка” наганяла жаж на окупантів і зайд. Жорстокою була розправа режиму після придушення цього всенародного руху опору. Василь Чучупака, відбиваючись від ворога, останню кулю залишив собі. На місці трагедії 28 жовтня 1995 року з ініціативи Всеукраїнського політичного об'єднання “Державна самостійність України” на в'їзді до урочища було відкрито меморіальну гранітну стелу, на якій викарбувано: “Тут, в Холодному Яру, в 1918—1922 рр. українці на чолі з отаманами Чучупаками підняли повстання за свободу українського народу. Вічна слава Холодноярським Героям!” У селі Мельники на кладовищі покоїться прах отамана Василя Чучупаки та братська могила героїв-холодноярців.

Неодмінно слід виокремити той зв'язок, що єднає з Черкащиною долі багатьох видатних особистостей — вкладників неоцінених скаргів у розвиток української духовності вже за часів відродження. Тут постає титанічна постать Т. Г. Шевченка (народився 1814 р. на Звенигородщині). Ця благодатна земля дала Україні відомому сім'ю Лебединцевих — духовних і наукових просвітників, фундаторів вітчизняної початкової школи та популяризаторів знань історії, етнографії, археології, фольклористики тощо (засновників наукового журналу “Київська старовина”).

У 1860-х рр. Смілянщиною і Корсунщиною здійснили наукові поїздки етнограф П. Чубинський та історик М. Костомаров. А у 1880—1910 рр. територія Чигиринщини, Канівщини, Смілянщини, Звенигородщини стала об'єктом інтенсивних археологічних досліджень відомого археолога О. О. Бобринського.

Родовід Грушевських, видатним вихідцем із якого був перший Президент України, історик і політичний діяч М. С. Грушевський, також переплетений із теренами Черкащини. А його троюрідний брат-священик із села Суботів на початку XX ст., після революції 1917 р., став одним із фундаторів Української Автокефальної Православної Церкви (відомий ще й низкою наукових досліджень з історії та етнографії Чигиринщини, зокрема написав працю “Гетьманське гніздо” (1912 р., про Суботів). У Чигирині 1872 року народився відомий історик, правознавець і громадський діяч Андрій Яковлев — активний учасник розбудови української державності у 1920 роках, творець Українського Вільного Університету в Празі. Помер на чужині, у США.

Лише тепер наукові праці іншого знаного у світі історика Бориса Крупницького (нар. 1894 р. в с. Медведівці на Чигиринщині, похований у Німеччині), добре відомі за кордоном (довгий час були недоступні українцям) повертаються до нас.

1918 року в Каневі деякий час керував Українською гімназією відомий учений Володимир Пархоменко. 1929 року засуджений у справі СВУ. Помер у блокадному Ленінграді.

Шевченків край, окрім генія Кобзаря, збагатив скарбницю світової культури шедеврами Івана Нечуя-Левицького, Семена Гулака-Артемовського, Михайла Старицького й Данила Нарбута.

На цій землі творив полум'яну поезію та публіцистику визначний патріот України Василь Симоненко.

Широю синівською любов'ю все життя складав подяку українській землі невтомний збирач і зберігач старожитностей, фундатор унікального хатнього музею народного мистецтва в Києві, художник, шевченкознавець — Іван Макарович Гончар, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, уродженець с. Лип'янка Шполянського району.

Черкащина подарувала світовій культурі ціле сузір'я видатних постатей: неперевершену співачку Діану Петриненко, і відомого кінорежисера, актора, хореографа — Василя Авраменка, і знаного бандуриста — Миколу Домонтовича, і всесвітньо відомого полігота — Агатангела Кримського, й видатного представника української академічної філософії Памфіла Юркевича, прихильника кардіоцентризму та академіка, археолога, мистецтвознавця М. Біляшівського.

Світанок свого життя на Золотонощині зустрів видатний український учений-біолог, історик, мовознавець, етнограф, філософ, перший ректор Київського університету Михайло Максимович.

Не можна обійти увагою і славетного композитора, співака і драматичного актора, автора першої української опери “Запорожець за Дунаєм” — Семена Гулака-Артемовського та чудового художника І. Іжакевича, що ілюстрував ювілейне видання “Кобзаря”, приурочене до 125-річчя з дня народження (1939 р.) Т. Г. Шевченка. А яка ще земля народжувала таких красенів, велетів духу і волі, якими були Іван Піддубний — видатний полководець II світової війни, двічі герой СРСР — Іван Черняхівський, народний комісар оборони УРСР — Василь Герасименко, генерал, селянський син — Кузьма Дерев'янко, який 2 вересня 1945 року підписував із боку СРСР Акт про безвідмовну капітуляцію мілітарискої Японії у II світовій війні.

Справедливо повертаються до нас імена репресованих митців: Івана Падалки, Кирила Гвоздика та Л. Перфещького (загинув в ув'язненні) — живописців-графіків; художниці — Оксани Павленко; поетів — Тодосія Осьмачки та П. Пилиповича (розстріляний у 1937 р.); літературознавця — С. Єфремова (загинув в ув'язненні); письменників — О. Журливої-Котової та М. Драй-Хмари (загинув у 1937 р.); письменниці, журналістки, громадського і політичного діяча — Надії Суровцевої.

Наступні віхи розвитку духовності України неможливо уявити без створення пантеону тих діячів, які зробили значний вклад своєю діяльністю і творчістю у її розвій. А відтак не втрачає актуальності й шевченківське: які ж ми все-таки правнуки... Чи й досі погані?

П'ятнадцять років незалежної України у цьому ракурсі має в підсумку жалюгідний вигляд. Тож мусимо поставити й інше питання: “Як навчить народ пишатися своїм воїстину неоціненим скарбом?”

Навчимося пишатися — позбудемося бездуховності і байдужості. Не навчимося — опинимося серед зниклих із “лиця землі” інків, майя та інших культур.

- **Олександра ВІНОГРАДОВА**, магістр державного управління, журналіст, політолог, науковий консультант проектів видавництва “Світ Успіху”; **Валерій ЛАСТОВСЬКИЙ**, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, професор кафедри цивільних і кримінально-правових дисциплін УАЗТ, член Українського історичного товариства

КРАПКИ НАД "І"

Свого часу в репортажі з Парижа нам показували, яку радість викликало у французів рішення МОК провести олімпіаду у Франції. Французи раділи з перемоги своєї країни, своєї нації. І ніхто, ні з-за Ла-Манша, ні з-за Алон не сичав на них: "Націоналісти!". А з якою радістю зустрічала кожна країна перемогу своєї збірної з футболу.

І це прояв націоналізму в тому значенні, в якому це слово вживається в цивілізованому світі, тобто в розумінні любові до своєї землі, свого народу і турботи про його інтереси.

Ось яке визначення дає тлумачний словник англійської мови Хорнбі: "Націоналізм. 1. Велика відданість своїй власній нації, патріотичні почуття, дії, принципи. 2. Рух за політичну і т. ін. незалежність (у країні, яка контролюється іншою)".

Дві цитати з книги М. Сенченко "Общество истребле-

ЩО ТАКЕ «НАЦІОНАЛІЗМ»?

нія" слугуватимуть ілюстрацією до цього визначення: "Герхерд Шредер виграв вибори, підписавшись під економічним націоналізмом"; "У новому тисячолітті холодну війну замінила війна патріотів кожної нації проти світового уряду, який мріє про те, щоб усі нації позбулися свого суверенітету і поступово зникли. Це війна націоналізму проти глобалізації".

А в радянській імперії націоналізмом вважалося прагнення "інородців" зберегти своє національне обличчя, свою неповторність. Це вважалося кривою і суворо каралося. Найбільше дісталося українцям. Кожний другий політв'язень —

українець. І ще й зараз це слово жахає обивателя.

Як казав Ю. Ілленко: "Спотворене в катівнях КДБ обличчя націоналізму лякає на смерть самих носіїв цього обличчя".

У книзі "Розмови про наболіле" А. Погрібний наводить визначення одного автора трьох ідеологій, основу яких складає патріотизм, велика любов до своєї землі, народу, національних традицій.

Націоналізм — активна позиція патріота щодо становлення, розвитку й оборони своєї держави в межах її кордонів.

Шовінізм — націоналізм, що "виходить за межі своєї держави з метою поневолення ін-

ших народів і загарбання чужих земель".

Фашизм — претензія окремої нації на свою біологічну зверхність над іншими народами, що для досягнення своєї мети передбачає геноцид для інших, що і здійснювали нацисти на практиці.

Із подачі П. Симоненка деякі наші співгромадяни почали ставити знак рівності між поняттями націоналізм і нацизм.

Щодо лідера комуністів, то від нього можна чекати чого завгодно після того, як він три роки тому в газеті "Коммунист" заявив, що "кримінальні елементи провозгласили незалежність України".

Дивує, що так багато громадян, які не отримують жодних подачок від Путіна, поділяють його погляди.

● **Галина САГАТЮК**, член "Просвіти", м. Іллічівськ Одеської обл.

МОВА ЄДИНА

Цей рік приніс мені досить важливу подію — я захищала честь школи і району на обласній олімпіаді з української мови та літератури. І мені було дуже прикро, коли чула з уст учасників... російську. Навіть запитання, які виникали до членів журі під час виконання роботи, вони ставили мовою північно-східного сусіда. І найголовніше — це всім здавалося абсолютно нормальним і природним.

Але хіба нормально, що в Україні, на олімпіаді з української мови та літератури я чула... російську.

Чому з української естради лунають російські пісні? Чому український КВК веде росіянин? Чому українські "кавешники" смішать нас російською

ДУМКИ ВГОЛОС УКРАЇНСЬКОЮ ПРО УКРАЇНСЬКУ

(мабуть, пристосовуються до ведучого — із ввічливості)?

А я ні до кого не пристосовувалася. І 1 червня цього року (саме в День захисту дітей), побувавши з делегацією району в Дніпропетровську на святі в нашу честь і побачивши мітингувальників біля Дніпропетровської міськради, приєдналася до них. І яке ж було моє здивування, коли я, викрикуючи "Україна для українців! Так! — українські мови! Ні! — російській! Ні!

— брехні!" в очак "російськомовних" дніпропетровців була цілковито нормальною, а в очак наших делегатів (із українськомовних сіл) — таким собі доісторичним мамонтом. А ще більше здивувалася, коли середніх років чоловік, мешканець Дніпропетровська російською (!) сказав мені: "Девушка, а я ведь полностью с Вами согласен". А в автобусі делегати-селяни всю дорогу додому посміювалися і глузували з мене.

Звертаюся до своїх ровесників (не тільки до тих "сміхунів" в автобусі). Ви не думали над тим, яке майбутнє чекає на Україну, якщо ми так добровільно шодня паплюжимо свою мову, свою культуру, свій народ, а значить, — і самих себе? Якщо занепаде мова, занепаде вся країна. А населенням такої країни легше керувати нашим "чесним" політикам. Саме такий електорат їм і потрібен. І тоді вони нас, як теля на мичці, поведуть не тільки в ЄС, а й навіть в Африку, якщо буде потрібно. Чи хочете ви такого майбутнього? Я, наприклад, ні. Тож давайте вчити українську, говорити нею, думати нею, поважати і любити її, свій народ і себе самих!

● **Настя ФЕДЧЕНКО**, с. Великоолександрівка Дніпропетровської обл.

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

Відійшов у вічність київський художник Віктор Шматок, так несподівано і до щемо неждано для рідних його, друзів, знайомих і земляків. Друзі та колеги пам'ятають митця як чудового майстра пейзажу, портрета, натюрмортів із квітами. Часто бачили його твори на День Києва та інші свята столиці України. Значну частку творчості художник присвятив храмовому живопису. Оздоблюючи храми, міг би ще чимало зробити, але — не судилося... Митець був у розквіті таланту, та доля неблаганна...

Народився Віктор Іванович у родині хліборобів Івана Даниловича та Ольги Митрофанівни Шматків у нелегкі повоєнні роки в давньому селі Євминці, що розкинулося на мальовничих придеснянських луках у дев'яти верстах від Остра. Щедра природа краю подарувала майбутньому художнику щире та широке вдача, талант митця. Друзі побували не один раз на малій батьківщині митця, про що згадують із вдячністю.

Поховали небіжчика за всіма християнськими звичаями на цвинтарі с. Євминки поруч із могилою батька. Земля тобі пухом, друже, Царство Небесне.

Відспівав похоронну процесію отець Іоан.

● **Микола СОМ**, художник

ВУЛИЧНИЙ ФОТОГРАФ

Фото О. Литвиненка

Спека... В місті повільно плине час, усі наче перечікують цю позначку — 30 градусів Цельсія. І тільки дітлахи запам'ятають це літо в діамантах бризок фонтанів...

МИКОЛУ КОНОБРИЦЬКОГО ЗВІЛЬНИЛИ

ДОБРА НОВИНА

11 серпня 2006 року Апеляційним судом Донецької області скасовано незаконний вирок Краматорського міського суду та звільнено з-під варті директора-організатора першої Української Краматорської гімназії Миколу Миколайовича Конобрицького.

Політичний в'язень був звільнений з-під варті, однак, не дивлячись на всі докази невинності, які були в матеріалах справи, суд замінив термін ув'язнення три роки в місцях позбавлення волі на два роки умовно з позбавленням права на 2 роки займати керівні посади.

Громадські організації, які активно підтримували захист

політичного в'язня вважають цей вирок незаконним та ініціюватимуть касаційне оскарження, а також активно займуться тими особами, які сфальсифікували кримінальний процес за надуманими обставинами.

● **Марія ОЛІЙНИК**, заступник голови Донецької обласної "Просвіти"

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

ЦЕЙ ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОСОЮЗУ

Ми так стрімко квапимось шляхом євроінтеграції, що забуваємо про таку просту істину: перш ніж тебе поважатимуть інші, навчися шанувати самого себе — свою мову, свою культуру, історію, своїх видатних і визначних особистостей. Наші намагання стати повноправним членом європейської родини зрозумілі й виправдані, однак не варто при цьому втрачати власного обличчя.

Напівсвідоме чи малосвідоме поклоніння всьому іноземному вже має і ще матиме той негативний вислід, що на догоду комусь губимо власну ідентифікацію. Погляньте, як заповнили наше мовлення — усне і писемне — слова іншомовного походження, які ми просто смакуємо, хизуємося ними, віддаємо їм перевагу в співбесіді. Замість міський голова — мер; замість голова облдержадміністрації — губернатор; замість Верховна Рада — парламент. Звичайно, для урізноманітнення мовлення потрібна синонімія, аби уникнути повторень. Але ж є українські відповідники цих словесних одиниць.

Не може тішити той факт, що у вітчизняному інформаційному просторі (рекламі, оголошеннях, назвах кафе, барів, кав'ярень, казино, салонів краси) перевага чомусь надається словам, які прийшли до нас із-за кордону. Ось короткий їхній перелік, які довелося побачити автору цих рядків: "Альфа", "Таверна", "Ковчег", "Ромсо", "Рандеву", "Клеопатра", "Афродіта", "Касандра", "Міраж". Цей список, звичайно, можна було б і продовжити. Видно, що власники цих закладів цікавляться і давньоримськими й давньогрецькими легендами. Але хай би краще вивчили спершу давньоукраїнську міфологію.

Вдивляючись у далекоглядні горизонти прийдешнього на шляху національного духовного відродження, варто на якийсь час зупинитися і заглянути в минуле. Вивчаючи львівську періодику часів, що передували нашій незалежності, я нарахував 12 (!) рубрик публікацій, що стосуються нашої минувшини. Ось їхній перелік: "Цікаво знати", "Стежка у давнину", "Люби і знай свій рідний край", "Карби віків", "Знайдено в архіві", "Музей у селі", "Скарби народу", "Свідчать архівні документи", "По виставочних залах", "Музеї", "З глибин віків", "По залах музеїв".

А зараз яке видання обласного рівня може похвалитися таким розмаїттям рубрик і такою увагою до історії батьківського краю?

Поважаймо свій родовід, що бере виток з глибини віків, не забуваймо імен наших славних предків, шануймо мову своїх батьків — і тоді з нами рахуватимуться і наші сусіди, і європейська спільнота загалом.

● **Ігор БІДЮК**, с. Йосипівка Львівської обл.

ЦІКАВО ЗНАТИ

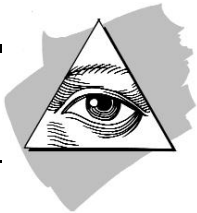
«СІДАЙТЕ» ЧИ «ПРИСЯДЬТЕ»?

У кабінетах, офісах, приймальнях державні службовці чинно кажуть: "Присядьте". Дуже рідко почуєш: "Сідайте". На моє зауваження мені пояснили: "Ви знаєте, сідайте, це ніби до біди, до криміналу, яке ще живе з радянських часів". Люди не знають, яка різниця між цими словами.

Значення цих слів знаходимо у "Словнику української мови" В. Грінченка, словнику "Наукової думки". Зрештою, є в Т. Шевченка: "Просимо сідати, будьте гостями", Б. Грінченка: "Сідайте, щоб старости сідали", П. Мирного: "Чого ви стоїте? Сідайте. Сідайте то побалакаємо" і т. д. Щодо слів присісти, "присядьте" у М. Коцюбинського: "Остап з Соломією присіли на мішках", З. Тулуб: "Настя присіла біля хати гаптувати гаманець Сагайдачному", Б. Грінченка: "...по нотах, щоб присів".

Не біймося говорити слово "сідайте", воно давнє, як наша мова. Діди, прадіди, ми з вами так кажемо, коли з пошаною ставимося до людини, сусіда, родича, гостя чи подорожнього. "Присідають" хіба скраю на лаві, у танці, ховаючись за кущем.

● **Степан БОЙКО**, м. Івано-Франківськ

ПРОБЛЕМА

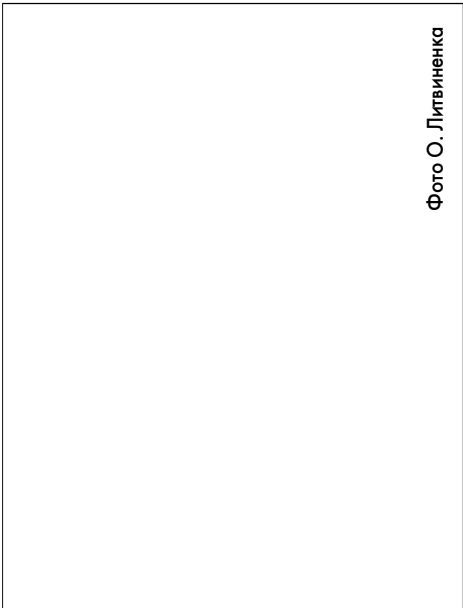

Фото О. Литвиненка

ІСТОРІЯ УСПІХУ

Позаторік “Вася Club” несподівано викликав справжній бум: у жоден із клубів, де грав цей гурт, пробитися було неможливо через суцільні аншлаги. Під час виступу “Вася Club” якимось шостим чуттям розумієш — усе, що відбувається на сцені, оце містеріально-кумедне шоу, безліч напівдворових, напіврок-н-рольноблюзових, напівфолькових пісень — УСЕ ЦЕ ПРАВДА. Не полишає відчуття, що весь цей вихор дотепного гумору, драм із трагедійними нотками, — то не вигадане, то все справді пережито і не має жодного стосунку до якихось високочолних рефлексій, не є наслідком свідомої стилізації “під життя без гриму”. То є життя, яким воно є, яким, власне, і живе людина на ім’я Василь Гонтарський — лідер гурту. “Якось один мій близький приятель, — згадує Василь, — подарував мені пальто. Справжнє, добротне, картате стильне англійське пальто. І ось ми йдемо з другом вулицею, а назустріч нам — Арсен Савалов і Олександр Харченко (обидва — відомі київські художники-постмодерністи — *авт.*). Арсен бачить на мені нове пальто і голосно каже: “Дивіться, — “Вася Club!” Відтоді я вже знав, як назвати гурт...” Ще коли пісні не мали назв і якісного аранжування, а звучали просто під гітару на кухнях і в майстернях друзів, Василя представляли саме так: “Вася Club”.

Музиканти цього гурту — випускники Донецької консерваторії, котрі вкрай серйозно ставилися до занять музикою. Саме вони забезпечили міцний музичний

Гурт “Вася Club”. Василь Гонтарський у центрі

ТРИ ЖИТТЯ ВАСИЛЯ ГОНТАРСЬКОГО

фундамент дебютного альбому “Хіпан”, названого так за однією із найпопулярніших пісень, що вже “блукала” по різних студентських тусовках на “саморізах” (так називають власноруч записані диски). Запис вони зробили дуже швидко на одній із кращих столичних студій “Круц-Рекордз” у режимі, максимально наближеному до концертного виступу, з усім можливим драйвом цілковито жи-

вого бенду. Гуртом тоді займався Юрій Пилип, який водночас був басистом, аранжувальником агенції “Mia” Марії Бурмаки. Успішно записавши перший диск, Гонтарський разом із Пилипом протягом року не могли викупити у студії той запис — не вистачало коштів. Допоміг новий лейбл “Максі-М”, який шойно виник і намагався укріпитися на аудіоринку. “Максі-М” організувала Юлія Міщенко —

солістка гурту “Таліта Кум”. У Юлії не було сумніву в комерційній доцільності випуску накладу “Хіпану”. У часи, коли артисти “першої ліги” до виходу альбому прагнуть відзняти й запустити в ротачію два-три відеокліпи (а це за розмірами бюджетів дорівнює запису двох-трьох альбомів), і ще витрачають шалені гроші на супутні промоційні акції, “Вася Club” нічого такого не робить, але “циганське щастя” досить жваво працює на них. Варто було виступити Гонтарському і компанії на фестивалі “Мазепа-Фест” у Полтаві, як одразу на місцеві радіостанції посилалися заявки на пісні “Вася Club”. Куди б не потрапляли записи гурту, вони миттєво ставали популярними. Отже, чи потрібно витрачати гроші, яких немає, на “цяцки”, які непотрібні? Навіщо життя підмінати “ілюзіоном”? У Гонтарського є свої “козири”.

Передусім — кілька хітів, які він встиг прожити. Звідси його харизма, яка або притягує як магніт, або відштовхує. Як Андрій Серeda (“Кому вниз”), Олег Лапоногов (“Табула Раса”) і Олег Скрипка — Василь Гонтарський має театральну освіту. Він із великою влячністю згадує Миколу Миколайовича Рушківського — свого педагога, дружину, яку зустрів на своєму ж курсі і з якою прожив у шлюбі

шість років. “Тепер вона живе в Італії, а тоді була красунею-розумницею. Вона терпляче зносила увесь мій “рок-н-рол” із заморочками і нічного Кастанеду, але терпіння не буває безкінечним, — підкреслює Гонтарський. — Після розлучення на мене чекав вакуум. Повна порожнечка. Із нею я воював по-своєму — подорожував. На півострові Ямал влаштувався в бригаду, якраз тоді з материкової Росії тягнули залізницю до Північного океану. Звісно ж, гітара була при мені. І були пісні. Частково ті, які грав на фестивалі “Червона Рута-91” у Запоріжжі як бард, частково — “російський рок”. Бувало, прибувало в селище, а там питають: а хто з вас Вася з Києва? Він класно співає... А йшлося про весілля. Уяви собі — через брак музикантів у тій місцевості ми грали на весіллях, і я скрізь співав своє, яке сприймали як народне...”

“Був у мене період, який я не люблю згадувати, — з боєм говорити Василь. — Моя особиста психоделічна революція. Йдеться про досвід і експерименти, які я ставив на власній психіці. Я перепробував усі види наркотичних речовин. Особливо — опіати і галюціогени. Мені навіть згадувати страшно про те, що до мене приходило й говорило зі мною. Немає слів, щоб розповісти це... Після усього я збагнув одне. Такий шлях — суцільний обман, точніше, самообман. Усе, чим ми є, — це наша чиста свідомість та її зміст. Без додатків...”

Найближчим часом з’явиться другий альбом, який матиме назву “Конокрад”. Цікаво, з якого життя ця історія? Невдовзі почуємо.

ПРЕМ’ЄРА

У цього гурту небанальна музика, незвична назва, унікальний стильовий напрямок — “госпел-рок”. “Християнський рок” — ось як можна перекласти англійський термін “госпел”. У світі чимало госпел-гуртів, у нас це явище нове. Створений зусиллями двох ідеологів-музикантів — Геннадія Бєня та Романа Макогона, гурт “Воанергес” існує шість років, активно концертує, має дебютний альбом “Вертепно”. Роман грає на клавішних, на сопілці, на екзотичному інструменті під назвою “бу-гай” і співає. Геннадій грає на трубі, флюгергорні, ріжку, співає. Назву взято з Євангелії. Коли Ісус вибирав учнів, Симона він назвав Петром, Іоанна і Якова — Воанергес, що в перекладі з грецької означає “Сини грому” або “Сини Енергії Небесної”. Перші три роки

«ВОАНЕРГЕС»

пішли на пошук однодумців, наступні три — на пошук стилю. Продюсерські функції взяв на себе Влад Паламаренко. Стиль “Воанергес” кристалізувався у поєднанні потужного етнобазису з елементами арт-року, джазу й хіп-хопу. Але стрижень гурту — Християнський Дух, який просвічує кризь дотепні оригінальні тексти пісень. На питання про те, як поведатися музиканти, коли вони грають у нічних клубах, Роман відповів: “Там ми використовуємо музику як засіб, як гачок, що чіпляє увагу публіки — інколи дуже різношерстої — і навертає її до тих цінностей, які ми кладемо у свої тексти. А цінності загальнолюдські є у Священному Псалмі, у нас вони існують у вигляді притчі”. Альбом “Во-

анергес” має назву “Вертепно”. Тобто музика в душі вертепу — народного різдвяного театру. Кожен трек в альбомі — своєрідна притча. Балада “Три брати” могла б називатися “Три дороги”, оскільки йдеться про три типи стосунків між людьми. Пісні “Воанергес” майже неможливо почути в радіоефірі, не кажучи про ефіри телевізійні. Є на диску композиція “Золоті ворота”, написана церковнослов’янською, розповідає про Київ кожної історичної доби і сприймається як саундтрек до театральної вистави. Творче і моральне кредо “Воанергес” сформулювали в останній пісні альбому під назвою “Додому”, суть якої в тому, що різні релігії роз’єднують людей, а духовність — об’єднує.

Гурт “Воанергес” під час зйомок кліпу

ПОРТРЕТ

Юрій Здоренко — колись лідер-гітарист і шоумен знаменитих “ВВ” — після болісної розлуки з Олегом Скрипкою на початку 90-х створив “ЯЯЯ” — досить міцну глем-рокову команду. Гурт одразу потрапив на екрани телебачення завдяки “Таврійським іграм”, дав кілька яскравих аншлагових концертів і так само раптово зник. Через деякий час виник знову, але зовсім з іншою романтично-солодкою музикою під назвою “Індіго”. Увесь час щось “гальмувало” старт “Індіго”, внаслідок чого проект припинив своє існування. Але Юрій Здоренко підтримував приятельські контакти зі своїм шкільним другом Олександром Піпою — бас-гітаристом “ВВ”. Із ним Юрій грав ще до “ВВ” у хеві-металевій банді “S.O.S.”. Якось вони вдвох вирішили відновити й зафіксувати дуже давні “вешні” пісні, аби вони не забулися й не зникли. Для цього потрібен був як мінімум барабанник — ним став Вітольд Корженко, барабанник “Танка на майдані Конго”. Однак новостворене тріо не обмежалося лише старим матеріалом, оскільки бажання зро-

РЕЦЕПТИ БОРЩУ

Моторні хлопці з “Борщу”: Юрій Здоренко та Олександр Піпа

бити щось нове не давало спокою обом музикантам. А Піпа, до речі, писав дуже фактурні гострі тексти, зберігаючи вірність традиційній

панківській естетиці “ВВ” кінця 80-х. Усе робилося виключно в режимі “наживо”: пісні аранжувалися безпосередньо на репетиціях. Точні-

сінько так само цей “турбо-панківський триголовий дракон” давав жару на концертах. “Борщ” за драйвом, енергетикою і світосприйняттям нагадував старе “ВВ”, точніше, “ВВ” першого глибоко-андеграундного періоду. Водночас з’явилося й щось інше: неабияка виконавська майстерність, що межує з віртуозністю, тонка іронія та безмежні буфонада й гротеск.

Відтак “третя спроба” Юрія Здоренка пробитися до свого слухача виявилася успішною. Та залишилося кілька “але”. Передусім Піпа і Корженко “прив’язані до своїх основних місць роботи”, а це означає “накладки” концертних графіків. Інше “але” — дивне, м’яко кажучи, звучання першого CD-сингла, який видав “Борщ”. Звук виявився надто електронно-комп’ютерним, що насправді суперечило живому концертному звучанню гурту. Сьогодні перше “але” ще викликає певні труднощі, та з другим покінчено назавжди: вийшов друком повноформатний альбом під кумедно-шокуючою назвою “Падло”. Вийшов під “патронатом” аж двох “лейблів” — “Мун-Рекордз” (Україна) та “Містерія звуку” (Росія), що вказує на території

розповсюдження альбому. Вихід диска супроводжував цілий музичний фільм, а точніше — відеомонтаж концертних зйомок, на фестивалях, у клубах. Стрічка, яка ідеально передає живу атмосферу на концертах “Борщу”. А це — головне, оскільки всі 20 пісень записувалися в умовах, максимально близьких до живих виступів. Але важко було б уявити “Уругвай”, “Будьмо”, “Дулю” або “Кураре конкуренту” (хіти “Борщу”) без шалу, веселощів і драйву.

На питання про особистий рецепт борщу Юрій Здоренко відповів так: “Спочатку я скажу, як не треба готувати борщ. Не треба купувати концентрати в пакетах. Це не борщ, і це не наш рецепт. Наш передбачає обов’язковий ритуал, коли ви отримуєте задоволення від самого процесу. Буряк, цибуля, картопля й обсмажені шкварочки — це обов’язково. Гарно очищений самогон до борщу гармонійно доповнить вашу улюблену страву. Ще важливіше те, щоб за столом сиділа гарна компанія. Тоді борщ утричі смачніший”.

● Матеріали підготував
Олександр ЄВТУШЕНКО

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹)

Закінчення. Початок на с. 11

роди й Творця в цьому образі змальовано мо-вою “іконного” символізму, прочитавши його, людина розкривається як двоедина істота — син землі й син Божий. Гармонія між ними має ще кілька вимірів, кожен із яких доступний лише людині чутливій і неспокійній до природи й Творця. Ці виміри мовби вві сні переносять нас у віки, розкриваючи суть минулих днів і сенс історичного досвіду, коли гинули цивілізації — во ім’я чого? — і коли про них було майже нічого невідомо. Але якщо заохотити, можна все це побачити і без коментарів, яких ікона не потребує; *покаянній* людині вона завжди дає свою силу й духовне багатство. Ікона — це глибоко духовний початок, звідки душа постійно її оживлюючий бальзам, і якщо ми, наситившись світом фізично, впадаємо в дрімоту (сплячку, нудьгу), то необхідно знову побачити ікону, відкрити її в собі — і тоді життя зануриться духом в її “божественне миротворіння”, в її потаємний сховок, де світло гасить темінь і настає вічне прозріння, воскресіння сплячої плоті — і тоді душі відкриється світ-вимір — світ-буття, в яких вона перебуває в постійній *радості*, а в цьому реальному світі душа лише страждає, *плаче*. Тому й потяг до того світу (“небуття”) був всенародний — люди хотіли наблизитись до нього, щоб побачити справжню реалію-сенс. Язичник усвідомлював цю “реалію” в різних природних стихіях: блискавках, громах, грозах, буреломах, у морських безоднях і небесних просторах, коли, мовби вві сні, відбувалися різні пророцькі дива, що спонукали психіку людини до якогось певного відкриття: углядіти вічних богів, які карають *живих* за непокору, за дикість до всевишніх сил; побачити примару-двійника, відьму, яка стає людиною, а людина чортом. Такі страсті видавалися язичнику взаємопов’язаними, тому й вірив у гармонію між людьми й богами й поклонявся останнім, приносячи жертву. Отже, віра й поклоніння відбувалися через певні ритуали, магію, а отже, і кров¹⁵. Чи не тому, боячись “вічної крові” (починаючи від Каїна, який убив свого рідного брата Авеля), “язичницька магія” (магізм) змусила людей (народи) повернутися до іншої віри, хоча паралельно проти “магії” вже виступали духовні думателі у різних країнах (згадаймо грецьких філософів). І тому магію згодом потіснила етика — наука, що розвивалася через пізнання. Духовні думателі відкрили “ідею Абсолюту”, яка в кінцевому підсумку стверджувала, що “Божа таємниця” надто далека від реального практичного життя. Крім того, світові релігії утвердили ще “ідею вічного повернення”. Десь між ними й пролягла ідея-вість Ветхого Завіту, який разом з індієськими, китайськими і грецькими філософами умертвив ідею (віру) в язичницьких богів (стихийних — Богів природи). І тоді людина вже виступала в союзі з “єдиним Богом”, брала участь у “розбудові” світу, а отже, й у конкретному розплідненні людей на Землі і таким чином разом із Творцем — Батьком світу — створювала повноту буття. (Хоч насправді буття¹⁶ було там, за не-

видимим світом, і вона того також прагнула, подумки звертаючись до Бога). Таке “спасіння” приносило людині повну гармонію, що вона й справді живе в союзі зі своїм Творцем-Богом, а отже, має право й на потойбічне існування. Ось чому ікона так наставляє нас на шлях істини, до Царства Божого¹⁷, в якому закладені всі замисли Батька світу. Прагнучи в помислах наблизитись до нього, людина почала бачити той “драматичний діалог” між плоттю і духом (плоть — земна рабня, дух — небесний цар), у процесі якого й народилася вона, щоб потрапити у третій вимір. І тільки в цьому “третьому вимірі” (“болісному прозрінні”) людина, переживши Содом, Гоморру, Ніневію, Вавілон, Рим, зможе побачити свого Батька-Творця. Це й буде та найбільша “радісна вість”, яка, очевидно, може настати через сприйняття Бога, зображеного на іконі. Радісна вість про спасіння душі. Але чи кожний може сягнути глибини цього “дива”? Адже ікона дається лише тому, хто її бажав, хто не може бути без неї жодного дня. Стоячи перед іконою, людина думає: “А чи завжди я маю те, що шукає душа моя?” Апостоли бачили Духа Святого, що сховався у полум’ї, а ми відчуваємо його в собі — тому й чутливі до ікони¹⁸, перед якою настає ясність і розуміння чогось великого, значущого. Тому й бачимо в її ликах щось дуже близьке й зрозуміле, коли, придивляючись, услуховуємось у своє глибоке, внутрішнє, до початку якого торкаємось порухом думки, завдячуючи писанням старих малювань¹⁹, тому й думка наша незвично пульсує, мовби автор її — ця енергетика, що сходить зі святих ликів моєї древлянської хати і летить у цей шалений бундючний світ.

Тому я так заповзятю думав про неї — вельми по-церковному зайшла вона в мою будучину, назавжди оселившись і заповнивши простір, куди могло устрибнути будь-яке лихо; я завдячую їй, що зацікавилася мною, моїми життєвськими гараздами чи негараздами, — я навіть сам, при всій суперечливості й драматургії моєї смерті²⁰, моєї відсталості думки прихилию до ширості, аби розмова з нею була корисливою не мені, пастухові й рабові, а вам, оскільки ікона просвітлює не мій, а ваш (наш) розум, виводячи з нетрів спорожнілі душі, мов Господь із пустелі.

Амінь.

●

Микола ЗАКУСИЛО

Про автора

Микола Закусило — “етнічний письменник-монах”, який пише свої твори, дбаючи насамперед про духовну велич і зростання людської душі. Його “бібліотека для душі”: романи “Книга плачів”, “Грамотка скорблячих”, “Норинчанка і пах”, “Деревлянин і янголиця”, п’єси “Ковдуні”, “Глина світу” та інші, закорінені на глибокій польській мітології й демонології, відображають дух наших предків, які жили у давнину. Відродженню втраченого присвячено і його нове есе “Возбудися, душе моя (Піснь про ікону)”.

На Маковія пану Миколі виповнилося півстоліття. До свого ювілею письменник-художник підготував персональну виставку живопису “Архетипи Полісся”, яка відбулася в Музеї книги і друкарства (Києво-Печерська лавра). Ми щиро вітаємо ювіляра-іконописця і зичимо йому нових творчих успіхів.

тим, екх народ на шляху до істини сфантазував у образі янголів Божих, що збжує у нас постійно запотаємнене диво: откуль беремоса; а іконописець помечає на іконі янголів Божих ек светло вранешне — наше благоговенне надей і великих сподеванок про Царствіє Боже. Тож, даючи нам свежи екземпляр (летку крилату), Господь Бог наче постійно каже нам: неупааскудьте чисте, ояснене, непорочне, побережет — тогде перед вами одкриєшца Царствіє Боже.

¹⁸ Не все ікони серце вчуває одразу, але одна ікона заходить в жилище (осветилище) назавжди воспевати й ісполняти сладостія духовния коло живое душі.

¹⁹ Хто берешца светильничат (малюват) ікону, той не дондуже думат, шо сотворена нимже ікона — це вже його вместилище (власность). На іконах ініціалов не ставет. Маляр-іконописець далекий од спокуси, шо лише серце заздросною пихою: це моє. Жуодна ікона не належит ни тебе, ни мне. Вона приходит яко божественни дух з думкою іконописца, які освячує фарби і пензля, аби й тут не согрішити; за дошку вуон сідає чисти, як день, і ясни, мов небо. Куожна ікона стукає в серце церковного маляра, котрі не може йой не одчинит простор душі Божое, щоб молились к ньой нищі, убогі, рабі земні — ікона заходить у двері душі всіх, у кого вона не пуста і не заповнена мислями про Людину і Бога, Землю і Небо.

²⁰ Нагадаю ще й це: “Смерті немає, — казав св. Августин, — оскільки минуло минуло”.

МАГІЯ ВИШИВКИ

Відвідавши свого часу Косівщину, познайомилася з прекрасними людьми, представниками одного з найпоширеніших видів народного мистецтва, мистецтва вишивання — викладачами та студентами Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва. Вони продовжують наші національні традиції, створюючи неперевершені витвори з дерева, металу, кераміки, шкіри й вишивки. Адже Косів — батьківщина різьбярства, бондарства, малярства, писанкарства і, звичайно, художньої вишивки.

Готуючи телепрограму, я ближче познайомилася зі справжнім майстром своєї справи Катериною Романівною Сусак — першим ректором Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, членом Національної спілки МНМ України, заслуженим працівником освіти України, яка 36 років віддала створенню національної школи художнього вишивання. Це справді викладач з ве-

ликої літери, яка виховала не одну плеяду народних майстрів. Її учні стали справжніми віртуозами своєї справи. Саме у співавторстві зі своєю колишньою ученицею Ніною Андріївною Стеф’юк, нині талановитим викладачем теорії моделювання одягу, Катерина Романівна і підготувала цю книжку.

“Адже вишивка — це наше гуцульське життя, — сказала Катерина Романівна. — На рушниках і вишивках доля українського народу: і смуток, і радість. Це символ добра і щастя. Серед простих людей живе потяг до прекрасного, естетично довершеного... Вишивки гуцульських майстрів яскраві, багатобарвні, зі складними геометричними узорами, які притаманні тій чи іншій місцевості. Особливо багаті вишивкою рукави жіночих сорочок і блузок. У такому одязі дівчина ніби квітка”.

На зйомках передачі дівчата демонстрували чудовий, яскравий, елегантний одяг, виготовлений і оздоблений власноруч. Кожний

ДО ДжЕРЕЛ

виріб дуже виразний та індивідуальний, відрізняється від типового жіночого вбрання.

Катерина Романівна розповіла тоді про свою мрію — видати посібник, у якому б відтворювалася прадавня техніка й орнамент української вишивки. І ось її мрія здійснилася. Багаторічна копітка праця Катерини Романівни та Ніни Андріївни Стеф’юк була викладена в книжці “Українське народне вишивання”, яка вийшла у видавництві “Новий світ” за підтримки Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам’яток історико-архітектурної спадщини ім. О. Гончара під орудою академіка Петра Тимофійовича Тронька.

Книжка видана українською і англійською мовами, що дозволяє вивчати наше мистецтво за кордоном. Видання дуже красиве, змістовне, оздоблене цікавими зразками української вишивки.

У ньому висвітлено історичні витоки вишивання, що схиляють ще дохристиянської доби. Вишивкою оздоблювали інтер’єри, обрядові й побутові речі. Магічне й естетичне виступало в єдиному синтетичному зв’язку. А також автори подають корисні поради з питань гігієни, естетики праці. Детально розглядаються техніки не тільки вишивання, а й гаптування та аплікації, а схеми та зразки орнаментів допоможуть фахівцям поглибити знання у сфері художньої вишивки.

Книжка буде добрим помічником не лише для студентів і викладачів навчальних закладів декоративно-прикладного мистецтва, а й для кожного, хто не байдужий до цього вишуканого виду народного мистецтва. А особливо вона потрібна українським дизайнерам і модельєрам, які використовують у своїй роботі елементи оздоблення одягу в національному стилі.

Презентація видання відбулася в одному з найкращих музеїв України — Державному музеї українського народного декоративного мистецтва, справжній скарбниці нашої духовності. На свято зібралися художники, науковці, майстри народної творчості, журналісти і всі, кому не байдужа доля українського мистецтва, української книжки. Прозвучали добрі слова на адресу авторів книжки від заступника голови фонду, поета Івана Драча, директора Державного музею книги Олени Дмитрівни Погонєць, заступника директора Державного музею українського народного декоративного мистецтва Людмили Семенивни Білоус, наукових співробітників і народних майстрів України. Приємно було бачити на святі щиро шанувальницю української культури, — дружину Олеса Гончара Валентину Данилівну.

У залі звучала й чарувала душу мелодійна українська пісня у виконанні народного ансамблю “Жайвір”.

●

Лідія ЛУЦЕНКО,
тележурналіст

¹³ Жуонка лесникова нарожуwała, й вуон позвав бабу-пупорезку, пришла вуона, костигу поставила в кучережник, а сама до ікони: благослови, Мати Божа, оце невинне, шо йде од тебе, — а та вжуо крутища в луожку, реве ек корова, а те роздирає їє, дорогу шукає себе, зве пупорезку, пупорезка мие руки, полоше рота вуодою з травою, полує ікону, а послея зубами розкушує і язиком зализує, а ночу до сход сонца вуодли принесе, нагрее в природі і купає породелю тріо рази напроти ікони і новородка купає в тую вуоде, ше туда траву хрестом порубає, а потім ллє, і вуода дзорить по нагненому телі, пупорезка пий, каже, породеля ротом хап, пупорезка ше укликне, породеля ковть, а после пупорезка, хапнувши губами, оббрызкує хату, полуєца і коло ікони обхрещуєца, шоби дитя росло хутко й невхилим.

¹⁴ Воистину: горить і не згорає.

¹⁵ У мойом селе “язичники” ше й дощолъ забивають швайками хропучу скотину (свиноматок, кабанов, кнуров, рохачов-безплодников), вичерпують з неї кров і виймають міхура і, викотячи в попелі, висушують, а потім губами сильнейши “язичник” надовує і сочиняє дєтям “празник міхура” — дєти граюшца тим міхуром у розни гришца. Такі празник, токо зо своїми обрядами, є і в одалєних народо̀в — див. про це у “Короткій історії культури” Джека Ліндсея.

¹⁶ Буття — це небуття, а небуття — це буття — вслухайтєся.

¹⁷ Садитель жизни нашое — Господь Бог истину прихो́вав од разумних і одкрив єя деткам крила-

Закрийте вуха, генії, світ вас почує. Розплющте очі, пророки, безсмертя виграв я. Душа це учуяла й поселилась на кінчику плоті. І душа щаслива. Добре, що хоч душа є безплотною, і нікому її розіп'ять. Один лиш Бог відає, тому й щаслива, що поселилась у мене. І як тільки нічка темненка, я кладу її на спочинок, думаю, що одише, а потім вигукну радість мою², розведу руками: батько мій — небо, мати — земля, а я — церква.

Во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа.

Раніше я не знав, що ж таке хвора душа моя, але тепер минув час і мене ще більше мучить: чому ж примхливою вона стає з літами. Після ранкової літургії мені пораяв священник: якщо ти будеш щодня боротися з гріхом і мати над головою ікону — душа очуняє³.

Але пишу я це не тому, що заволоділа серцем моїм ікона Божя, в якій я маю надію богомолитися. Ікона — молитвениця людей, до неї моляться весь світ, і вона мовби омиває живою водою грішні душі. Якщо з глибокою вірою услухатися (вмолюватися) в ікону, то вона тобі може повідати багато чого. Навіть більше — може явити тобі віщі сні, які справдяться в реальному житті. Але “услухування” (бачення) має бути цілком самотнє, у присутності лише своєї душі, у надвечірній час, після заходу сонця, коли вже й пташки полягали спати. Все залежить від того, наскільки ти віруюча людина, і яка віруюча, і в що ти віриш. Ікона може явити тобі чийсь голос, чийсь образ, який ти хотів би бачити, чути, за яким ти постійно сумуєш у радості своїй. Через ікону ти можеш побачити своїх спочилих батьків, поспілкуватися з рідними — все залежить від тебе, і не гнівайся, якщо такого спілкування не відбудеться, ти сам у цьому будеш винний; роби так, щоб воно відбулося потім — попереду ще багато днів, щоб *пізнати ікону*, вдосконалюючи свою сутність перед лицем світу.

Радуйся, яко небесная срадуются земним: радуйся, яко земная слюкоствуют небесним. Радуйся, Наречена Ненареченая⁴.

Ікону я бачив у цвітучому саду, у траві, у біжучій воді, у польовій дорозі, у дрімучому лісі, на хатньому затишші, у соломі на возі, у житніх колосках, у буслиному гнізді, в могилі пастуха, у тракторі орача, у батьковій робітні, у маминих очах (коли народжувався), на сестринішій лисі (коли помирав), на бабусиних грудях (коли хоронили), в арцабі, що звала безвісти пропавших, на старому лежку батьківської хати, в засторонку, де телілася королева, в курнику, де неслися кури, в смородині, де ховалася лисиця, на призьбі, де грілися жучки, у хатній стрісі, де зимували горобці, в шибці, що віддзеркалювала вогонь у печі, у скрині, де лежали ватянки померлих родичів, у черепиці Насті Дякової, до якої приходив муж-покійник⁵, у хриплому голосі діда Миха-

їла, старости церкви, який розказував, що ікона плаче, ікона сумує, тужить, опечалює, освітлює і просвітлює, врівноважує і скорбить, дає енергію жити в злагоді з самим собою, владноє тривогу про смерть⁶, вигонить бісів, чортів, упирів, вовкулак, вільом, які, знекровлюючи тіло, грабують його, а потім, умертвляючи, спопеляють; але й за небіжчиком ікона стежить: якщо покласти образ в труну під голову небіжчика, то душа його в злагоді залишить тіло, не сумуватиме по ньому.

Отже, ікона є вічна радість душі нашої, вона гармонізує природу, очищає її енергетику, стежить за нами, коли ми ще в утробі ма-

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹)

Фото О. Литвиненка

тері, ікона приймає у світ немовля, злучає душу з тілом, хрестить, оберігає в просторі: проводить в школу, військо, на службу, сповідує, вінчає, прибавляє розуму (освітлює), знаходить місце, де покаяться цій окаянній душі⁷, щоб знову не грішити, не лукавити, не богохулити, не робити того, чого не бажаєш, заповнити пусточе місце любовію, щоби не вселилась якась сатана чи інша напасть⁸.

Ікона стежить за рудами й родбми, і за народами. Її мали мудреці й пророки, сячі й пастухи, музиканти й художники. Вона надихала творців ікон, фресок і мозаїк, майстрів соборів і церков. І тільки “революціонери” скося зирили на “Божий лик”, погляд якого відчували на собі, але не розуміли (хоч десь на краєчку душі якийсь порух думки таки ворухив здогад⁹. Ікона хвилювала, ікона надихала, ікона й лікувала¹⁰. Зв'язки з іконою коригуються тими почуттями і тим світлом, яке

і вічний-вічний діалог між людиною й Богом. Ікона — це хорал сприйняття, хорал бачення і хорал розуміння. В іконі показано вічну драму, історію *здійснення*. Та все ж ікона — це передусім *вічна людина*. Без людини ікона не живе, людина творить ікону й та призначена тільки їй. Ікона мовби живий апостол, вона послана по всій землі проповідувати радісну вість — спасіння¹¹.

Ще мої далекі прашури-пастухи брали з собою на пасовисько ікону, яка охороняла б овець і корів від грому та блискавки; цей “новий завіт” спасав не тільки живих, а й мертвих, їхні “оселі”, де покоїлися раби земні, присвятивши всього себе історичному поклонянню — творити світовий процес за небесним поклоником-волею. Голос Вічності звучить з ікони, віддзеркалюючи лик Божий від лику людини, які у свідомості мають одне злиття для прийдешніх поколінь; через ці по-

коління й епохи в іконі “зображено” ріст людського і Божого духу, єднання, яке єднань не заради єднання, а заради місії-єднання, яку покликані чинити Людина і її Творець — Батько світу, поступово розкриваючи їй-таки найвищу таїну буття, призначену для неї ж таки. Кожний етап (покоління, віки, епохи) такого “єднання” може “втілювати” в себе тільки ікона, аби розкрити певний “рівень” майбутнього “народу-нації”. Таке призначення ікони возвеличується над усіма святими книгами, оскільки сторінки їхні можуть вміститись в одному лише ликові старої ікони. Отже, віки знадобилися, щоб створити першу ікону. І вона через віки-епохи й далі хвилює нас, проникаючи у глибину людського розуму. Перед нею стоять тисячі грішників, до неї моляться мільйони бідних і багатих, яких вона супроводжує від початку і до кінця їхніх днів. Але навколо неї ведеться й напружена боротьба. Навіть великі митці, спостерігаючи за тяжкою злиденною працею людей,

прокинали ікону, вбачаючи в ній Бога. Ікона піддавалася нищівній знищувальній атаці “зверху” і “знизу”. Її (лика Божого) не розуміли “ідеологи”, її не розуміли й прості ратаї (селяни) через свою убогість і нужду, особливо в період голоду і війни-розрухи. Лише згодом збагнули: ми рубаєм¹² ікону — рубаєм тіло своє, ми палим ікону — спалюємо душу свою. Та все ж “проклята ікона” й далі жила, прокладаючи собі дорогу до всіх країн і континентів. Що ж за святість така — неоціненний образ, над яким моляться, який знищують, а він переживає цілі віки, народи-нації, величезні імперії. Яке величне диво і яка велична сила, що виявив її Господь через людину, заховавши найбільшу таїну в цьому образі — покаяння через смерть. І лише думаючи над цим, людина обдумує і свій життєвий шлях: куди і звідки, і для чого? З такими почуттями вона стоїть перед іконою, де — жодних правил,

жодних повчань, жодних знань, жодних тлумачень, але дуже багато життєвої сили, що орошає й омиває дощовими потоками сторозтерзану душу¹³ на всесильних вітрах. Ця “неопалима купина”¹⁴ вічна як день, як небо, як повітря, що ковтає його перед початком трудного спекотного дня. Ікона — мовби сонце, вона висвітлює людині шлях до провидіння, через неї осмислюються всі дороги, що відводять до істини. Ікона має свою мову, свої символи та образи, які не кожному дано знати; тільки глибоке заглиблення і сприйняття ікони може розкрити ці символи, проглядаючи світло пізнання, читання ікони вимагає певної підготовки від сплячої душі, яка, пізнавши ці “закони”, може багато чого усвідомити, збагнути, розвіявши туман століть, який затуляв від нас справжній текст образу; силу при-

Закінчення на с. 12

¹ Ікона жила у мене з молоком матері, коли пришов на землю. Але одного разу я отшов од світлого образу, а теперечки знов пришов. А голос той мине ще й дощолу учуваєща: “Синочку, не малою на осіці ікону, бо на ній повісився Іуда”. І вже по тому, в часі, замолюючи своє гріхи, я сев писати сей *народний образ*, екі постійно виказує мене той драматичний діалог між небом і землею. А ночу бачив, як листя на осіці червонило: то виходила кров земна, пролита за людей.

² Хто молишся, прийді і узри.

³ Але ж коли хворь внутрі, то яке ж це блаженство — одчуват своє в'януче тело листком землі, до екого вже смерть хилишся, що вже й свято мовби якесь учуваєш, що й несе тобі таку приємну радостну вість.

⁴ Встань ото сна, остав себе здесь я перекладі своєю душою на самоте в тишині животней сяже. Непознаване, неузнаване не повинно быть непознаним.

⁵ Ця жуонка мине розказувала, що ікона заговорила до їе мужа, нехотячого вмирати, щоб той познав Бога в собі. После вуон умер і почав приходит до своє жуони у вигляді Бога. Господи, утврди, вразум і помилуй падших.

⁶ Кожна ікона просвітлена Богом, його думками. Тому вона постійно говорить з душею, вона приносить мужу й жуоне силу думки й силу прозріння. В іконі все просто, почти “примітивно”, але за цюю “примі-

тивністю” одкриваєща глибокі духовні простор, куди й потрапляємо ми, познаючи ікону. Отож постійно глядя на ікону, пропольйте свого розуму думку, що зо смертю вашого тела вмираєте й Ви. Не диветеса на смерть зо страхом, смерть така ж радість і нежность, як і життя, вона може ошасливити душу, якщо Ви доростете до позитивного “чуття” Вечності. Хоча, безсумнітельно, ввойти в тесне ворота Вечності не все зможут. Попервах треба буде скинуть із себе нелегкі мішок “греха”: очистища ото зла, заздрости, егоїзму, ненависти, духовного і телесного рабства. Еслі же не зможете, моленнем попросіте цього у свого Наказія. Защититель нищих допоможе Вам. Але це не означатиме, шо Ви навучитеса *любити*. Любов — найбільша животворяща сила. Пророки виділи як багато коїща на земле зла, тому вони отрочо верили в моральну светобудову общества, в моральні светопорядок, у вишу волю й любов. Того й *одкривали* себе. Отож — остав мислі земні й “одкрой себе”. Нехай із тебе затемкає светло любви. Одкрой себе і зречиса себе, свойого егоїзму (егоцентризму), оскільки любов — Царство Божіе. А оскільки любов — це ми, то і Царство Божіе — це ми. Познаймо себе.

⁷ Коли лягаю на спочинок і руки кладу на живот, шо живит мене, глядя на ікону, вчуваю дефект думки, то вони чомутю саміе бежат на груди і легають навхрест, мовбито обхрещують усе тело й душу. Тогде

я думаю себе: “Тело — це храмина моего духу. Есби тебе не тре було твоє тело, то ти би його не мав, твоє тело — це орудіє твоє душе й духу. Ось потому є великим грехом, коли ти сам забираєш у свойого тела житіє — покладаєш на його своє руки. Не ти народив себе, не ти маєш право розпоражатися собою. Бог дав — Бог забрав, отняв. Твоє назначеніє в цьому светі только виконать (ек слуга) найбільше заданіє Творца”. Того охрестиса собою й осудиса собою.

⁸ У плотском, тварном светі постійно є розбишак, а в духовном їх ма. Того й думаю про ікону.

⁹ Даже очманили заостенелие й задріпаніє на селе і в городі атеїсти (чув і бачив особисто в свойому присутствіі), вмощуючи на спочинок, потай пероводили подих: “Ох, Боже, Боже”, — і з цими словами склепывали повеки.

¹⁰ У Господньому леті 1739-му священник Охтирської приходської церкви во ім'я Покрови Богоматері, людина благочестива і чеснотлива, вийшов косити на свойому подвор'ї. Махнув два разочки коуосою й побачив у траві освітлену ікону Богоматері, молящуюся перед розп'яттем Господа. Священник у благоговейном страсті окрив себе хресним знаменем і, широко помолвивши, ззяв св. ікону дудом. Родина його поместила, шо в куомнаті, де висела ікона, був екіся страх перед сном. А через три годочки з дня пришестья ікони, в празник Покрови,

священник вшов у куомнату й восторгса от незвичного ея светла. Явленіє ікони повторалоса вельми часто, але священник нікому про це неказав, убо благоговейно моливса. Одиножди в дремотте вуон побачив Богоматір і почув ея повеленіє очистит од пилу й омити чистою водою ікону. Священник, пробудивши, поспешив виконати ея повеленіє, очистив і омив, і вуоду ікону хтев однести в реку. Але опосля знов заснув і в дремотте побачив ек вуон іде рано до рекі й несе вуоду, екою омив ікону, а на путі к реке почув голос Богоматері: “Возвратиса дудому й храни цю воду, вона буде ісцелят всех страждущих лихоманкою”. У священника була дочка, давно вжуо боляща лихоманкою і, пробудивши, вуон дав йой попоти цюо вуоди, і дочка його отодуже оздоровилася. Опосля цього все страждущіє лихоманкою почали молитовно звертацца до сеї ікони, і свята ікона давала їм чудесное ісцеленіє. Бача чудесное ісцеленіє од ікони, священник забрав ея із свойого дому в приходську церкву і здесь-го вона просіяла багатюшими ззеленнями. Празнуєща 2 липня. Сюже моли, і спасе душі наша.

¹¹ Коли свет хитає, ікона в коуждом серці сприяє.

¹² В моему залессі (Полессі) живут три чловені, екі рубали ікони: один з них онемев, другому после хворачки одтяли язика, треті же на свою покарю.